

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเรื่องการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเอกชนในจังหวัดชลบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย
2. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของเอกชน
3. การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา
 - 3.1 แนวความคิด ทฤษฎีและความหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง
 - 3.2 กิจกรรมการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง
 - 3.2.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
 - 3.2.2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่บ้าน
 - 3.2.3 การเข้าร่วมประชุมกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง
 - 3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง
 - 3.4 ปัญหาและอุปสรรคในการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง
 - 3.5 แนวทางส่งเสริมการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง
4. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบหลายประการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ การจัดการศึกษาจึงเป็นความจำเป็นที่ทุกประเทศต้องดำเนินการ เพื่อยกระดับคุณภาพประชากรและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, หน้า 4)

ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อประเทศชาติมาก ดังปรากฏให้เห็นในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) ในมาตราที่ 18 ระบุให้มีการจัดการศึกษาปฐมวัยและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 12) นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดตั้ง “สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย” ในปี พ.ศ. 2542 ขึ้นพร้อมทั้งประกาศว่า “การศึกษาปฐมวัย คือ การสร้างคน สร้างชาติ” (คณะกรรมการงานวิจัยและพัฒนาอนุบาลศึกษา ฝ่ายการศึกษาในโรงเรียนของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2543, หน้า 2) นักการศึกษาไฮม์ส (Hymes, n.d. อ้างถึงใน นกนต ธรรมบวร, 2546) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยว่า “การที่ครูจะสอนได้ดีนั้นจำเป็นต้องศึกษาเด็ก” ยิ่งกว่านั้น งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางสมองของมนุษย์ยังเน้นถึงความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย โดยเฉพาะในช่วง 5 ปีแรกของชีวิตว่า เป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ และเด็กจำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ หรือผู้ดูแลตั้งแต่แรกเกิด โดยการให้ความรัก การโอบกอด สัมผัส พุดคุย และเล่นกับเด็กเพื่อให้สมองของเด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ (นกนต ธรรมบวร, 2543, หน้า 9-10) จะเห็นได้ว่า การเข้าใจพัฒนาการเด็กส่งผลดีต่อครูผู้สอนหลายประการ ผลดีประการหนึ่งคือ ช่วยให้ครูเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น และสามารถวางแผนหลักสูตรการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้มากขึ้น (นกนต ธรรมบวร, 2546, หน้า 3-4)

ความหมายของการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย เป็นเรื่องที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความสำคัญและมีการค้นคว้าวิจัยมาเป็นเวลานาน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

กู๊ด (Good, 1945, p. 200) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง โครงการหรือหลักสูตรที่จัดสำหรับเด็กในโรงเรียนเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาลหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-ประถมศึกษาปีที่ 3

ไฮม์ส (Hymes, 1969, p. 65) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 6 ขวบ ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง

“การศึกษาปฐมวัย” โดยทั่วไปจะหมายถึงการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงต่อพัฒนาการในเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 8 ขวบหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในที่นี้รวมถึงการจัดการศึกษาทั้งแบบเป็นทางการ (Formal Group Settings) และการจัดการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ (Informal Group Settings) เพราะการเรียนรู้ของเด็กในช่วงวัยดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการเรียนรู้ในอนาคต (Gordon, 1995, p. 5) อย่างไรก็ตามสำหรับในประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545) ได้กล่าวถึง “เด็กปฐมวัย” ว่าหมายถึงเด็กในช่วงอายุระหว่าง 0-6 ปี (เด็กตั้งแต่แรกปฏิสนธิถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) และรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยว่าสามารถทำได้ใน 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 10)

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

กรมวิชาการ (2546) ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย ดังนี้ การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม - วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล และเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก (กรมวิชาการ, 2546)

การศึกษาปฐมวัยเริ่มต้นจากการศึกษาอนุบาล โดยมีฐานอยู่ที่สถานดูแลเด็กที่จัดตั้งขึ้น เพื่อช่วยสังคมด้านการดูแลเด็ก ซึ่งต่อมาได้รับการสานแนวคิดทางการศึกษาจัดตั้งเป็นโรงเรียนอนุบาลที่นอกจากทำหน้าที่บริการเพื่อการดูแลแล้ว ยังรวมหน้าที่ด้านการศึกษาสำหรับส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และเตรียมความพร้อมเด็กในการเรียนชั้นประถมศึกษาด้วย (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547, หน้า 2)

ในระยะแรกของการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป เห็นว่าเป็นวัยที่พร้อมต่อการเรียน แต่ด้วยแรงผลักดันจากสังคม ประมาณปี ค.ศ.1950 ประเทศสหรัฐอเมริกามีปัญหาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว แม่บ้านต้องประกอบอาชีพ สถานะทางสังคมเปลี่ยนไป มีผลทำให้การจัดการศึกษาปฐมวัย ต้องขยายขอบเขตจาก 3-6 ปี เป็นการให้การดูแล และให้การศึกษาแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 8 ปี เรียกชื่อการจัดการศึกษาใหม่นี้ว่า “การศึกษาปฐมวัย”

ดังนั้น “การศึกษาปฐมวัย” (Early Childhood Education) จึงเป็นการบริการ ดูแล และให้การศึกษาแก่เด็กจากแรกเกิดถึงอายุ 8 ปี โดยจัดเป็นระบบบูรณาการระหว่างการดูแล และการให้การศึกษาเข้าด้วยกัน เรียกว่า Educare โดยการศึกษาปฐมวัยจะครอบคลุมถึงการดูแลเด็กทารก การดูแลเด็กเล็ก และโรงเรียนอนุบาล (Werthem, 1994, p. 55)

รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับความเชื่อ ปรัชญา และบริบทของสังคม เช่นกันกับการศึกษาปฐมวัยที่การจัดการศึกษามีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ลักษณะการจัดการศึกษาของแต่ละโรงเรียนแต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันเป็นอิสระทางการศึกษา ซึ่งโรงเรียนอนุบาล หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาเป็นของตนเอง ไม่สามารถจำแนกหรือเปรียบเทียบกันได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยในรูปใดหรือของโรงเรียนใดดีที่สุด ขึ้นอยู่กับความเชื่อ สถานการณ์ เหตุการณ์ และบริบทของสังคมที่นั้น ๆ นับเนื่องถึงปัจจุบัน การจัดการศึกษาปฐมวัย จำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547, หน้า 4-5)

รูปแบบที่ 1 การจัดการศึกษาปฐมวัยแบบเน้นพัฒนาการ หรือแบบเตรียมความพร้อม เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ให้ความสำคัญกับพัฒนาการของเด็ก ซึ่งได้รับการพัฒนามาตั้งแต่เริ่มมีการศึกษาอนุบาลของฟรอมเบล หลักการสำคัญของรูปแบบคือ เป็นการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยแต่ละประสบการณ์ที่เด็กได้รับต้องมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน และเป็นไปตามความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคลทั้งทางชีวภาพ สังคม และวัฒนธรรม โดยเด็กต้องได้เรียนจากประสบการณ์ตรงและบริบทของชุมชนหลังจากมีการปฏิรูปการศึกษาประเทศไทยได้ให้

ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยแบบเตรียมความพร้อมมากขึ้นและมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

รูปแบบที่ 2 การจัดการศึกษาปฐมวัยแบบเน้นหน้าที่หรือแบบเน้นวิชาการเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งการนำไปใช้ด้วยการจัดการเรียนการสอนให้เด็กอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็นโดยที่เด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล ต้องฝึกการอ่าน การคัด และการเขียน จนสามารถทำได้ ซึ่งการจัดการศึกษาโดยเน้นวิชาการนี้ ได้รับการคัดค้านอย่างมากในปัจจุบัน เหตุเป็นเพราะการเรียนอ่าน คัด เขียน เป็นการเร่งและฝืนพัฒนาการของเด็ก ซึ่งยังไม่พร้อม เด็ก ๆ อาจสามารถฝึกหัดและเรียนรู้การอ่านออกเขียนได้แต่ต้องเป็นแบบของเด็กเองทั้งทางด้านวิธีการ และการอ่านออกเขียนได้ วิธีการสอนภาษาแบบเน้นพื้นฐานประสบการณ์ (Whole Language) จึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการอ่าน คัด เขียน ที่ตรงกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก (Brown & Evertt, 1990, p. 4) การสอนแบบเน้นหน้าที่นี้เป็นที่นิยมในสังคมที่ต้องการให้เด็กมีความสามารถโดยเร็ว โดยไม่สนใจต่อพัฒนาการและความเครียดในตัวเด็ก ซึ่งตรงข้ามกับรูปแบบที่ 1 ที่ให้ความสำคัญกับเด็กและพัฒนาการ

รูปแบบที่ 3 การจัดการศึกษาปฐมวัยแบบเน้นสถานการณ์หรือแบบตามอัธยาศัย เป็นการเรียนการสอนอิสระ โดยผู้ปกครองหรือครอบครัวเป็นผู้จัดการเรียนการสอนเอง โดยสิทธิการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นไปตามสิทธิในกฎหมายที่ผู้ปกครองสามารถจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กของตนเองได้ที่บ้าน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โรงเรียนบ้าน (Home School) ซึ่งหมายถึงการจัดการศึกษาในครอบครัว ที่ครอบครัวเป็นผู้วางแผนกิจกรรมการเรียนการสอน และจุดประสงค์ให้แก่เด็กที่เป็นสมาชิกครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่บ้าน มีผู้ปกครองทำหน้าที่เป็นครูหรือเป็นผู้กำกับดูแลกิจกรรมการศึกษานั้น (บรรณาการ, 2546 อ้างถึงใน อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2545, หน้า 77) การจัดการศึกษาแบบเน้นสถานการณ์เป็นการจัดการศึกษาที่อิสระของพ่อแม่ผู้ปกครอง ทำได้ตามอัธยาศัย ซึ่งผลที่ได้ออกมามี 2 ลักษณะ คือ เด็กอาจได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ ถ้าผู้ปกครองที่ทำหน้าที่ครูใส่ใจเต็มที่ ส่วนอีกด้านหนึ่ง เด็กอาจเรียนรู้ได้ไม่เต็มศักยภาพ หรือการเรียนไม่ต่อเนื่อง เช่น ในครอบครัวที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองมีภาระกิจ ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่บ้านได้อย่างเต็มที่ ซึ่งวิธีการจัดการศึกษาแบบนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของครอบครัว

การจัดสถานศึกษา

การศึกษาปฐมวัยเป็นบริการที่สังคมให้ความสนใจมากขึ้น เพราะนอกจากให้การดูแลแก่เด็กแล้ว เด็กยังได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านได้รับการเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือตัวเอง และการเตรียมเข้าเรียนในระบบโรงเรียนด้วย แต่เนื่องจากพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 6 ปี มีความแตกต่างกันมาก เด็กต้องการการดูแลและการศึกษาต่างกัน อีกทั้ง

การศึกษาปฐมวัยมิได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ จึงทำให้มีการจัดการศึกษาปฐมวัยหลากหลายรูปแบบ ในแง่สถานศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547, หน้า 6)

สถานเลี้ยงเด็ก (Nursery) เป็นสถานที่ให้การดูแลแก่เด็กแรกเกิดถึง 1 ขวบ หรือ 1 ขวบครึ่ง ถึง 2 ขวบ

โรงเรียนเด็กเล็ก (Nursery School) เป็นสถานที่สำหรับการดูแลและการศึกษาแก่เด็ก อายุ 1 ขวบครึ่งถึง 5 ขวบ ไม่มีการจัดชั้นเรียนอาเรียนแต่ละอายุ หรือแยกการเรียนตามกลุ่มอายุ

โรงเรียนบ้าน (Home School) เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่บ้านโดยผู้ปกครอง เป็นผู้กำกับการศึกษาให้แก่เด็ก ตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงเข้าโรงเรียนประถมศึกษา หรืออาจมากกว่า ขึ้นอยู่กับเจตนา และความตั้งใจของผู้ปกครอง

โรงเรียนเด็กเล็ก และโรงเรียนอนุบาลจัดได้ว่าเป็นสถานศึกษาปฐมวัยที่มีรูปแบบของการจัดการศึกษาในลักษณะของโรงเรียนที่ชัดเจน แต่มีความแตกต่างกันโดยนัยของจุดประสงค์ และวิธีการ กล่าวคือโรงเรียนเด็กเล็กจะเป็นการบริหารศึกษาที่เน้นไปที่การดูแลมากกว่าการศึกษา ส่วนโรงเรียนอนุบาลจะเป็นการอนุบาลศึกษาที่เน้นการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบเป็นสำคัญ เนื่องจากการเรียกชื่อสถานศึกษาปฐมวัยมีความหลากหลาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) จึงได้กำหนดเป็นคำรวมในมาตรา 4 ให้หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งในมาตรา 18 ได้กำหนดว่า ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานพัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการ และเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

จุดประสงค์ของการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากแรงผลักดันของสังคม และความต้องการของสังคม ทำให้เกิดการจัดโครงการบริการต่าง ๆ กัน ทั้งเพื่อการดูแลและการศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อ (Essa, 1996, pp. 19-20)

1. บริการดูแล และเลี้ยงดูเด็กให้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ
2. ให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมการปรับตัวเข้ากับสังคม ทักษะทางปัญญา และพัฒนาการในทุกด้าน

3. จัดการบริการเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เด็กยากจน ให้ได้รับการศึกษา

การดูแลสุขภาพ การดูแลฟัน โภชนาการและการศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กปฐมวัยที่ยังต้องการการช่วยเหลือ โดยเฉพาะในส่วนของเด็กที่มีภาวะไม่ถึงช่วยตนเองยังไม่ได้ เช่น การดูแลความปลอดภัย โภชนาการ และสุขภาพควบคู่ไปกับการให้การศึกษา เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการและสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กในการที่จะให้เด็กมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยต่างจากหลักสูตรการศึกษาระดับอื่น ๆ ตรงที่ไม่ใช่หลักสูตรเน้นเนื้อหาวิชา ไม่ใช่หลักสูตรเน้นประสบการณ์ ไม่ใช่หลักสูตรเน้นการแก้ปัญหา หรือสมรรถนะ แต่เป็นหลักสูตรเน้นการพัฒนาการ โดยมีอายุและพัฒนาการตามวัยของผู้เรียน เป็นกรอบการพัฒนาสาระ และประสบการณ์ที่ต้องเป็นทั้งการเรียนรู้ที่สร้างเสริมพัฒนาการส่งเสริมความเป็นมนุษย์ให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียนได้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547, หน้า 10)

สมาคมการอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทยสหรัฐอเมริกา (NAEYC, 1998, p. 52) ได้ให้ความหมายของ “หลักสูตรปฐมวัย” ว่าหมายถึง กรอบโครงสร้างซึ่งกำหนดสาระ หรือเนื้อหาที่เด็กต้องเรียนรู้กระบวนการที่ช่วยให้เด็กบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ และสิ่งที่ครูทำหรือปฏิบัติเพื่อช่วยให้เด็กบรรลุวัตถุประสงค์รวมถึงบริบทที่การเรียนการสอนเกิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง หลักสูตรหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในชั้นเรียนซึ่งจำเป็นต้องสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเด็กแต่ละคน นอกจากนั้น ได้เสนอข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย (NAEYC, 1998, pp. 20-22) ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรปฐมวัยควรครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านสังคม อารมณ์ และสุนทรียศาสตร์ รวมถึงพัฒนาการด้านสติปัญญา และภาษา
2. หลักสูตรปฐมวัยควรบูรณาการเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และมีความหมายต่อตัวเด็ก
3. หลักสูตรปฐมวัยควรสร้างขึ้นบนพื้นฐานของสิ่งที่เด็กรู้อยู่แล้วและสามารถทำได้ หรือบนพื้นฐานความรู้เดิมของเด็กทั้งนี้เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กมั่นคง และส่งเสริมการได้มาซึ่งทักษะความคิดรวบยอดใหม่ ๆ
4. การวางแผนหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพควรบูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อช่วยให้เด็กสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่มีความหมายต่อตัวเด็ก และส่งเสริมพัฒนาการด้านความคิดรวบยอด อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่งถือเป็นกลยุทธ์ที่จำเป็นต้องใช้ในบางโอกาส
5. หลักสูตรควรส่งเสริมพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจ กระบวนการ และทักษะ นอกจากนั้นควรส่งเสริมการนำไปปฏิบัติ และการแสวงหาความรู้ใหม่
6. หลักสูตรควรส่งเสริมความเชื่อ ทศนคติ และวัฒนธรรมทางบ้านของเด็ก รวมถึงส่งเสริมการกระตุ้นให้เด็กได้แลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้น

7. จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของหลักสูตรควรสะท้อนความเป็นจริงในสังคม สัมพันธ์กับอายุของเด็กที่ต้องการใช้ และสอดคล้องกับบริบทที่เด็กอาศัยอยู่

8. เมื่อมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน ครูควรบูรณาการเทคโนโลยีให้เป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน หลักสูตร และการสอน

สาระของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไม่มีข้อกำหนดตายตัวเป็นรายวิชาแต่เป็นกรอบสาระสำหรับให้ครูใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยเฉพาะเด็กวัย 3-6 ขวบ เป็นวัยอยากรู้อยากเห็น เด็ก 3 ขวบแรก อาจต้องการการดูแลใกล้ชิด แต่เมื่ออายุ 3 ขวบขึ้นไป การเรียนรู้จะชัดเจน อายุได้ 5 ขวบ เด็กมีพัฒนาการทางการเคลื่อนไหวมากขึ้น สามารถคัด ปะ วาดภาพ และหัดเขียน หัดทำได้ด้วยตัวเอง ทักษะทางภาษามีสูง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดี ความต้องการการเรียนรู้จะแตกต่างออกไปจาก 3-4 ขวบ ซึ่งลักษณะของเด็กวัยนี้ ทำให้ครูสามารถที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่เด็กเรียนรู้ได้หลากหลาย (Essa, 1996, pp. 47-48) สาระประสบการณ์ที่จัดให้แก่เด็กปฐมวัยในหลักสูตรที่สำคัญต้องมีอย่างน้อย 10 ประการ ดังนี้ (Hildebrand, 1991, pp. 42-45)

1. เด็กเจริญเติบโตอย่างอิสระ โดยการศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจ สามารถแสดงออกทางร่างกาย และอารมณ์ที่อิสระ ฝึกการช่วยตนเอง เช่น แต่งตัวเอง ใส่รองเท้า
2. รู้จักการให้ การแบ่งปัน และรับความรัก เด็กต้องการเรียนรู้ความรักตนเอง รักผู้อื่น ที่นอกจากครอบครัวตน ครูต้องช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจ รักในสิ่งแวดล้อมใหม่ และแก้ประสบการณ์ที่ไม่ดีมาก่อน
3. เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กต้องรู้ถึงความสัมพันธ์ทางสังคม ครูต้องทำให้เด็กมีประสบการณ์ที่เป็นบวก และมีความสุข รู้จักเทคนิคในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
4. พัฒนาการควบคุมตนเอง ในการจัดประสบการณ์ให้เด็ก ต้องให้เด็กเรียนรู้วินัยในตน การนำตน การควบคุมกำกับตน ครูต้องสอนถึงการตอบสนองที่เหมาะสม เพื่อความปลอดภัย และอยู่ร่วมกับผู้อื่น การตัดสินใจที่มั่นใจ
5. เรียนรู้บทบาทของมนุษย์ แม้ว่าเพศเด็กจะแตกต่างกัน ครูต้องแนะแนว และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาบุคลิก และทักษะอย่างสม่ำเสมอเท่าเทียมกัน
6. เรียนรู้และเข้าใจร่างกายของตนเอง ครูต้องวางแผนให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับร่างกาย การกิน และการดูแลตนเอง เพื่อการมีสุขภาพดี และได้รับอาหารครบถ้วนทั้ง 5 หมู่
7. เรียนและฝึกปฏิบัติทักษะกล้ามเนื้อใหญ่และเล็ก ด้วยการวางแผนสนับสนุน และแนะแนว

8. สร้างความเข้าใจและความคุมโลกทางกายภาพ ครูต้องพัฒนาปัญญาของเด็กให้
กระหายต่อการเรียนรู้ คิด ให้เหตุผล รวบรวม และใช้ข้อมูล สร้างเจตคติการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

9. เรียนรู้โลกใหม่ และเข้าใจผู้อื่น ในทุกกิจกรรมครูต้องกระตุ้นให้เด็กใช้ภาษา และทำ
ความเข้าใจผู้อื่นด้วยการพูด

10. พัฒนาความรู้สึกที่ดีในการสร้างสัมพันธภาพในโลกของเด็ก

เนื้อหาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นโอกาสการพัฒนาทักษะการใช้แหล่งเรียนรู้
และประสบการณ์ชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย เรื่องที่จำเป็นได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับตัวเด็ก ชุมชน
สถานที่ วันสำคัญ เวลา ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ความรู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ (Brewer, 1995, pp. 113-114)
สำหรับประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดสาระหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (อายุ 3-6 ขวบ)
พ.ศ. 2546 เป็น 4 กลุ่มสาระ ดังนี้

1. เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรได้รู้จักชื่อนามสกุล รูปร่างหน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ
วิธีระวังรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย เรียนรู้ที่จะเล่น และทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว
หรือกับผู้อื่น ตลอดจนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้
เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมี
โอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

3. ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลง
ของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

4. สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิว
สัมผัสของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิต
ประจำวัน

จุดประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 กำหนดไว้ 12 ประการ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้อย่างคล่องแคล่ว และประสาน
สัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชม และแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย

8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

เช็ก โกลสกี (Ceglowski, 1990 cited in Billman & Sherman, 1996, pp. 216-217)

ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการวางแผนหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน เช่น มุมการเรียนรู้ต่าง ๆ ควรมีการวางแผนอย่างรอบคอบ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ มุมการเรียนรู้ควรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ และความต้องการของเด็กเป็นหลัก

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก

3. หลักสูตรการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นที่ความสนใจและความสามารถของเด็ก รวมถึงการส่งเสริมให้เด็กสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของตนเอง

4. การตัดสินใจและการวางแผนเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน ควรมีรากฐานบนความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการเด็ก

5. พ่อแม่ ผู้ปกครองถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และควรส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการวางแผนสำหรับเด็ก รวมถึงตลอดถึงการสอบถามข้อมูลจากผู้ปกครองเกี่ยวกับเด็ก

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเลือก และตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ความสามารถในการตัดสินใจและความเป็นอิสระถือเป็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาเด็ก

7. แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized Tests) เป็นเพียงเครื่องมือชนิดหนึ่งในการประเมินจุดเด่นและจุดด้อยของเด็กแต่ไม่ได้ใช้เพื่อการคัดเลือกเด็กเข้าเรียนหรือการให้เด็กเข้าชั้นในทางตรงกันข้าม การประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ พูดยุข การจดบันทึก รวมถึงแฟ้มผลงานเด็ก (Portfolios) จะถูกนำมาใช้ในการประเมินผล

8. การเรียนการสอนจะมุ่งเน้นที่กระบวนการ (Process) ไม่ใช่ผลิต (Product) อาทิ ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านการเขียน ครูจะมุ่งเน้นที่การแสดงออกซึ่งกระบวนการคิดมากกว่าการสะกดคำว่า “ถูก” หรือ “ผิด”

9. ครูจะมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) มากกว่าผู้สอน กล่าวคือ ครูจะทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้โดยการจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การถามคำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิด เป็นต้น การสอนเป็นกลุ่มใหญ่ควรใช้ระยะเวลาสั้น ๆ เช่น การเล่านิทาน การร้องเพลง และการแนะนำหน่วยการเรียนรู้ใหม่ เป็นต้น

10. กิจกรรมในชั้นเรียนควรมีความหลากหลายทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กและรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

11. การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นที่ความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และหลีกเลี่ยงการสอนที่เร่งรัดเด็ก หรือการให้เด็กทำแบบฝึกหัดเป็นประจำ ถึงสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้สำรวจ ค้นพบ และสร้างสรรค์ ซึ่งรวมถึงอุปกรณ์ เช่น บล็อกบ่อทราย มุมศิลปะ และวัสดุที่ใช้ในชีวิตประจำวันเด็กจะได้รับการส่งเสริมให้ตั้งปัญหา และเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยตนเอง การเล่นเกมเป็นวิธีการที่สำคัญมากที่เด็กจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกของตนเอง

12. ตารางกิจวัตรประจำวันของเด็กควรยืดหยุ่นได้ และมีช่วงเวลาที่ยาวนานพอสำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย นอกจากนั้นการเรียนการสอนควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Child-Initiated) และครูเป็นผู้ริเริ่ม (Teacher-Initiated)

13. การจัดการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ และทำงานร่วมกับเพื่อน ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม ซึ่งถือเป็นส่วนประกอบสำคัญในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน

14. ในชั้นเรียนเด็กควรได้รับการส่งเสริมให้พูดคุยและติดต่อสื่อสารกับเพื่อนและครู รวมถึงการทดลองสิ่งใหม่ ๆ

15. บุคลากรในโรงเรียนซึ่งทำงานร่วมกับเด็กควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับทักษะ และความรู้ในการดูแลเด็กอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอไม่ว่าจะเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) หรือการประชุมสัมมนาต่าง ๆ

ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น การเรียนรู้จะมีความหมายต่อตัวเด็กเมื่อเด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ หรือเชื่อมโยงต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติเด็กควรได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยผ่านการทดลอง สำรวจ และทำงานร่วมกันกับเพื่อน เด็กจำเป็นต้องได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของตน ครูพึงระลึกเสมอว่าเด็กแต่ละคนมีความสนใจ และวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้น หลักสูตรการเรียนการสอนจึงควรยืดหยุ่นได้ และตอบสนองความต้องการของเด็กแต่ละคน

การศึกษาปฐมวัยเป็นการบริการด้านการศึกษาและการดูแลที่ให้แก่เด็กแรกเกิดถึงอายุ 6 ขวบ บางประเทศ 8 ขวบ ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษา เน้นการเตรียมความพร้อมเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการให้เต็มตามศักยภาพ โดยมีกระบวนการจัดการศึกษาแบบเน้นการมีชั้นเรียน มีการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนและในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีกิจกรรมการเรียนรู้ มีครูทำหน้าที่ในการดูแลและการศึกษาแก่เด็กเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการ สุขภาพและความเป็นอยู่อย่างปกติสุขสำหรับเด็กปฐมวัย

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเอกชน

1. ความหมายของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) มาตรา 18 ได้กำหนดให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอันได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น เป็นผู้จัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ลักษณะการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็น Educare คือ เน้นภารกิจด้านการดูแล ควบคู่ไปกับการให้การศึกษา Educare เป็นศัพท์มาจาก Education คือ การให้การศึกษา และ Care คือ การเลี้ยงดู Education ในสถานศึกษาปฐมวัย จึงหมายถึงการให้ประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างมีแบบแผนแก่เด็กเป็นการให้การดูแล และการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนโดยมิได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547, หน้า 16-18) เขียวพา เฉชะคุปต์ (2542, หน้า 232) กล่าวว่า ศูนย์เด็กปฐมวัย หมายถึง ศูนย์เด็กที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีวิธีการดำเนินงาน กฎ ระเบียบต่าง ๆ ในการจัดแตกต่างกัน ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็ก โรงเรียนอนุบาล ชั้นเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน ศูนย์โภชนาการเด็ก ฯลฯ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547, หน้า 16) กล่าวว่า โรงเรียนเด็กเล็กเป็นสถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เน้นภาระกิจด้านการดูแลมากกว่าการศึกษา มุ่งพัฒนาเพื่อการช่วยเหลือ และให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองเพื่อการดูแลเด็กให้มีพัฒนาการเต็มศักยภาพ

จึงสรุปได้ว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย หมายถึง ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์เด็กกลางวัน ฯลฯ ที่มีหน้าที่ในการดูแลเด็ก เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เต็มตามศักยภาพของเด็ก

2. ลักษณะของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย หรือ โรงเรียนเด็กเล็ก เปิดขึ้นเพื่อรับเด็กอายุโดยประมาณ 1-6 ปี ทำหน้าที่ดูแล ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภาษา

ช่วงเวลาเปิดเรียนอาจเป็นเรียนเต็มวันหรือครึ่งวัน แล้วแต่ความต้องการของผู้ปกครอง หรือชุมชน ลักษณะของโรงเรียนอาจมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งใน 3 ลักษณะดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2545, หน้า 22)

1. แยกอิสระ เป็นบริการตามบ้าน หรือสถานที่ราชการต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นบริการแก่ชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล โรงงาน เป็นต้น โรงเรียนเด็กเล็กประเภทนี้จะใช้ชื่อต่าง ๆ กัน เช่น สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก เป็นต้น

2. ขึ้นอยู่กับโรงเรียนอนุบาล มักจะเรียกว่า ชั้นเด็กเล็ก (Nursery Class) บางแห่งเรียกเตรียมอนุบาล โรงเรียนเด็กเล็กกลุ่มนี้รวมถึงโรงเรียนเด็กเล็กของมหาวิทยาลัยด้วย

3. ขึ้นอยู่กับโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาบางแห่งจะจัดการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ชั้นเด็กเล็ก ชั้นอนุบาลและชั้นประถมศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเบ็ดเสร็จสำหรับการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาโรงเรียนเด็กเล็กในประเทศไทยมีความหลากหลายของหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีเป้าหมายหลักคือการช่วยเหลือผู้ปกครองในการดูแลเด็ก จำแนกกลุ่มได้ดังนี้

1. กลุ่มกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ ศูนย์โภชนาการกรมอนามัย ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของศูนย์สุขวิทยาจิต วิทยาลัยพยาบาลและโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวง

2. กลุ่มกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ โรงเรียนเด็กเล็กของมหาวิทยาลัยราชภัฏต่าง ๆ โรงเรียนเด็กเล็กในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนเด็กเล็กในวัด

3. กลุ่มกระทรวงมหาดไทย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ขึ้นกับสำนักงานท้องถิ่น เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรมพัฒนาชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. กลุ่มกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็กของเอกชน และสถานสงเคราะห์เด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งให้การดูแล แนะนำ และส่งเสริมองค์กรเอกชนอื่นได้แก่ ศูนย์พัฒนาขั้นพื้นฐาน สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันสมาคมสตรีไทย สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันสมาคมวัยดับบลิว.ซี.เอ

5. กลุ่มมหาวิทยาลัย จะมีโรงเรียนเด็กเล็กในโรงเรียนสาธิต

6. กลุ่มกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็กของสำนักอนามัยและโรงเรียนในสังกัด

จะเห็นได้ว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่จัดขึ้นในประเทศไทยจัดเป็นบริการเพื่อการดูแลที่มุ่งสนองตอบความต้องการของครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก

3. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของเอกชน

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของเอกชน ดำเนินการจัดตั้งโดยเอกชน ซึ่งหมายรวมถึง สมาคม มูลนิธิ หรือองค์การใดองค์การหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่จัดในรูปของธุรกิจ ยกเว้นสมาคมหรือมูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งจัดการศึกษาด้วยวัตถุประสงค์อื่น การบริหารส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของเจ้าของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย แต่อีกส่วนหนึ่งจะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ทางราชการวางไว้ เพื่อเป็นการควบคุมมาตรฐาน (เยาเวพา เคะระคุปต์, 2542, หน้า 68) โดยอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ในสังคมปัจจุบันสตรีที่มีบุตรวัยต่ำกว่า 3 ปี ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้องมอบภาระในการเลี้ยงดูบุตรให้กับผู้อื่น เช่น ญาติผู้ใหญ่ในบ้านซึ่งนับวันจะเหลือน้อยลง เพราะครอบครัวปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น จึงทำให้สถานรับเลี้ยงเด็กเข้ามามีบทบาทและเป็นสถาบันหนึ่งที่ครอบครัวให้ความไว้วางใจในการเลี้ยงดูเด็กทดแทน ซึ่งในปัจจุบันสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนมีมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีจำนวนถึง 47 แห่ง (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดชลบุรี, 2548) มีวัตถุประสงค์เพื่อลดภาระการเลี้ยงดูของบิดามารดาที่ต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านและมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการให้บริการเลี้ยงดูเด็กเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนทุกแห่งจะอยู่ภายใต้การควบคุมแนะนำและส่งเสริมของงานส่งเสริมและคุ้มครองสถานสงเคราะห์และสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดชลบุรี (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดชลบุรี, 2548)

การดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะถือปฏิบัติตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2515) ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ในส่วนของบริการ (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2541) กำหนดบริการที่สถานรับเลี้ยงเด็กจะต้องจัดให้มีไว้ดังนี้

ข้อ 6 ในการดำเนินกิจการสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กผู้ทำการจะต้องรับผิดชอบจัดให้มีบริการและดูแลความเหมาะสมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีผู้เลี้ยงดูเด็กในจำนวนที่สามารถเชื่อได้ว่าเด็กจะได้รับความคุ้มครองป้องกันจากอุบัติเหตุหรืออันตรายอื่นใดอันเป็นการทำลายสุขภาพของเด็กอย่างร้ายแรง หรือเป็นภัยต่อชีวิตของเด็ก

(2) ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องมีสุขภาพดี ไม่เป็นโรคติดต่อใด ๆ ซึ่งอาจจะติดต่อเด็กได้

(3) จัดให้เด็กได้รับบริการพยาบาลหรือบริการแพทย์ เมื่อเด็กมีอาการเจ็บป่วยหรือมีอาการอื่นใดที่แสดงให้เห็นว่าสมควรได้รับการรักษาพยาบาล

(4) จัดให้เด็กได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมแก่วัยของเด็ก

(5) ดูแลให้ภาชนะเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารและประกอบอาหารอยู่ในสภาพที่สะอาดอยู่เสมอ

(6) ดูแลให้อาหารที่เด็กรับประทานมีลักษณะสะอาดปราศจากเชื้อโรค

(7) ดูแลให้เครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ในการหลับนอนของเด็กอยู่ในสภาพเรียบร้อยตามสมควร

(8) ดูแลให้มีการเก็บและกำจัดสิ่งปฏิกูลโดยเหมาะสม ไม่ปล่อยให้เป็นแหล่งเพาะหรือแพร่เชื้อโรค

ข้อ 8 สถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็ก จะต้องมีทะเบียนชื่อเด็ก ทะเบียนรับและจำหน่ายเด็ก สมุดแสดงรายการและเวลาอาหารประจำวันของเด็ก สมุดแสดงน้ำหนัก ความสูง การเจ็บป่วย การปลูกฝีฉีดยา และการบริการพยาบาลหรือแพทย์ที่จัดให้แก่เด็ก

ข้อ 9 สถานรับเลี้ยงเด็กจะต้องชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงของเด็กแล้วบันทึกไว้ในสมุดตามข้อ 8 เมื่อเด็กเริ่มเข้ารับบริการในสถานรับเลี้ยงเด็ก และทุก ๆ หนึ่งเดือนระหว่างที่เด็กได้รับการบริการจากสถานรับเลี้ยงเด็ก

ข้อ 10 สถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็ก จะต้องจัดให้เด็กได้รับการปลูกฝีฉีดยาเพื่อป้องกันโรคเกี่ยวกับเด็กให้ครบถ้วน หรือโรคติดต่อเมื่อมีความจำเป็น

ข้อ 11 ในกรณีที่เด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานสงเคราะห์เด็กเป็นโรคติดต่อหรือมีการระบาดของโรคติดต่อในชุมชน หรือจังหวัดที่สถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กตั้งอยู่ สถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กจะต้องจัดให้เด็กในอุปการะได้รับการปลูกฝีฉีดยา เพื่อป้องกันโรคนั้น ๆ โดยมีชักช้า

กฎกระทรวงดังกล่าวถือเป็นกฎหมายโดยตรงที่จะบังคับใช้เพื่อการควบคุมการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนให้ขึ้นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ และให้เป็นไปในแนวเดียวกัน

ความหมายของสถานรับเลี้ยงเด็ก

นักวิชาการและส่วนราชการได้ให้ความหมายของสถานรับเลี้ยงเด็กไว้ดังนี้

ความหมายในแง่ของนักวิชาการ

คาดัสกิน (Kaduskin อ้างถึงใน สุณีย์ อเนกพิพัฒน์, 2526, หน้า 30) ให้ความหมายของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันว่า หมายถึง บริการเลี้ยงดูเด็กทารก เด็กวัยก่อนเข้าเรียนและเด็กวัยเรียนในช่วงเวลากลางวัน ขณะที่บิดามารดาเด็กไม่สามารถอยู่ดูแลให้ความเอาใจใส่แก่เด็กได้ เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเต็มที่

สุณีย์ อเนกพิพัฒน์ (2526, หน้า 31) ได้ให้ความหมายของบริการรับเลี้ยงเด็กกลางวันว่าเป็นบริการเพื่อสวัสดิภาพเด็ก ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง เป็นบริการทดแทนโดยการให้การดูแลเอาใจใส่เด็กในช่วงที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ ขณะเดียวกันบริการรับเลี้ยงเด็กกลางวันยังเป็นบริการที่มุ่งให้พัฒนาการแก่เด็ก ด้วยการให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

ความหมายในแง่ส่วนราชการ

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ให้ความหมายของสถานรับเลี้ยงเด็กว่า หมายถึง สถานที่รับเลี้ยงเด็ก ซึ่งมีอายุไม่เกินเจ็ดปีบริบูรณ์ และมีจำนวนเกินห้าคน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกับผู้เลี้ยง แต่ไม่รวมถึงสถานพยาบาลหรือโรงเรียนอนุบาล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2533)

จากความหมายของสถานรับเลี้ยงเด็กข้างต้น สรุปได้ว่า สถานรับเลี้ยงเด็กหมายถึง สถานที่รับเลี้ยงเด็กที่ให้บริการดูแลเอาใจใส่เด็ก จำนวนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปที่มีอายุไม่เกินเจ็ดปี ให้มีโอกาสดูแลทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมในช่วงที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้

ความจำเป็นในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก

เด็กวัยแรกเกิด ถึง 6 ปี เป็นวัยที่ควรได้รับการเลี้ยงดู อบรมกล่อมเกลามาจากครอบครัวอย่างใกล้ชิด เพราะเป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วทุกด้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับพัฒนาการในช่วงวัยต่อไป และในสภาพสังคมปัจจุบันพบว่าเด็กวัยแรกเกิด ถึง 6 ปี เข้าสู่สถานรับเลี้ยงเด็กในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กันของผู้ปกครอง

อาภรณ์ เลิศสุโกชนวิชัย (2542) ได้สรุปความจำเป็นในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กไว้ดังนี้

1. การขาดคนเลี้ยงดูเด็ก สภาพสังคมปัจจุบันทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวของคนไทย จากครอบครัวแบบขยายที่มีคนหลายรุ่นอาศัยอยู่ด้วยกันมีญาติพี่น้องอยู่ใกล้เคียงกัน ในแต่ละบ้านมีญาติผู้ใหญ่ทำหน้าที่ดูแลเด็ก ๆ แทนพ่อแม่ของเด็กที่ออกไปทำงานนอกบ้าน

โดยเฉพาะครอบครัวในเมืองได้เปลี่ยนไปเป็นครอบครัวแบบเดี่ยว ที่ในครอบครัวมีเพียงพ่อแม่ลูก ไม่มีญาติผู้ใหญ่ หรือพี่น้องที่อยู่กับบ้านช่วยดูแลเด็กเล็กเช่นแต่ก่อน เมื่อมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยหารายได้เพิ่ม แก่ครอบครัว บทบาทในการดูแลเด็กเล็ก จึงลดลง เด็กขาดคนดูแล มารดาจำต้องพาเด็ก ไปฝากยังสถานรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งเป็นเหตุให้เด็กเข้าสู่ สถานรับเลี้ยงเด็กเร็วขึ้นกว่าในอดีต

2. สืบเนื่องจากเหตุในข้อแรก เมื่อมารดาออกไปทำงานนอกบ้าน อาจจะต้องหาคน มาดูแลเด็กที่บ้าน แต่พี่เลี้ยงเด็กเหล่านี้มักขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็กทำให้เด็กขาด การดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม หรือบางครั้งพบว่าผู้เลี้ยงดูเด็กที่ขาดความระมัดระวังพลั้งเผลอ ทำให้เด็กเกิดอันตราย ทำให้พ่อแม่คิดว่าการนำเด็กไปยังสถานรับเลี้ยงเด็กจะได้รับความปลอดภัย มากกว่าและหวังว่าในขณะที่เดียวกันที่สถานรับเลี้ยงเด็ก เด็กยังได้รับการกระตุ้นพัฒนาการด้านต่าง ๆ เพิ่มเติมอีกด้วย

3. ด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยแรกเกิด ถึง 3 ปี ที่ขยายวงกว้าง ออกไปทำให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับนี้ จึงนำเด็กไปเข้ารับ การกระตุ้นพัฒนาการจากสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ เพื่อต้องการให้เด็กได้รับการกระตุ้นและ ส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมก่อนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียนที่แท้จริง

4. รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยแรกเกิด ถึง 3 ปี เพิ่มขึ้น โดย สนับสนุนให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ จัดสถานรับเลี้ยงเด็กวัยแรกเกิด ถึง 3 ปี ขึ้น เพื่อเป็น การแบ่งเบาภาระด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้สถานรับเลี้ยงเด็ก เหล่านี้จัดอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งการให้ความรู้ในเรื่องการอบรมดูแลเด็กที่สอดคล้องตามหลัก จิตวิทยาพัฒนาการและหลักจิตวิทยาการเรียนรู้แก่ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก การสนับสนุนดังกล่าวทำให้มีสถานรับเลี้ยงเด็กเกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ และกระจายอยู่ทั่วไปทำให้ ครอบครัวมีโอกาสในการพิจารณานำบุตรหลานไปรับการพัฒนาในสถานรับเลี้ยงเด็ก แทนการอบรม เลี้ยงดูอยู่ที่บ้าน

พ่อ แม่ ผู้ปกครองมีความจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ขาดคนที่มีความรู้ ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสม จึงมีการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นมารองรับ และในปัจจุบันพ่อ แม่ ผู้ปกครองมีความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยแรกเกิด ถึง 3 ปี มากขึ้น อีกทั้งรัฐบาลยังให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้เพิ่มขึ้น พ่อ แม่ ผู้ปกครองจึงนำเด็กมาฝากไว้กับสถานรับเลี้ยงเด็กเพื่อหวังให้เด็กได้รับการกระตุ้นพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

รูปแบบของสถานรับเลี้ยงเด็ก

สถานรับเลี้ยงเด็กที่มีอยู่ในปัจจุบันมีรูปแบบการจัดที่แตกต่างกันออกไป

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2541) ได้กล่าวถึงการจัดการบริการแก่เด็กก่อนวัยเรียน

3 รูปแบบ คือ

1. ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน มีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยส่งเสริมในเรื่องการเลี้ยงดู และคุ้มครองเด็กในเวลากลางวัน ขณะที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และไม่มีใครอยู่ดูแลเด็ก จึงนำเด็กมาฝากไว้ที่ศูนย์ และการจัดการบริการของศูนย์ก็พยายามจัดให้ได้ใกล้เคียงกับการเลี้ยงดูที่เด็กเคยได้รับจากพ่อแม่ที่อยู่บ้าน ถ้าหากพิจารณาอันให้กว้างขวางและวัตถุประสงค์ของศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันจะอยู่ในขอบข่าย 3 ประการ ได้แก่ การให้บริการด้านการพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไข

2. บริการสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน หรือการอนุบาลศึกษา รัฐบาลได้จัดให้มีโรงเรียนอนุบาลขึ้นบ้างในบางแห่งแต่ส่วนใหญ่โรงเรียนระดับนี้จะเป็นขณ เอกชนมากกว่าโรงเรียนดังกล่าว จะให้การดูแลเด็กอายุ 3 ถึง 6 ปี และบางแห่งจะรับเด็กเล็กกว่านั้น เข้าชั้นเด็กเล็กตั้งแต่อายุ 2 ปี

3. บริการรับเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัวมีอยู่ทั่วไปในชุมชนแต่ละระดับของการบริการ ในรูปแบบนี้จะมีความแตกต่างกันในด้านคุณภาพและอัตราค่าบริการ สำหรับเด็กที่รับบริการจะมีตั้งแต่เด็กก่อนจนถึงเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งบริการรับเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัวนี้แยกออกได้เป็น

2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 การรับเลี้ยงเด็กกลางวันแบบอยู่ภายในครอบครัว เป็นการรับเลี้ยงเด็กของแม่บ้านที่มีเวลาว่างตอนกลางวัน เพื่อหารายได้เสริมให้ครอบครัว โดยใช้บ้านของตนเองเป็นสถานที่ให้การดูแลเด็กแทนบิดามารดาของเด็กที่ออกไปทำงานประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่จะรับดูแลเด็กจำนวนน้อย อาจรับเลี้ยงเพียงคนเดียว หรืออย่างมากไม่เกิน 5 คน โดยเด็กที่นำมาฝากเลี้ยงจะมีอายุตั้งแต่ 2-3 เดือน ถึง 3 ปี สำหรับค่าบริการหรือค่าจ้างก็จะอยู่ในความตกลงกันของทั้งสองฝ่าย การจัดการบริการลักษณะนี้มักไม่ได้ขออนุญาตจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้เพราะมิได้จัดบริการอย่างถาวร

3.2 การรับเลี้ยงเด็กกลางวันแบบเป็นกลุ่ม บริการลักษณะนี้เป็นการจัดโดยเอกชน มีลักษณะคล้ายกับการรับเลี้ยงเด็กกลางวันแบบอยู่ในครอบครัว แต่ความแตกต่างอยู่ที่จำนวนเด็กที่มารับบริการ ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 5 คน และอายุของเด็กส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป ดังนั้นผู้จัดบริการจะต้องขออนุญาตทำการจัดตั้งอย่างถูกต้องจากสำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จะใช้บ้านหรือบริเวณบางส่วนที่สามารถดำเนินการได้

รูปแบบการจัดสถานรับเลี้ยงเด็กสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน 2) การอนุบาลศึกษา 3) บริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีวัตถุประสงค์ และลักษณะการจัดที่แตกต่างกันออกไป

พิจิตรา ลาวัณย์ศิริ (2534, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพการจัดการศึกษา และการเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพการจัดการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กอายุแรกเกิด ถึง 3 ปี ในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่าสถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก เพื่อเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนอนุบาล ลักษณะการจัดกิจกรรมและการเลี้ยงดูเด็ก ไม่มีหลักเกณฑ์ การจัดที่เด่นชัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของผู้ประกอบการสถานรับเลี้ยงเด็ก ครู หรือพี่เลี้ยงเด็กในแต่ละแห่ง สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่มีห้องอาหารและห้องนอนแยกออกจากกัน ห้องเล่นหรือห้องกิจกรรมเด็ก มีห้องน้ำเด็กโดยเฉพาะ มีห้องแยกสำหรับเด็กป่วย และมีบริเวณ เพียงพอให้เด็กได้วิ่งเล่น มีการดูแลความปลอดภัยสำหรับเด็ก การจัดกิจกรรมและการเลี้ยงดูเด็กนั้น เด็กส่วนใหญ่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความเอาใจใส่จากครูหรือพี่เลี้ยงเด็ก เมื่อมีเด็กเจ็บป่วยจะแจ้งให้ ผู้ปกครองทราบ หากเจ็บป่วยร้ายแรงหรือเกิดอุบัติเหตุ จะนำส่งโรงพยาบาลหรือคลินิกใกล้ สถานรับเลี้ยงเด็กที่สุด สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่จะจัดอาหารที่มีคุณค่าแก่เด็กแต่ละวัย มีการอบรม มารยาทและสุนนิตยที่ดีในการรับประทานอาหาร สำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและ สถานรับเลี้ยงเด็กนั้น ส่วนใหญ่จะไม่มีการประชุมผู้ปกครอง แต่จะแจ้งปัญหาของเด็กและข่าวสาร จากสถานรับเลี้ยงเด็กให้ผู้ปกครองทราบ เวลาที่ผู้ปกครองมาส่งหรือรับเด็กกลับบ้านแต่สถานรับเลี้ยงเด็ก ยังไม่มีบริการดูแลเด็กพิเศษที่มีปัญหาทางด้านการได้ยินปัญหาทางสมอง หรือทางร่างกายอื่น ๆ

จิราพร วงศ์ใหญ่ (2539, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ การเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็ก ในสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ การเจริญเติบโต และ พัฒนาการของเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ หัวหน้าพี่เลี้ยงเด็กหรือผู้ประกอบการของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 49 คน

จากการวิจัยพบว่าสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีการจัด กิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ การเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็ก ทั้ง 8 ด้าน แต่ไม่ใช่ทุกรายข้อ และด้านที่ต้องปรับปรุงอย่างมาก คือ ด้านการป้องกันโรคหรือปัญหาสุขภาพ รองลงมา คือ ด้านการให้ความรู้และคำแนะนำแก่บิดามารดาของเด็ก การป้องกันอุบัติเหตุ และด้านการประเมิน สุขภาพเด็ก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านส่งเสริมโภชนาการ สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันทุกแห่งอนุญาตให้เด็กนำอาหาร จากบ้านมารับประทานได้ และมีการจัดเตรียมอาหารกลางวัน อาหารว่างสำหรับเด็ก เด็กอายุ

6 เดือน - 1 ปี มีการส่งเสริมโภชนาการตามวัย เด็กอายุ 1 - 3 ปี ได้รับการฝึกหัดให้รับประทานอาหารด้วยตนเอง และหัดรับประทานอาหารผักโดยเกือบทุกแห่งได้มีนักโภชนาการปรุงอาหาร และมีเพียงร้อยละ 55.1 มีการจัดรายการอาหารครบทั้ง 5 หมู่

2. ด้านการออกกำลังกายหรือการจัดสันทนาการ เด็กอายุ 6 เดือน - 1 ปี ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ตามวัย เด็กอายุ 1 - 3 ปี มีการออกกำลังกายทั้งในร่มและกลางแจ้งเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล แต่กิจกรรมที่ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดคือการให้เด็กလာรถเข็นเดิน จักรยานสามล้อเล็ก และการเล่นดินทราย

3. ด้านการส่งเสริมการพักผ่อน นอนหลับ ส่วนใหญ่มีการจัดให้เด็กนอนในตอนกลางวัน ในสถานที่เงียบ มีแสงพอควร อากาศสะอาด แต่พบว่า ร้อยละ 34.7 ไม่มีมุ้งลวดหรือการป้องกันยุง มด แมลง

4. ด้านการป้องกันโรคหรือปัญหาทางสุขภาพ มีเพียงข้อเดียวที่ทุกแห่งทำคือ อาบน้ำให้เด็กในช่วงบ่ายหรือเมื่อเปื้อนมาก กิจกรรมที่มีการจัดน้อยกว่าร้อยละ 50 ได้แก่ การมีแพทย์มาตรวจสุขภาพเด็กเป็นประจำทุกเดือน การมีพยาบาลปฏิบัติงานในสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน การมีอ่างล้างมือ สบู่และผ้าเช็ดมือสำหรับเด็ก การทำความสะอาดของเล่นภายหลังการเล่น การบันทึกการเจ็บป่วยของเด็ก และการตรวจสุขภาพบุคลากรที่ดูแลเด็ก ส่วนการทำความสะอาดพื้นห้อง ขอบข้างเตียงด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อทุกวัน มีร้อยละ 57.1 การฝึกให้เด็กอาบน้ำ แปรงฟัน ทำความสะอาดร่างกายด้วยตนเองมีร้อยละ 61.2

5. ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ ส่วนใหญ่มีกิจกรรมการป้องกันอุบัติเหตุกิจกรรมที่มีการจัดน้อยกว่าร้อยละ 70 ได้แก่ การเก็บน้ำยาทำความสะอาดพื้นในตู้เก็บที่มีมิดชิดและมีกุญแจร้อยละ 69.4 การตรวจสอบอุปกรณ์ดับไฟทุก 3 เดือน ร้อยละ 57.1 และการบันทึกเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นร้อยละ 44.9

6. ด้านการประเมินสุขภาพเด็กทุกแห่งมีการแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเมื่อสงสัยว่าเด็กมีปัญหาสุขภาพ การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงเป็นประจำ มีร้อยละ 85.7 และการบันทึกและรายงานสุขภาพอนามัยของเด็กแก่ผู้ปกครอง มีร้อยละ 71.4 กิจกรรมที่ร้อยละ 93.9 ไม่ได้จัด ได้แก่ มีการตรวจสุขภาพเด็กเมื่อแรกเข้าสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันโดยแพทย์ หรือพยาบาลประจำสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน

7. ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การใช้ภาษา สังคม และการช่วยเหลือตนเอง ส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้ภาษา สังคม และการช่วยเหลือตนเองตามวัย สำหรับกิจกรรมที่ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เช่น การมองตนเองในกระจก มีเพียงร้อยละ 49

8. ด้านการให้ความรู้และคำแนะนำแก่บิดามารดาเด็กส่วนใหญ่มีบุคคลที่ให้คำปรึกษาได้ แต่การติดต่อสื่อสารโดยใช้จดหมายแจ้งข่าวต่าง ๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันแก่ผู้ปกครอง มีเพียงร้อยละ 32.7 การจัดบอร์ดให้ความรู้ มีร้อยละ 24.5 และการมีแผ่นพับ ร้อยละ 20.4

องค์ประกอบของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ด้านสถานที่ มีการจัดสถานที่สำหรับการเล่น แก่เด็ก แต่บางแห่งไม่มีรั้วกั้นสนามเด็กเล่นไม่มีการจัดมุมพยาบาล มุมหนังสือ มุมศิลปะ ห้องกิจกรรมและห้องเด็กป่วย ด้านบริการไม่มีสถานที่เฉพาะสำหรับซักล้างผ้าอ้อม ไม่มีสบู สำหรับล้างมือและผ้าเช็ดมือไว้ที่อ่างล้างมือไม่มีอ่างล้างที่ใช้สำหรับล้างเตรียมอาหาร ด้านผู้ดูแล มีการแสดงความรัก ความสนใจเด็ก และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็ก แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ผู้ปกครอง บันทึกลายเซ็นเมื่อมารับ - ส่งเด็ก

การจัดการศึกษาของสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งไม่มีเวลาพอที่จะเลี้ยงและดูแลเด็กในตอนกลางวัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริการเลี้ยงดูเด็ก และส่งเสริมการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนจะอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

แนวความคิด ทฤษฎีและความหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

ในสมัยกลางระหว่างศตวรรษที่ 4 - 16 นักศาสนาชื่อ ลูเธอร์ (Luther) เน้นว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญที่สุดของเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งแนวคิดนี้เองเป็นแนวคิด พื้นฐานเกี่ยวกับการเน้นความสำคัญของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเตรียมความพร้อม ของเด็กก่อนวัยเรียน ศูนย์ผู้ปกครองและเด็ก (Parent - Child Center) และโครงการชีวิตครอบครัว และเด็กอื่น ๆ อีกมาก แนวคิดของลูเธอร์ได้รับการขยายและนำไปสู่การปฏิบัติในหนึ่งศตวรรษ ต่อมาโดย โคมินิอุส (John Amos Comenius) ได้เสนอว่าเด็กทุกคนในทุกวัยควรได้รับการศึกษา โดยที่เด็กก่อนวัยเรียนถึงอายุ 6 ขวบควรได้รับการศึกษาในโรงเรียน “แม่” (Mother School) การศึกษาของเด็กในวัยก่อนเรียน ควรเน้นที่ความชัดเจนและเป็นรูปธรรมให้มากที่สุด ซึ่งแนวคิด ของโคมินิอุสเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับการพัฒนาโดยนักปรัชญารุ่นต่อมา อาทิ คิวอี้ (Dewey), เฟรเบล (Froebel), มอนเตสซอรี (Montessori) และเปียเจต์ (Piaget) เป็นต้น (อมรชัย ดันติเมธ, 2536, หน้า 26)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545)

หมวด 8 เรื่องทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา มาตรา 58 ที่กล่าวว่า ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงไม่ใช่ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่เป็นภาระหน้าที่ร่วมกันของพ่อแม่ ผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชน ในการร่วมกันอบรมให้การศึกษาแก่เด็ก ตามความสามารถของเด็กแต่ละคนเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

เอปสแตน์ (Epstein, 1990) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองว่า หมายถึง การที่ผู้ปกครองเข้ามาในโรงเรียนเพื่อสนับสนุนโรงเรียน หรือ ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการศึกษา รวมทั้งการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือครู ผู้บริหารและเด็ก ๆ หรือ กิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน

แมคโดนัลด์ (Macdonald, 1998) ได้กล่าวถึงโรงเรียนที่ต้องให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมว่า โรงเรียนเป็นสถานที่พัฒนาความร่วมมือและความไว้วางใจของผู้ปกครองและครู ในอันที่จะนำเด็กไปสู่การเรียนรู้ที่มีความสุขที่โรงเรียน แต่สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นและพัฒนาไปได้ ครูและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันและให้การสนับสนุน

มอร์ริสัน (Morrison, 1998) กล่าวว่า ถ้าหากพ่อแม่มีความรู้และความเข้าใจเด็กดีขึ้น การปฏิสัมพันธ์กับลูกย่อมมีความหมายยิ่งขึ้น อันจะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กให้สูงขึ้น และชีวิตประจำวันในครอบครัวก็จะมีคามสมบูรณ์ไปด้วย

แซนเดล (Sandell, 1985 cited in Fuller, 1998) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้น อยู่บนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้น บ้านและโรงเรียนต้องทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายเดียวกันคือ การพัฒนาเด็ก

พีเทอร์สัน (Peterson, 1987 cited in Spodek & Saracho, 1994) ได้นำเสนอความหมายของการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาว่าหมายถึง ขั้นตอนที่ผู้ปกครองติดต่อกับครู ในการเกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็ก หรือการใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กในการให้ความรู้ผู้ปกครอง และกำหนดบทบาทผู้ปกครองที่ควรมีต่อเด็ก

โศจิตถิยณ กมลศักดิ์วิกุล (2539) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองว่าสามารถแยกออกได้เป็น 2 นัยยะ คือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบระหว่างผู้ปกครองและครูในการจัดการศึกษา นับตั้งแต่การระดมปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผลส่วนอีกนัยยะหนึ่ง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง งานหรือกิจกรรมทางการศึกษาที่ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วม

จากการศึกษาและแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การให้ความร่วมมือของพ่อแม่ในการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมทำให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจการศึกษาปฐมวัยมากขึ้น สามารถนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง เด็กและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในขณะเดียวกัน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยก็มีความเข้าใจผู้ปกครองและเด็กมากขึ้นด้วย ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีที่จะพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น การที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาปฐมวัย จึงก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับเด็ก ผู้ปกครองและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองทางการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพราะเป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ตามทฤษฎีสร้างความรู้ในตน (Constructivist) เชื่อว่าระดับการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ใหญ่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งการที่จะทำให้เด็กสามารถสร้างความรู้ในตนได้ ครูและผู้ปกครองต้องมีความเข้าใจตรงกัน ด้วยกระบวนการทำงานเพื่อสร้างการเรียนรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอย่างต่อเนื่องทั้งที่บ้านและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (Whalley & Team, 2001, p. 75) ซึ่งการสร้างสัมพันธ์ที่ดีช่วยให้ครูทราบความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ความขงยากของผู้ปกครอง และการได้แลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับเด็ก (Seefeldt & Barbour, 1994, p. 209) และนำความสัมพันธ์นี้มาใช้ในการเรียนของเด็ก สร้างความแข็งแรงทางอารมณ์ให้กับเด็กเพิ่มพลังความสุขในการเรียน ครูเองสามารถแปลพฤติกรรมเด็กที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ถูก และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับบริบทที่เด็กกับความพร้อมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในการส่งเสริมสนับสนุนสร้างบรรยากาศ และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในหลายรูปแบบและหลายระดับ ขณะเดียวกันขึ้นอยู่กับความพร้อมของฝ่ายครอบครัวที่ให้ความสนใจในเรื่องนี้และมาร่วมคิดค้นสร้างรูปแบบที่เหมาะสมร่วมกัน

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการจัดการศึกษา โดยในแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2541-2545 มีเป้าหมายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการจัดการศึกษา กล่าวคือ ทั้งครอบครัวและโรงเรียนมีหน้าที่ที่ต้องทำงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก โดยมีดัชนีชี้วัดการปฏิบัติงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ดังนี้

1. ร้อยละของนักเรียนที่มาโรงเรียน โดยเตรียมพร้อมสำหรับการเรียนรู้และทำการบ้านแล้วเสร็จจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากตลอดห้าปีข้างหน้า
2. ร้อยละของเด็กเล็กที่อ่านหนังสือกับผู้ปกครอง และอ่านด้วยตนเองที่บ้านอย่างสม่ำเสมอ (อย่างน้อยวันละ 15 นาที สัปดาห์ละ 5 วัน) จะเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 90 ภายในปี พ.ศ. 2545

3. ร้อยละของผู้ปกครองซึ่งกล่าวว่าโรงเรียนกระตือรือร้นที่จะกระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้ครอบครัวมีส่วนร่วม โดยเอาใจใส่และตอบสนองความสนใจของผู้ปกครอง รวมถึงตลอดถึงให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับบุตรหลานของตนมีอัตราสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการจัดการศึกษาอย่างมาก โดยถือว่าการเชื่อมโยงที่สำคัญต่อการบรรลุถึงการศึกษาที่มีคุณภาพสูง และสภาพแวดล้อมในการเรียนที่ปลอดภัย โดยมีการพยายามผลักดันโครงการต่าง ๆ ที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการศึกษา อาทิโครงการหุ้นส่วน (Partnership) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และนายจ้าง หรือผู้ประกอบการในการทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นต้น

ความสำคัญของการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

เบอร์เกอร์ (Berger, 1995, pp. 255-261) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนว่า โรงเรียนไม่สามารถแยกเด็กออกจากครอบครัวได้ เพราะว่าเด็กได้ถูกหล่อหลอมทางวัฒนธรรมและสังคม จากครอบครัว ความรู้สึก ความอ่อนแอ ความเข้มแข็งที่เด็กได้รับมาจากบ้านย่อมไปใช้ที่โรงเรียน ดังนั้น ถ้าบ้านและโรงเรียนถูกเชื่อมโยงโดยผ่านเด็ก เป็นสื่อกลาง การร่วมมือกันระหว่างบ้านและโรงเรียนย่อมจะมีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจะทำให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนจึงมีความจำเป็นที่จะก้าวไปข้างหน้าด้วยกัน และจะมีผลต่อการศึกษาระดับที่สูงขึ้นประสบความสำเร็จต่อไปด้วย

นิตยา ประพุดติกิจ (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมว่า การร่วมมือกันระหว่างผู้ปกครอง เด็ก และโรงเรียน นำผลประโยชน์มาให้ซึ่งกันและกัน คือได้ช่วยผู้ปกครองและเด็ก พร้อมกันนั้นก็ช่วยโรงเรียนด้วย ผู้ปกครองอาจร่วมมือโดยเป็นผู้ช่วยครู เป็นอาสาสมัคร ช่วยกิจกรรมกลุ่มย่อยหรือช่วยเด็กเป็นรายบุคคลและช่วยเหลืองานอื่น ๆ ความช่วยเหลือเหล่านี้จะส่งผลทำให้การสอนและการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ตัวครูเองก็มีความเข้าใจครอบครัวและเด็กได้ดีขึ้นด้วย

เลวิน และเลริน (Levine & Lerine, 1996) ได้สรุปถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของครอบครัวว่าสภาพแวดล้อมภายในบ้านมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางสมองของเด็กสภาพแวดล้อมทางสังคมของเด็กในชั้นเรียนและสภาพแวดล้อมในบ้านต้องมีความสัมพันธ์กันเพราะจะมีผลต่อการพัฒนาสมองของเด็ก ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมของบ้าน เพื่อนบ้าน และโรงเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงานของเด็กในชั้นเรียน รวมทั้งบุคคลอื่นที่อาจจะไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงในโรงเรียน ในอันที่จะร่วมมือกันเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ประสบความสำเร็จ

มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งในโรงเรียนและสังคมในอนาคต

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพราะทำให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจการศึกษาของเด็กมากขึ้นในขณะเดียวกันสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยก็มีความเข้าใจผู้ปกครองและเด็กมากขึ้นด้วยซึ่งจะมีผลทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีที่จะพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นความสัมพันธ์ที่ดีนั้นช่วยก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการหาแนวทางในการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กร่วมกันอีกทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่พ่อแม่ได้เข้าใจบทบาทของตนเองมากขึ้นคือ

1. ตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตน
 2. เข้าใจลักษณะการเรียนรู้และการจัดการศึกษาให้แก่เด็กมากขึ้น
 3. เปลี่ยนพฤติกรรมที่บ้านเพื่อการสนับสนุนเด็กอย่างแท้จริง
 4. ตระหนักถึงการทำงานและความพยายามของครู
- การที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นนั้นก่อให้เกิด

1. การเรียนรู้ของเด็กดีขึ้น
2. เด็กมีทัศนคติและพฤติกรรมที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยดีขึ้น
3. เสริมสร้างความเป็นตัวของตัวเองและแรงจูงใจในการเรียนรู้ของเด็ก
4. ความเข้าใจต่อภาระหน้าที่ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
5. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

สัมพันธภาพที่ดีงามระหว่างบ้านและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงช่วยส่งเสริมสายใยของความสัมพันธ์ในครอบครัว และพัฒนาการของเด็ก เมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครองมีสัมพันธ์ที่ดีกับครูของเด็กก็จะช่วยลดความวิตกกังวลในการดูแลเด็กของพ่อแม่ และเปิดโอกาสให้พ่อแม่ได้เรียนรู้บทบาทของการเป็นครูของลูกรวมถึงตระหนักในบทบาทความเป็นพ่อแม่ของตนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ได้มีโอกาสเรียนรู้เทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่ครูใช้ในชั้นเรียนได้รับรู้พฤติกรรม การแสดงออกต่าง ๆ ของเด็กเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน ซึ่งช่วยให้พ่อแม่ได้รู้จักและเข้าใจลูกของตนดียิ่งขึ้น นอกจากนี้พ่อแม่ ผู้ปกครองก็ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหา และความคับข้องใจ ตลอดจนเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาจากกลุ่มผู้ปกครองด้วยกัน ซึ่งช่วยให้พ่อแม่ได้พัฒนาเครือข่ายทางสังคมและมิตรภาพในระหว่างกลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วยกัน (นภเนตร ธรรมบวร, 2543, หน้า 297)

แคปเพลตัน (Kaplan, 1992 อ้างถึงใน ชีรภัทร์ เจริญดี, 2542) พบว่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของรัฐเกิดจากการได้รับผลประโยชน์ 3 ประการ คือ

1. ทำให้เกิดผลในทางบวกทางด้านการเรียนรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของเด็ก

2. ทำให้โรงเรียนปรับโครงสร้างการจัดการศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นประการสำคัญ

3. ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนเป็นไปด้วยดีมีความใกล้ชิด และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ซีร์ และบูเออร์ (Shea & Bauer, 1991 cited in Fuller, 1998) ได้สรุปปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ

1. เป็นการให้คำแนะนำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในปัญหาที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองจะต้องร่วมมือแก้ไขทันที

2. เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวเด็กและเป็นแหล่งข้อมูลความรู้สำหรับเด็ก

3. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

3.1 การฝึกอบรมและเพิ่มทักษะเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและหลักการพัฒนาเด็ก อาจจะให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานหรืออาจจะฝึกอบรมตามความสนใจของผู้ปกครอง

3.2 การจัดตารางจัดกิจกรรมที่คำนึงถึงเวลาและสถานที่ที่ผู้ปกครองสะดวกเป็นหลัก

4. เป็นกิจกรรมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าคุณเองมีประโยชน์ต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เต็มใจและภูมิใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

เดคเกอร์ และเดคเกอร์ (Decker & Decker, 1997) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความสำคัญต่อผู้ปกครองไว้ดังนี้

1. ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของตนเองต่อการศึกษาศึกษาของเด็ก และเรียนรู้ว่าจะช่วยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาอย่างมากได้อย่างไร

2. ผู้ปกครองสามารถนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ได้รับจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย นำมาใช้กับเด็กที่บ้านได้เพื่อเพิ่มทักษะและประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก

3. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทำให้ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ดีต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพราะจากการมีส่วนร่วมทำให้ผู้ปกครองทราบถึงความสำเร็จในการศึกษาของเด็ก ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

4. ผู้ปกครองได้เรียนรู้ความรับผิดชอบการทำงานของบุคลากรภายในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

5. ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้ปกครอง ในกรณีที่จ้างผู้ปกครองช่วยงานในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

เฮนเดอร์สัน (Henderson, 1986 อ้างถึงใน วรรณาท รักสกุลไทย, 2537) ได้สรุปรวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในประเด็นที่สำคัญคือ

1. เด็กจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น หากผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโรงเรียน
2. ครอบครัวแม้ไม่ใช่โรงเรียนก็เป็นสภาพแวดล้อมทางการศึกษาแห่งแรกของเด็ก
3. การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อมีการวางแผนและการติดตามที่ดี
4. เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย และเป็นกลุ่มน้อยจะได้รับผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้นถ้าผู้ปกครองของพวกเขามีส่วนร่วมในโรงเรียน และผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานการศึกษาสูงที่จะทำให้เกิดความแตกต่าง

อรุณี หรดาต (2537) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความสำคัญต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ

1. ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตรงตามความต้องการ และความสนใจของผู้ปกครอง
2. ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับหลักปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาปฐมวัยที่เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
3. ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรเพิ่มรวมทั้งทำให้อัตราร้อยระหว่างจำนวนผู้ใหญ่ต่อเด็กมีสัดส่วนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการมากขึ้น
4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอาจใช้ผู้ปกครองที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทางเป็นแหล่งความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย และคณะผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้
5. ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมีเจตคติที่ดีต่อบุคลากร และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมากกว่าผู้ปกครองที่ไม่มีส่วนร่วม
6. ผู้ปกครองสามารถช่วยประชาสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ผู้ปกครองคนอื่น ๆ และชุมชนได้รู้จักและเข้าใจศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยิ่งขึ้น
7. ทำให้ผู้ดูแลเด็กมีแนวโน้มที่จะจัดกิจกรรมในลักษณะของการคำนึงถึงตัวเด็ก (Child-Oriented) มากกว่าคำนึงถึงความรู้ด้านวิชาการที่จะให้กับเด็ก (Text-Oriented)
8. การให้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้ปกครองทำให้ผู้ดูแลเด็กมีความเชื่อมั่นและเกิดความภูมิใจในตนเองมากยิ่งขึ้น

การที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่าง ๆ ที่มีผลต่อการศึกษาศึกษาของเด็กก็ช่วยให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าใจเกี่ยวกับ

บริบทของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอนมากขึ้นรวมถึงพัฒนาความรู้สึกของการเห็นคุณค่าในตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจว่าตนมีส่วนร่วมในการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชั้นเรียน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อเด็ก ผู้ปกครอง และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังจะเห็นได้จากประโยชน์ที่เด็กได้รับจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ประโยชน์ที่ผู้ปกครองได้รับจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และประโยชน์ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้รับจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ประโยชน์ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้รับจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

เดคเกอร์ และเดคเกอร์ (Decker & Decker, 1997) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้คือ

1. ช่วยตอบสนองความต้องการและคำแนะนำของผู้ปกครองได้อย่างถูกต้อง
2. ทำให้อัตราส่วนระหว่างจำนวนผู้ใหญ่ต่อเด็กได้สัดส่วนเหมาะสม
3. ทำให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยประหยัดค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรอื่นเพิ่ม
4. ช่วยแบ่งเบาภาระผู้ดูแลเด็กในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน
5. ช่วยเป็นแหล่งความรู้ให้กับเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
6. ช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริการ การดำเนินงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้แก่ผู้ปกครองหรือบุคคลอื่น หรือหน่วยงานอื่นให้ได้รับทราบ
7. ช่วยให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
8. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กในทุกด้าน ทำให้ผู้ดูแลเด็กมีความเข้าใจ และสามารถจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กมากยิ่งขึ้น
9. ช่วยให้ผู้ปกครองได้พบประเด็นที่หลากหลาย อันจะส่งผลถึงความเข้าใจในหลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กและหลักพัฒนาการเด็กสำหรับบุตรหลานของตน

ประโยชน์ที่เด็กได้รับจากการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

เดคเกอร์ และเดคเกอร์ (Decker & Decker, 1997) ได้กล่าวสรุปถึงประโยชน์ที่เด็กได้รับเพิ่มขึ้นจากการที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ผู้ปกครองไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ

1. เด็กมีความรู้สึกปลอดภัยขณะอยู่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมากกว่า ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2. เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และมีความสนใจในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดขึ้นมากกว่า

3. เด็กมีความสามารถทางสติปัญญา และมีความพร้อมมากกว่า

4. เด็กมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้ปกครองมากกว่า

5. เด็กจะมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จากการที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองที่มีภูมิหลังต่างกัน

6. การได้เห็นผู้ปกครองทำงานร่วมกับบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อผู้ปกครอง บุคลากรและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

7. ผู้ปกครองได้เรียนรู้งานต่าง ๆ ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในอันที่จะช่วยเสริมประสบการณ์ชีวิตให้กับตนเอง

8. ผู้บริหารหรือบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มที่จะให้การยอมรับ และแสดงการยกย่องผู้ปกครองที่ร่วมในกิจกรรมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยรวมทั้งให้ความสนใจบุคลากรของผู้ปกครองที่ให้ความร่วมมือกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นพิเศษกว่าเด็กอื่น ๆ

ประโยชน์ที่ผู้ปกครองได้รับจากการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

แซนเดล (Sandell, n.d. cited in Fuller, 1998) ได้สรุปประโยชน์ที่ผู้ปกครองได้รับจากการเข้ามาเยี่ยมชมสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และการเป็นอาสาสมัครคือ

ฐานะผู้เยี่ยมชม

1. ผู้ปกครองเข้าใจการทำงานของครูดูแลเด็ก และการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ดียิ่งขึ้น

2. ผู้ปกครองมีความคุ้นเคยกับผู้ดูแลเด็กมากขึ้น

3. ผู้ปกครองรู้สึกเป็นกันเองและสบายใจในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

4. ผู้ดูแลเด็กมีความคุ้นเคยกับผู้ปกครองของเด็กในชั้นเรียนมากขึ้น

ฐานะอาสาสมัคร

1. ผู้ปกครองได้รับความสะดวกสบายมากขึ้นในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2. ผู้ปกครองมีทักษะในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นและได้รับการเอาใจใส่เป็นรายบุคคลมากขึ้น

3. เด็กมีพัฒนาการทางการสื่อสารกับผู้ใหญ่ที่หลากหลายและง่ายขึ้น

4. ผู้ดูแลเด็กและบุคลากรได้รับรู้ถึงความสนใจของผู้ปกครอง เด็ก และความเต็มใจที่จะช่วยเหลือของผู้ปกครอง

5. ผู้ดูแลเด็กและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการเตรียมพร้อมในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในหลายรูปแบบมากขึ้น

อรุณี หรดาล (2537) ได้สรุปประโยชน์ที่ผู้ปกครองได้รับจากการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้คือ

1. ผู้ปกครองสามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะแก่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุตรหลานของตนเองขณะอยู่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2. ผู้ปกครองจะมีความกระตือรือร้นในการให้ความร่วมมือหรือช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้น

3. ผู้ปกครองจะมีเจตคติที่ดีต่อตนเองมีความเชื่อมั่นในตนเอง และเห็นความสำคัญของตนเองที่มีต่อบุตรหลานมากขึ้น

4. ผู้ปกครองมีเจตคติที่ดีต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองเปลี่ยนเจตคติที่มีต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยหลังจากได้มีส่วนร่วมทั้งนี้เพราะผู้ปกครองได้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องประสบ ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะวิพากษ์วิจารณ์สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยน้อยลง

5. ผู้ปกครองจะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพัฒนาการเด็ก หลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กและหลักการปฐมวัยศึกษาซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการอบรมเลี้ยงดู และเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กที่บ้านได้

6. ผู้ปกครองจะมีความสามารถในการเสริมความรู้และประสบการณ์ให้เด็กที่บ้านมากขึ้น รวมทั้งรู้จักใช้การเสริมแรงทางบวกมากขึ้น

ลีออนส์, รอบบินส์ และสมิท (Lyons, Robbins & Smith, 1983) ได้สรุปถึงประโยชน์ที่ผู้ปกครองได้รับจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ

1. เด็กที่ได้รับการช่วยเหลือจากผู้ปกครองที่บ้านจะเรียนรู้ได้ดีเมื่ออยู่ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จะทำให้ผู้ปกครองมีความพยายามที่จะทำความเข้าใจและเรียนรู้พัฒนาการของเด็กมากขึ้นตามไปด้วย

2. การที่ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทำให้ผู้ปกครองเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ดูแลเด็กและผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย อันจะมีผลให้ผู้ดูแลเด็กและผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีและให้ความสนใจเด็กที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

3. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงความต้องการ ความสนใจ และตอบสนองผู้ปกครองได้อย่างถูกต้อง

4. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทำให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น และตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและตนเองในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้องและเหมาะสม

จากประโยชน์ที่เด็กได้รับจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง แสดงให้เห็นว่า การศึกษาปฐมวัย ผู้ปกครองเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของเด็ก เพราะเด็กจะเจริญเติบโต และมีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นสำคัญ การให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมจึงทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ซึ่งจะมีผลทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างมีความสุข และเพิ่มประสบการณ์ให้กับผู้ปกครองที่ร่วมงาน โดยการฝึกอบรมผู้ปกครองได้เรียนรู้หลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องและเหมาะสม

กิจกรรมการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 98) อธิบายว่ากิจกรรม คือการที่ผู้เรียนปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 3) อธิบายความหมายของกิจกรรมไว้ว่า กิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันของผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสนใจ และความถนัดเป็นการประกอบกิจกรรมร่วมกันโดยผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำและช่วยกันแก้ปัญหา อันจะเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

เกตุสุเมธ กัมแพงแก้ว (2546, หน้า 18) กล่าวว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่เปิดโอกาสหรือส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีพฤติกรรมร่วมในการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ให้กับลูกหลานหรือเด็กในอุปการะของตน ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และ/ หรือ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นั้นเอง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547, หน้า 30) ได้กล่าวถึงกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย คือเป็นการสร้างคุณค่าทางการศึกษาให้กับเด็ก และเป็นการสร้างคุณค่าให้สังคม เพราะหมายถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครู และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในการสร้างสรรค์และพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโต และพัฒนาได้เต็มศักยภาพ

อรุณี หรดาล (2537) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้าร่วมว่า เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย และแนวปฏิบัติของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้ความรู้ที่สำคัญและจำเป็นแก่ผู้ปกครอง และเพื่อให้ผู้ปกครอง

ได้ชื่นชมผลงานและความสามารถด้านต่าง ๆ ของบุตรหลาน ซึ่งได้สรุปรูปแบบกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ กิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครอง การเสริมสร้างประสบการณ์แก่เด็กที่บ้าน การเสริมสร้างประสบการณ์แก่เด็กที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และการช่วยเหลือและสนับสนุนสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

กิจกรรมระหว่างผู้ปกครองและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับผู้ปกครอง ซึ่งจะต้องให้ความสนใจ เอาใจใส่ ดูแล และพัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะต้องเข้าหาผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเด็กในวัยนี้ต้องการความรัก ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ต้องการสัมผัสอ่อนโยนจากพ่อแม่ผู้ปกครองและครูเป็นพิเศษ จากความร่วมมือของผู้ปกครองและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จะทำให้เข้าใจความต้องการของเด็กได้มากขึ้นและสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้อย่างเหมาะสม ตามพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

ฟานตุสโซ (Fantuzzo, 2000) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สถานศึกษา คือ การร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เช่น เป็นอาสาสมัครเพื่อพัฒนาการศึกษา การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างครอบครัว และสถานศึกษา

หรรษา นิลวิเชียร (2535) กล่าวว่า การให้ความร่วมมือของพ่อแม่ ผู้ปกครอง กับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมที่พ่อแม่ ครู และบุคคลในชุมชนทำงานร่วมกัน นับตั้งแต่วางแผน การทำงาน การเรียนรู้ และตัดสินใจ โดยการจัดโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองควรดำเนินไปพร้อม ๆ กับการให้การศึกษาแก่เด็กโดยตรงเพราะการตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทพ่อแม่ในการให้การศึกษาจะช่วยให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

- สร้างบรรยากาศยอมรับในสำคัญของการเป็นพ่อแม่ และผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาของลูก
- ตระหนักว่าความมั่นใจในตัวเองของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็ก และต้องได้รับการส่งเสริมให้สูงขึ้นด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านและสถานศึกษาปฐมวัย
- เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กระหว่างกัน
- สร้างโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามาสังเกตหรือมีส่วนร่วมในห้องเรียน
- เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับลูก และการจัดการเรียนการสอนของครู

การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในประเทศไทยนั้นหลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2542 แล้วส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในกลุ่ม พ่อ แม่ ผู้ปกครองจนเกิดการจัดตั้ง “เครือข่ายแกนนำพ่อแม่ผู้ปกครอง” ซึ่งเป็นองค์การอิสระขึ้น และเครือข่ายแกนนำพ่อแม่ผู้ปกครองได้ร่วมกับกลุ่มงานปฏิบัติการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อพฤษภาคม 2543 ศึกษาแบบและวิธีการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยสรุปแบบและวิธีการเบื้องต้นเป็น 4 แบบ คือ

การอบรมเลี้ยงดูในฐานะเป็นพ่อแม่

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวเด็กและการเรียนการสอน

งานอาสาสมัครเพื่อการศึกษา

การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน โดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เครือข่ายแกนนำพ่อแม่ผู้ปกครอง ร่วมกับกลุ่มงานปฏิบัติการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 1-5)

เครือข่ายผู้ปกครอง

การดำเนินงานของเครือข่ายผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการบริหารโครงการที่เกิดขึ้นจากระดับห้อง ระดับชั้น และในหลายกรณีก็จะเป็นการรวมตัวกันของผู้ปกครองที่มีความถนัดหรืออาชีพที่คล้ายคลึงกันมาร่วมกันทำโครงการที่มีประโยชน์ต่อโรงเรียน เช่น การรวมตัวของกลุ่มผู้ปกครองที่ทำงานด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อมาแก้ปัญหาหรือมาสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน โดยที่คณะกรรมการเครือข่ายระดับห้องจะเป็นผู้ประสานโครงการในระดับห้อง คณะกรรมการระดับชั้นจะเป็นผู้ประสานโครงการในระดับชั้น และคณะกรรมการเครือข่ายระดับโรงเรียนจะเป็นผู้ประสานโครงการในระดับโรงเรียน ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรและความพยายามที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544, หน้า 29-31) ได้เสนอการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในรูปแบบของกิจกรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงการห้องเรียนของลูกให้ผู้ปกครองช่วยกันดูแลพัฒนาห้องเรียนของลูกเป็นเวลาติดต่อกัน เช่น อนุบาล 1 - อนุบาล 3 เป็นเวลา 3 ปี โดยมีการกำหนดกรอบในการพัฒนาไว้ ผู้ปกครองจะทำหรือไม่ทำก็ได้ แล้วแต่ความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนในห้องเรียน นักเรียนจะไม่ย้ายห้องเรียนเป็นเวลา 3 ปี เพียงแต่เปลี่ยนป้ายหน้าห้องเท่านั้น

ร่วมจัดนิทรรศการทางวิชาการกับโรงเรียน เป็นการขยายความรู้ความเข้าใจในบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครอง ให้พ่อแม่ผู้ปกครองที่มาร่วมงานได้รับทราบ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ปกครองโรงเรียนอื่นและช่วยประสานงานให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูต่างโรงเรียนรวมทั้งองค์การเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น มูลนิธิดวงประทีป มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กเสถียรธรรมสถาน เป็นต้น

รวมกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองให้มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างความคุ้นเคยกัน เมื่อมาส่งและรับลูก เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อคิดเห็นต่าง ๆ จัดงานสังสรรค์ และแวะเยี่ยมบ้านผู้ปกครองเพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้รู้จักกันมากขึ้น

รวมพลังพ่อแม่ผู้ปกครองร่วมพัฒนาโรงเรียนตามความถนัด ความสามารถของแต่ละคน เช่น ช่วยจัดระบบการจราจรภายในโรงเรียน เป็นจราจรอาสาสมัคร ฝึกซ้อมดนตรี กีฬา ให้นักเรียน หลังเลิกเรียน อาสาสมัครดูแลความเรียบร้อย ความปลอดภัย ภายในบริเวณโรงเรียน ดูแลจัดโครงการอาหารกลางวันให้นักเรียนได้บริโภคอาหารที่สะอาดถูกหลักโภชนาการ ฝึกอบรมครูด้านคอมพิวเตอร์ ช่วยพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ปกครองที่เป็นทันตแพทย์ จักษุแพทย์ มาตรวจสุขภาพฟันและตาให้นักเรียน ช่วยการเรียนการสอนตามความถนัด เป็นที่ปรึกษาให้ครู และช่วยจัดทำเอกสาร เช่น เจ้าของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้าช่วยสอนการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

ประสานงานให้นักเรียนได้ไปศึกษาดูงาน ตามโรงงานและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนตามความสนใจ รวมทั้งคิดราคาให้นักเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครองในราคาพิเศษ

ร่วมกันพัฒนาอาชีพให้พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนมีอาชีพเสริมและรายได้เพิ่มขึ้น โดยประสานงานกับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยเน้นการอบรมหลักสูตรระยะสั้นและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น

อาสาสมัครผู้ปกครอง

การมีอาสาสมัครมาช่วยงานในโรงเรียนเป็นการช่วยลดภาระของครูประจำที่อยู่ในโรงเรียนลงบ้าง และทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น แต่บางครั้งเวลาและโอกาสไม่ได้เอื้ออำนวยให้ผู้ปกครองอาสาสมัครเข้าร่วมได้ทุกครั้ง ดังนั้นโรงเรียนจำเป็นต้องจัดตารางเวลาที่เหมาะสม เพื่อช่วยกระจายให้อาสาสมัครต่าง ๆ มาร่วมงานได้อย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการแต่ละช่วงเวลา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนที่เสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการอาสาสมัคร ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544, หน้า 26-27)

-ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่สถานศึกษาถึงความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญของตนเอง ตลอดจนสละเวลาที่จะช่วยเหลือสถานศึกษา เพื่อให้ความรู้ และทำกิจกรรมการศึกษา ร่วมกับครูและสถานศึกษา

-ให้ความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน

-มีส่วนร่วมของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับห้องเรียนแก่ผู้เรียนตามความรู้ความสามารถและความชำนาญของตน

-จัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/สมาคมผู้ปกครอง เพื่อเป็นพลังและเครือข่ายที่จะช่วยกันผลักดันการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน

-สร้างและขยายเครือข่าย พ่อ แม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน

อรุณี หรดาล (2537) ได้กล่าวถึงรูปแบบกิจกรรมที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้ คือ

-กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็กที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย หมายถึง การที่ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยผู้ปกครองสามารถเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็กได้ 2 วิธี คือ

การเป็นผู้ช่วยดูแลเด็ก ผู้ปกครองที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน อาจอาสาสมัครเป็นผู้ช่วยผู้ดูแลเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวันและเวลาที่ตนเองสะดวก การอาสาสมัครเป็นผู้ช่วยผู้ดูแลเด็กมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่ได้รับค่าตอบแทนและประเภทที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน บทบาทและหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ช่วยดูแลเด็กขณะทำกิจกรรม ช่วยวางแผนการสอน ช่วยจัดเตรียมและจัดหาสื่อการสอน ช่วยสอนเด็กบางกิจกรรม ช่วยตรวจงานเด็ก ฯลฯ เป็นต้น

การเป็นวิทยากรพิเศษ ผู้ปกครองที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะด้านหรือประกอบอาชีพที่เด็กส่วนมากสนใจสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอาจเชิญมาเป็นวิทยากรพิเศษเพื่อพูดคุยสนทนากับเด็กเกี่ยวกับงานอดิเรกหรือรายละเอียดของอาชีพ รวมทั้งให้โอกาสเด็กได้ซักถามข้อข้องใจหรือสิ่งที่เด็กอยากรู้อย่างเห็นเพิ่มเติมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการแนะแนวด้านอาชีพให้กับเด็กได้อีกด้วย

-การช่วยเหลือและสนับสนุนสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยทั่วไปสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประการ คือ

การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในรูปของวัสดุ สิ่งของ และกำลังทรัพย์ หมายถึง การที่ผู้ปกครองบริจาคสิ่งของเครื่องใช้และทรัพย์สินให้กับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้แก่เด็ก เช่น การให้วัสดุเหลือใช้เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กนำไปทำเป็นอุปกรณ์การสอน การให้ของเล่นและเครื่องเล่นสนาม เสื้อผ้า โต๊ะเก้าอี้ ฯลฯ รวมทั้งให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน หรือการให้ทุนสำหรับทำอาหารกลางวันให้แก่เด็กยากจน

การให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในรูปของแรงงาน หมายถึง การที่ผู้ปกครอง

เข้ามาช่วยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ เช่น ทำอาหารเรียน ซ่อมแซมเครื่องเล่นสนาม โต๊ะเก้าอี้ ช่วยประกอบอาหารกลางวันให้แก่เด็ก ตกแต่งอาคารสถานที่สำหรับทำกิจกรรมพิเศษเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ช่วยจัดเตรียมเสื้อผ้าสำหรับเด็ก ในการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ ช่วยควบคุมดูแลเด็กขณะออกไปทัศนศึกษา ฯลฯ

ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยผู้ปกครอง อาจเข้าเป็นสมาชิกในคณะกรรมการชุดใดชุดหนึ่งที่มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษานี้แนะกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ

แนวการจัดประสบการณ์ คณะที่ปรึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีหน้าที่ในการพิจารณาและทบทวนเกี่ยวกับแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นในการพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในปีต่อไป

การจัดสรรงบประมาณ คณะที่ปรึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จัดสรรงบประมาณในหมวดต่าง ๆ ว่าควรจะต้องมีการตัด ลดหรือเพิ่มเติมงบประมาณในหมวดใดหมวดหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในแต่ละปี

การจัดการบุคลากร คณะที่ปรึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์เพื่อคัดเลือกบุคคลที่สมัครเป็นผู้ช่วยผู้ดูแลเด็ก รวมทั้งสามารถสนับสนุนหรือให้คำแนะนำกับผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้พิจารณาบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่คณะ ที่ปรึกษาเห็นว่า มีความสามารถและมีความเหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ เป็นพิเศษ

การจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครอง คณะที่ปรึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีหน้าที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะกับผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย หรือผู้ประสานงานการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย เช่น ประเภทและลักษณะของกิจกรรมที่จะจัดให้กับผู้ปกครอง วิธีการจัดกิจกรรมและวิธีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง เป็นต้น

กิจกรรมความร่วมมือระหว่าง พ่อแม่ ผู้ปกครอง กับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ให้มีบทบาทต่อการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกแห่งจะต้องส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วน หรือการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียของผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของเด็กในทุก ๆ ด้าน ซึ่งกิจกรรมความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อร่วมมือกันพัฒนาเด็ก มีดังนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 68-79)

-การอบรมเลี้ยงดู

ผู้ปกครอง พัฒนาสมองของลูกตั้งแต่วัยในครรภ์ โดยรับประทานอาหารที่ถูกต้องหลักโภชนาการ สร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ให้ลูกรับประทานอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย ตรวจและพัฒนาสุขภาพของลูกอย่างสม่ำเสมอ สังเกตแนวความสามารถของลูก อ่านหนังสือให้ลูกฟัง และเล่นกับลูกเพื่อฝึกการพูด การฟัง การสังเกต และการคิดวิเคราะห์

โรงเรียน ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ทั้งด้านการอบรมเลี้ยงดูตามหลักวิชาการ การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กแรกเกิด เปิดสนทนาปัญหาสุขภาพ เปิดห้องสมุดให้ผู้ปกครองหาความรู้ และเป็นที่ปรึกษาเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก

-การสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน

ผู้ปกครอง พบปะครูของลูกอย่างสม่ำเสมอ ครูแลกเปลี่ยนเรื่องการไปโรงเรียน การเรียน และการทำการบ้านอย่างใกล้ชิด ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ และพบปะเครือข่ายผู้ปกครองและบุคลากรภายในโรงเรียน

โรงเรียน ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองพบ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็กที่อยู่ในโรงเรียน เผยแพร่ความรู้หรือวิธีการเรียนในห้องและนอกห้องเรียน การวัดผลการประเมินผลให้ผู้ปกครองทราบ และกำหนดแนวทางการดำเนินการร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง และจัดระบบพบปะผู้ปกครองและบุคลากรในโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

-การอาสาสมัครเพื่อพัฒนาการศึกษา

ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ เป็นอาสาสมัครเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อพัฒนาบุคลากรครูของโรงเรียน และการลงมือช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน จัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง สร้างและขยายเครือข่ายผู้ปกครอง

โรงเรียน สืบหาข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จัดห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม สร้างบรรยากาศเป็นมิตรกับผู้ปกครองส่งเสริม และสนับสนุนเครือข่ายผู้ปกครองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การออกหนังสือเชิญการเป็นวิทยากรบรรยาย การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่จำเป็น เป็นต้น

-การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่บ้าน

ผู้ปกครอง จัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ และคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมความศรัทธา

โรงเรียน ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ให้เป็นแหล่งความรู้ของเด็กจัดกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงออก

-การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน

ผู้ปกครอง สมัครเข้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนลูกเข้ารับฟัง และอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานในโรงเรียน การเข้าร่วมคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา สาเหตุ เช่น กระบวนการเรียนการสอน การบริหารการเงิน เป็นต้น

โรงเรียน ประกาศรับสมัครเข้าเป็นคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน เผยแพร่สิทธิรูปแบบวิธีการของผู้ปกครอง ในการมีส่วนร่วมการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้ความรู้และ อบรมแนวทางการบริหารงานที่ผู้ปกครองต้องดำเนินการร่วมกับโรงเรียน และเปิดโอกาสให้ ผู้ปกครองเข้าร่วมประเมินผลติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไข

-การเป็นผู้ประสานงานระดมทรัพยากร

ผู้ปกครอง ทำหน้าที่เชื่อมโยง ระหว่างแหล่งทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษากับโรงเรียน ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคลากรหรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อช่วยให้โรงเรียน สามารถบริหารงานได้อย่างเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ

โรงเรียน ประสานงานกับแหล่งทรัพยากรที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนและรู้จักใช้ ทรัพยากรที่มีค่าอันสำคัญยิ่งให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ

เอปสไตน์ (Epstein, 1990) และคณะมหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์ ซึ่งสนใจเรื่องการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในโรงเรียน ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในลักษณะต่าง ๆ พบว่ารูปแบบการระดมความร่วมมือของพ่อแม่ที่มีความหลากหลายอยู่จริง แต่รูปแบบที่ได้พบอยู่เสมอ ในโรงเรียนต่าง ๆ มีอยู่ 6 รูปแบบ ได้แก่ (Levine & Havighurst, 1991, pp. 142-143)

-การเข้ามาเป็นแขกของโรงเรียน

การที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะเข้ามามีบทบาทในการร่วมมือกับโรงเรียนในทันทีนั้นอาจเป็นไปไม่ได้ เพราะแนวคิดและความสัมพันธ์ที่มีต่อโรงเรียนอาจจะยังมีความแปลกแยก ห่างเหิน และไม่สามารถกำหนดบทบาทตนเองที่เหมาะสมได้ในทันที การที่โรงเรียนจะเชิญพ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นแขกเข้ามาเยี่ยมชมโรงเรียน จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน และทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง จำนวนหนึ่งสามารถเข้าร่วมมือ และสนับสนุน การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ได้สอดคล้องมากขึ้น (Epstain, 1990 cited in Levine & Havighurst, 1991)

ผลดีที่เกิดขึ้นเมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน คือ

พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าใจภาพรวมทางกายภาพโครงสร้างความสัมพันธ์ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนดีขึ้น

พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าใจภาระหน้าที่และลักษณะการดำเนินงานของโรงเรียน และของครู

ดีขึ้น

เป็นการสร้างความสัมพันธ์และสร้างความคุ้นเคยระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองกับครูของลูก ลดความรู้สึกกลัว กังวล ห่วงเหิน แปรกแยกของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการมาติดต่อกับทางโรงเรียน

ทั้งนี้ไม่เพียงแต่พ่อแม่ ผู้ปกครองเท่านั้นที่ควรจะเป็นแขกรับเชิญของโรงเรียน หากแต่กลุ่มประชาคมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มชุมชน กลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ในชุมชน ก็ควรเข้ามาเป็นแขกของโรงเรียนด้วย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและยังเป็นการแสวงหาทรัพยากรด้านต่าง ๆ จากภายในชุมชนด้วย

โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในด้านต่าง ๆ เช่น

สนับสนุนการเข้ามาเยี่ยมเยือน หรือเข้าสังเกตการณ์ในห้องเรียน ที่หน้าประตูห้องเรียน อาจแขวนป้าย “ยินดีต้อนรับ” จัดโต๊ะต้อนรับ และโต๊ะข้อมูลบริเวณใกล้ทางเข้าโรงเรียน

จัดตั้งศูนย์ทรัพยากรผู้ปกครองประจำโรงเรียนเป็นที่สำหรับผู้ปกครองได้ผ่อนคลาย พบปะกัน สถานที่จะเป็นที่รวมอุปกรณ์ซึ่งผู้ปกครองนำมาให้โรงเรียนใช้ประโยชน์ และเป็นแหล่งข่าวคราวความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในชุมชน

ดำเนินการให้มีประชุมปฏิบัติการในหัวข้อต่าง ๆ เช่น แผนงานและเป้าหมายของโรงเรียน การช่วยลูกหลานเรื่องการบ้าน การเฝ้ามองพัฒนาการของเด็ก (ไพฑูริ ลิขิตสุนทร, 2543, หน้า 23)

การให้ข้อมูล คำแนะนำและการจัดฝึกอบรม แก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง

โรงเรียนจะต้องเป็นฝ่ายกระตุ้นให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง เข้าใจถึงความสำคัญของครอบครัว ในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาเด็ก เริ่มตั้งแต่การให้คำแนะนำ ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านอันจะนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่บ้าน การจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ การจัดทำสื่อ วิดีโอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และการสร้างระบบติดต่อประสานงานระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู เพื่อการส่งข่าวสารที่ทันการณ์ได้ตลอดเวลา

การสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

ลดข้อจำกัดและอุปสรรคในการสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน โรงเรียนต้องเป็นฝ่ายจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของเด็กในด้านต่าง ๆ ให้แก่ทางบ้านมากขึ้นอย่างสม่ำเสมอ อาจจะเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน เพื่อติดตามข้อมูลอย่างใกล้ชิด ขณะเดียวกันในกรณีที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรม โรงเรียนควรต้องจัดหาล่าม หรือผู้ช่วยในการสื่อสารเพื่อช่วยลดช่องว่างในการสื่อสารนี้ด้วย

การระดมอาสาสมัครจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง

การแสวงหาและระดมพ่อแม่อาสาสมัครให้มาช่วยกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นรูปแบบที่น่าสนใจในการขยายผล และระดมการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพเพราะจะทำให้ได้พ่อแม่จำนวนมากมาเข้าร่วมอย่างสบายใจมากขึ้น ท่ามกลางเวลาและหน้าที่การงานที่จำกัด

การจัดระบบบริหารจัดการด้านเวลาและทรัพยากร

การมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพของครอบครัวนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและฝึกฝนทักษะในการจัดการติดตาม กำกับดูแล รวมถึงการได้ข้อมูลเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรที่เด็กกำลังเรียนในแต่ละวิชา แต่ละชั้น เกณฑ์การประเมินผล การติดตามการบ้าน กำหนดวันเวลาในการส่งรายงาน การสอบ เพื่อให้ทางบ้านสามารถติดตามความเคลื่อนไหว และสามารถจัดการให้เด็กสามารถใช้เวลาและทรัพยากรอย่างเหมาะสม

การกระตุ้นให้เกิดกลุ่มและการรวมตัว

โรงเรียนจำเป็นต้องกระตุ้นให้กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองเกิดการรวมตัวเป็นกลุ่ม คณะกรรมการ เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนในโรงเรียน การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ความปลอดภัยด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ โดยกลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง อาจร่วมมือกันคัดเลือกและจัดอบรมให้แก่กลุ่มกันเองเพื่อพัฒนาบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ไปสู่การเป็นกลุ่มที่สนับสนุน (Support Group) เป็นผู้พิทักษ์สิทธิและคุ้มครองเด็กอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 38-44)

มีเนื้อหาและแนวคิดที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมในบริบทของห้องเรียน โดยที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมได้ อาทิ กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้หรือฐานกิจกรรม และกิจกรรมโครงงาน เป็นต้น ในระยะเริ่มแรกของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง อาจให้ผู้ปกครองที่สนใจเข้ามาสังเกตการณ์หรือร่วมมือในฐานะผู้ช่วยครู จากนั้นขยายโอกาสให้ผู้ปกครองรับผิดชอบหรือริเริ่มกิจกรรมในเนื้อหาที่ผู้ปกครองมีความพร้อมหรือถนัด ดังนั้นการให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงเป็นการส่งเสริมสนับสนุน สร้างบรรยากาศ และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในหลายรูปแบบ และหลายระดับ ขณะเดียวกันขึ้นอยู่กับความพร้อมของฝ่ายครอบครัวที่ให้ความสนใจในเรื่องนี้และมาร่วมคิดค้นสร้างรูปแบบที่เหมาะสมร่วมกัน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัว และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่อยู่ในปัจจุบัน มีหลากหลายลักษณะ ได้แก่

1. ความสนใจส่วนบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่มีความสนใจรายบุคคลต่อการเรียน ความประพฤติ การปรับตัวและปัญหาอื่น ๆ ในตัวลูกหลานของตนเป็นเบื้องต้น
2. ลักษณะกลุ่มพ่อแม่ที่รวมตัวกันเองจากความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น เป็นพ่อแม่

ผู้ปกครองของเด็ก ๆ ที่เรียนห้องเดียวกัน มีโอกาสพบปะกันบ่อย ๆ และพัฒนาเป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ

3. ลักษณะกลุ่มพ่อแม่ที่รวมตัวกัน จากการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านต่าง ๆ การเป็นวิทยากรพิเศษในบางวิชา การเข้าร่วมในการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นต้น รูปแบบนี้จะได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีเวลา มีความสนใจหรือความชำนาญพิเศษในกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นการเข้าร่วมกับทางสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวาระของงานกิจกรรมนั้น ๆ

4. ลักษณะของกลุ่มพ่อแม่ที่ร่วมงานกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นทางการตามรูปแบบและโครงสร้างที่ทางสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว เช่น เข้าร่วมในฐานะกรรมการระดับห้อง ระดับชั้น กรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง กรรมการสมาคมผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ จนถึงการขยายความสัมพันธ์ไปสู่เครือข่ายผู้ปกครองอื่น ๆ ภายนอก

และจากผลการวิจัยของ อภิญา เวชชัย (2544, หน้า 142-143) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และสถานศึกษา ดังนี้

1. รูปแบบสำคัญของการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียนและสถานศึกษาในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้บริหารโรงเรียน ในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ ขณะเดียวกันก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมของครอบครัวที่ให้ความสนใจ และร่วมคิดค้นสร้างรูปแบบที่เหมาะสมร่วมกัน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียนและสถานศึกษาที่เป็นอยู่ปัจจุบันมีหลายลักษณะ ได้แก่ ความสนใจส่วนบุคคล เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่มีความสนใจต่อผลการเรียน ความประพฤติ การปรับตัว และปัญหาอื่น ๆ ในตัวลูกหลานของตนเองเบื้องต้น

2.1 ลักษณะกลุ่มพ่อแม่ที่รวมตัวกันเองจากความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น เป็นพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็ก ๆ ที่เรียนห้องเดียวกัน มีโอกาสพบกันบ่อย ๆ และพัฒนาเป็นกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ

2.2 ลักษณะกลุ่มพ่อแม่ที่รวมตัวกันจากการเข้าร่วมกิจกรรมบางด้านของโรงเรียน เช่น เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน ช่วยงานโรงเรียนด้านต่าง ๆ การเป็นวิทยากรพิเศษ การช่วยสอน เป็นต้น

2.3 ลักษณะกลุ่มที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่ร่วมงานกับโรงเรียนอย่างเป็นทางการ

ตามรูปแบบและโครงสร้างที่โรงเรียนและสถานศึกษากำหนดไว้อยู่แล้ว เช่น เข้าร่วมในฐานะ กรรมการระดับห้อง ระดับชั้น กรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง กรรมการสมาคมผู้ปกครองและครู ของโรงเรียน เป็นต้น

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียนจึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบความเป็นไปภายในโรงเรียน และมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของเด็กทุก ๆ ด้าน อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและรับทราบความเป็นไปเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นการสานสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่บ้าน

ครอบครัวเป็นโรงเรียนตามธรรมชาติของเด็ก เด็กเรียนรู้จากครอบครัวโดยกระบวนการธรรมชาติ (ชัยขันธ์ พรหมวงศ์, 2541, หน้า 77) ในขณะที่เราให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ โรงเรียนอย่างมาก แต่จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการใช้เวลาของผู้เรียนพบว่า เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ อยู่ที่บ้านกับครอบครัว เด็กมีโอกาสเรียนรู้ในห้องเรียนเพียงร้อยละ 19 ของเวลาทั้งหมด ดังนั้น เด็กสามารถเรียนรู้นอกห้องเรียนถึงร้อยละ 81 ของเวลาทั้งหมด เปรียบเทียบกันแล้ว จะเห็นได้ว่า เวลาในโรงเรียนกับเวลาที่เด็กมีจริงในชีวิตประจำวันนั้นต่างกันมาก (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 77) เด็กเรียนรู้ทุกวินาที สภาพแวดล้อมคือของจริงที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เด็กไม่ได้อยู่ที่โรงเรียนตลอดเวลา ผู้ปกครองจึงควรมีความเข้าใจบุตรหลานของตนเอง เพราะถ้ามีการส่งเสริมเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน ย่อมจะเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ในระบบหรือในโรงเรียนให้เป็นไปอย่างดี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั่นเอง แต่ถ้าผู้ปกครองไม่มีความเข้าใจตลอดจน ไม่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ การสอน อาจจะทำให้การเรียนรู้ที่โรงเรียนได้ผลน้อยลง (จุฬารักษ์ มาเสถียรวงศ์, 2545, หน้า 40-42; อุทัยย์ อนุรุทธวิงศ์ (โพธิสุข), 2545, หน้า 17)

พ่อแม่ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และเสริมสร้างการเรียนรู้ ทั้งที่บ้าน โรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า ๖; รุ่งเรือง สุขากิริมย์, 2544, หน้า 11) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาจะทำให้ สังคมมีแหล่งการเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยตนเองได้ตลอดเวลา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, หน้า 11) เช่นเดียวกับแนวคิดของ รุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 172-174) ที่ว่า ครอบครัว คือ ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) หากสามารถทำให้ทุกครอบครัวเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้สำเร็จจะได้ศูนย์การเรียนรู้ ในอุดมคติที่มีความรัก ความอบอุ่น ความหวังใจ และความหวังดี เป็นจุดเชื่อมโยงการถ่ายทอด ความรู้ที่สำคัญที่สุด แล้วการที่จะให้สังคมไทยเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” ก็จะไม่ไกลเกินฝัน อีกต่อไป

อรุณี หรดา (2537) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่บ้าน คือการเสริมสร้างประสบการณ์แก่เด็กที่บ้าน โดยมีผู้ปกครองช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้จากสิ่งที่อยู่รอบตัวด้วยการสังเกตและการอ่าน รวมทั้งการให้ความสนใจและสนทนาซักถามเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้ทำในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการเสริมความรู้เด็กให้เติบโตในทิศทางเดียวกัน ในการเสริมความรู้และประสบการณ์ให้เด็กที่บ้านผู้ปกครองมีบทบาทที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน ผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยให้เด็กได้เห็นความสำคัญและรู้คุณค่าของการอ่าน ถ้าเด็กมาจากครอบครัวที่รักการอ่านเด็กก็จะมีนิสัยรักการอ่านไปด้วย

2. การเสริมความรู้เด็กให้สอดคล้องกับสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้จากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เด็กจะเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเร็วและสามารถจดจำได้นาน ถ้าผู้ปกครองจะช่วยเสริมประสบการณ์หรือความรู้เด็กให้สอดคล้องกับสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้จากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. ส่งเสริมพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในทุกด้าน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544, หน้า 4-6) และอาภา ภมรบุตร (2545, หน้า 1-2) ได้เสนอบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่บ้านของผู้ปกครองร่วมกับทางโรงเรียน ดังนี้

1. การอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดี

พ่อแม่ผู้ปกครองต้องคอยสอดส่องไม่ให้เด็กประพฤตินิสัยเสีย เข้าใจเด็ก เอาใจใส่ในเรื่องการเรียนเป็นกำลังใจให้บุตรหลานในเรื่องการเรียนช่วยชี้แนะเด็กให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง จัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านให้เหมาะสมมีที่ให้ทำการบ้านและทบทวนบทเรียนอย่างเป็นสัดส่วน และประพฤตินิสัยเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติตาม

2. ไม่ปล่อยปละละเลยในพฤติกรรมที่ไม่ดีของบุตรหลาน

เด็กหลายคนที่ล้มเหลวในเรื่องการเรียนเพราะพ่อแม่ผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ให้ความสำคัญกับการทำงานจนลืมเรื่องสำคัญอื่น ๆ เริ่มจากเด็กไม่ทำการบ้าน ไม่สนใจเรียน ไม่ทบทวนบทเรียน และทางพ่อแม่ผู้ปกครองก็ไม่สนใจ ไม่กวดขัน จึงทำให้เรียนไม่ทันเพื่อน เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน หนีเรียน จนในที่สุดก็ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำให้เกิดความเสียหายทั้งกับตนเองและครอบครัว

3. พ่อแม่ผู้ปกครองควรรหาโอกาสพบปะสนทนากับครู

เพื่อขวกรวความคืบหน้าทางด้านการเรียนและความประพฤติของเด็ก ทางโรงเรียนอาจจะขอให้ผู้ปกครองดูแลเด็กเป็นพิเศษในเรื่องใด หรืออาจร่วมมือกันหาหรือถึงแนวทางปรับปรุง

แก้ไขความประพฤติ หากพ่อแม่ผู้ปกครองได้รับเชิญให้ไปโรงเรียนเพื่อปรึกษาหารือกับครู จะต้องถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ต้องรีบไปพบครู อย่าปล่อยให้ปัญหายากจนสายเกินแก้

4. พ่อแม่ผู้ปกครองควรให้ความรัก ความอบอุ่น แก่เด็กอย่างเพียงพอ

พ่อแม่ผู้ปกครองควรให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความสนใจ และความเข้าใจแก่เด็กอย่างเพียงพอ การติดตามผลการเรียนและความประพฤติพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาในทุกเรื่อง คอยติดตามให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ช่วยพัฒนากล่อมเกลาให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

5. พ่อแม่ผู้ปกครองควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเด็ก

ในอดีตที่ผ่านมาพ่อแม่ผู้ปกครองมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่มากนัก และมักจะเป็นไปในลักษณะของการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนตามสถานภาพและโอกาส หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นและขอความร่วมมือเท่านั้นแต่นับจากนี้ไปพ่อแม่ผู้ปกครองจะมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเด็กตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ลักษณะเด่นในความเป็นครูของพ่อแม่ที่แตกต่างไปจากครูปกติหรือมากกว่าครูทั่วไปคือ

1. พ่อแม่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ความห่วงใยต่อลูก อย่างมากจนยากที่จะหาความรักของครูในอาชีพมาทดแทนได้
2. พ่อแม่เป็นครูตลอดชีวิต ที่ให้การอบรมสั่งสอนลูกได้ตลอดเวลา ครอบคลุมเท่าที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่
3. พ่อแม่เป็นครู 24 ชั่วโมง คือ ไม่ได้เป็นครูเฉพาะในเวลาราชการเหมือนครูอาชีพ
ลักษณะความเป็นครูของพ่อแม่ทั้ง 3 ประการนี้ เป็นคุณสมบัติของครูที่ดีที่สุดในโลก (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 172-173) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544, หน้า 26-27) ยังได้เสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาของลูกที่บ้าน ดังนี้
 - 1) การให้ความรัก โดยเอาใจใส่ดูแล ให้ความสบาย และความปลอดภัย มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน
 - 2) การให้ลูกได้มีเวลาส่วนตัว ที่จะทำในสิ่งที่เขาสนใจ และแสดงออกอย่างหลากหลาย
 - 3) การให้อิสระทางความคิด การพูดและการกระทำแก่เด็กอย่างเหมาะสม
 - 4) แสดงความสนใจหรือชื่นชมในสิ่งที่ลูกนำเสนอหรือการค้นพบสิ่งต่าง ๆ แก่ลูกตามควรแก่กรณี

5) มีความอดทนรับฟังความคิดเห็นและผลงาน โดยหลีกเลี่ยงการลงโทษที่ลูกไม่เข้าใจความผิดของตน

6) เสริมสร้างให้ลูกมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความพึงพอใจ และให้การยกย่อง หรือเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์

7) อ่านหนังสือให้ลูกฟังหรือเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์ โดยคำนึงถึงวัยและพัฒนาการเป็นหลัก รวมทั้งให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ลูก

8) กระตุ้นและฝึกทักษะพื้นฐานให้ลูกในแง่มุมต่าง ๆ อยู่เสมอ

9) ปรับสภาพแวดล้อมที่บ้าน รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนเพื่อให้ลูกได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

10) ตั้งคำถามและฝึกการค้นหาคำตอบด้วยเหตุผลบ่อยๆ

11) พาลูกไปชมนิทรรศการ กิจกรรม และสถานที่สำคัญ ๆ

12) สร้างนิสัยที่ดีให้แก่ลูก เช่น ฝึกให้มีความรับผิดชอบ รู้จักความอดทน รู้จักความสำเร็จและความผิดพลาด มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของสิ่งต่าง ๆ ฯลฯ

13) ตรวจสอบและพัฒนาสุขภาพของลูกอย่างสม่ำเสมอ

14) สนทนาร่วมกับลูก โดยคำนึงถึงความสนใจของลูกเป็นหลัก รวมทั้งอธิบายความหมายของสิ่งต่าง ๆ ด้วยภาษาง่าย ๆ สั้น ๆ

15) เป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก

16) ให้ความร่วมมือกับครู ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของลูกอย่างใกล้ชิด เช่น พบปะครูของลูกอย่างสม่ำเสมอ ให้ข้อเสนอแนะต่อโรงเรียน เป็นต้น

17) ส่งเสริมให้ลูกเป็นตัวของตัวเอง รู้จักคิดวางแผน และตัดสินใจ ด้วยตนเอง

18) จัดเตรียมห้องหรือส่วนหนึ่งของห้องไว้เป็นสัดส่วน รวมทั้งจัดหาเครื่องเล่น และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ไว้ให้ลูก

19) เอาใจใส่คำถามและคำตอบของลูกด้วยความอดทนจริงใจที่สุดเท่าที่จะทำได้

20) เชื่อและศรัทธาว่าลูกมีความรู้สึที่ดี

ทำนองเดียวกับ บุญเยี่ยม จิตรดอน (2532, หน้า 365-367) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่บ้านไว้ดังนี้

1. เตรียมเด็กให้พร้อมเพื่อไปโรงเรียน

หัดเด็กให้ช่วยตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ ฝึกนิสัยที่ดี ส่งเสริมให้เด็กอยากไปโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองจะได้ไม่เป็นห่วง เด็กก็ไปโรงเรียนด้วยความสบายใจ ช่วยผ่อนภาระให้ครู ครูก็จะสอนเด็กได้เต็มที่ขึ้น

2. พัฒนาความพร้อมในการเรียนรู้

พ่อแม่ผู้ปกครองควรให้การสนับสนุนและคอยกระตุ้นความอยากรู้อย่างเห็นของเด็ก เช่น แนะนำประโยชน์ที่ได้จากหนังสือ หัดให้สังเกต ตั้งคำถามให้เด็กคิดเพื่อฝึกให้ใช้สมอง จัดหาเครื่องเล่นเพื่อส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ ฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบ

3. การพัฒนาด้านความคิด

ความคิดของเด็กจะพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อพ่อแม่ผู้ปกครองให้โอกาสเด็กได้เห็นโลกรอบ ๆ ตัวเด็ก ใ้กว้างขวาง ให้เด็กได้มีประสบการณ์มาก ๆ ปล่อยให้เด็กได้ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ส่งเสริมให้เด็กมีประสบการณ์มากขึ้น ส่งเสริมให้เด็กตั้งคำถาม ส่งเสริมให้เด็กแสดงความสามารถ ฯลฯ

4. ช่วยเด็กให้เรียนอย่างมีความสุข

พ่อแม่ผู้ปกครองช่วยเด็กที่บ้านด้วยการรับฟังเมื่อลูกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนให้ฟัง สนใจงานที่ลูกนำมาจากโรงเรียน ยกย่องชมเชยเมื่อเด็กประสบความสำเร็จ สนับสนุนให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน ฯลฯ

5. ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน

ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง การฝึกนิสัยและการแก้ปัญหาต่าง ๆ จะเฉพาะทางโรงเรียนทางเดียวไม่ได้ การสอนของครูจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็ต้องอาศัยผู้ปกครองและโรงเรียนร่วมมือกัน เพื่อยุตินโยบายของโรงเรียนและผู้ปกครองเป็นไปในทิศทางเดียวกันมีวิถีปฏิบัติ ดังนี้

1. มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน และควรเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง คือ จากบ้านสู่โรงเรียน และจากโรงเรียนสู่บ้าน

2. พยายามให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนตามความสามารถเมื่อโรงเรียนร้องขอ
3. ไปร่วมประชุมเมื่อโรงเรียนเชิญ
4. ไปเยี่ยมโรงเรียนเพื่อให้เห็นความก้าวหน้าและการเคลื่อนไหวของโรงเรียน
5. ให้คำปรึกษาหารือเมื่อโรงเรียนหรือครูมีปัญหาและขอให้ช่วยเหลือ

ครอบครัวเป็นสถาบันที่ก่อให้เกิดจุดเริ่มต้นของแต่ละชีวิต พ่อแม่จึงเป็นครูคนแรกและครูที่ดีที่สุดในโลกของลูก เป็นครูตลอดเวลา และตลอดชีวิตของลูก เป็นบุคคลที่มีหน้าที่เตรียมความพร้อมให้ลูกเข้าสู่สังคมภายนอกได้อย่างมั่นใจ จัดบรรยากาศที่บ้านให้เกิดการเรียนรู้ ทุกเวลาทุกสถานที่ ทำให้สังคมมีแหล่งการเรียนรู้เกิดขึ้นมากมายเพื่อทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้หรือ

สังคมแห่งปัญญาที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา ปลุกฝังนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับลูก และเป็นยุทธศาสตร์ในการระดมทรัพยากรทุกส่วนของสังคมเพื่อการจัดการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาของไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะสำเร็จได้ ก็เพราะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง

การเข้าร่วมประชุมกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง

การประชุมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ครูและบิดามารดาต้องมีบทบาทที่เข้มแข็ง เพราะช่วยให้บิดามารดาและครูมีความเข้าใจโลกของเด็กได้ดียิ่งขึ้น โดยได้มีโอกาสพูดคุย ถกเถียง ถ่วงหน้าถึงอุปสรรคที่อาจขัดขวางความงอกงาม ขอบเขตของศักยภาพที่จะเพิ่มขึ้น และความสุขจากประสบการณ์ของเด็ก กระบวนการประชุมทำให้ครูและบิดามารดามีโอกาสแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และมีโอกาสสร้างความมั่นใจในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกันยิ่งขึ้น การประชุมเป็นความก้าวหน้าของวงจรแห่งการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 217)

การประชุมระหว่างครูกับบิดามารดาเป็นเวลาอันเหมาะสมที่จะนำข้อมูลจากระเบียบต่าง ๆ หรือข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ถ้าโรงเรียนจัดให้มีการประเมินผลทักษะต่าง ๆ ของเด็กทั้งที่เป็นทางการหรือไม่ก็ตามครูก็นำข้อมูลจากการประเมินผลมาใช้ได้ ครูอาจนำผลงานของเด็กมาให้บิดามารดาดูด้วย เช่น งานศิลปะที่เด็กทำ โครงการต่าง ๆ หรือหนังสือที่เด็กชอบเป็นพิเศษ ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ครูควรรวบรวมเป็นแฟ้มให้เรียบร้อย เพื่อนำมาให้ผู้ปกครองดูระหว่างการประชุม ในการจัดการประชุมผู้ปกครองจะต้องส่งเสริมให้ผู้ปกครองมองเด็กในด้านดี ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองต้องอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและเคารพซึ่งกันและกัน การสื่อสารกันระหว่างครูกับผู้ปกครองในการประชุมผู้ปกครองจะเป็นการส่งเสริมให้มีการพึ่งพาอาศัยกัน โดยทางครูจะต้องรับฟังและให้ความสนใจกับคำแนะนำของผู้ปกครอง ในการพบปะกันอาจจะมีสไลด์เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กทำให้อาจารย์ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่คาดหวังจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และให้ผู้ปกครองแต่ละคนได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมประชุมดังนี้

1. การประชุม เป็นกิจกรรมที่บุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยนัดพบผู้ปกครอง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือปรึกษาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็ก โดยการส่งจดหมายนัดหมายวัน เวลาและจุดมุ่งหมายของการประชุมให้ชัดเจน ในจดหมายอาจจะระบุวัน เวลาให้ผู้ปกครองมีโอกาสเลือกการประชุม อาจจัดให้ในลักษณะเชิงประชุมส่วนตัว หรือเป็นกลุ่ม

2. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรเตรียมประชุมในต้นปีการศึกษา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้ปกครองทราบ และควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีโอกาสได้วางแผนการประชุมกันเองโดยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอาจกระตุ้นให้ผู้ปกครองเลือกประธานและเลือกคณะกรรมการบริหารการประชุมเพราะถ้าผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากเพียงไร ก็จะทำให้ผู้ปกครองมีความต้องการจะเข้าร่วมประชุมมากขึ้น

3. การจัดประชุมอาจจัดในรูปการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้ปกครองเกิดความประทับใจในประสบการณ์นั้น ๆ และทำให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็ก

4. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรมีจดหมายเชิญชวนล่วงหน้า เพื่อกระตุ้นให้ผู้ปกครองได้เข้าร่วมและพยายามทำให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญ เกิดความสนใจร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือตามมา

5. การปฐมนิเทศ จัดขึ้นเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้ปกครองในเรื่องการจัดประสบการณ์และกิจกรรมเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กปฐมวัยและแนวนโยบายต่าง ๆ ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมทั้งช่วยผู้ปกครองเตรียมบุตรหลานก่อนเข้าเรียน

ไดมอนสโตน (Diamondstone, 1980) นำเสนอรูปแบบการจัดประชุมปฏิบัติการสำหรับผู้ปกครองซึ่งมี 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. สำรวจความต้องการพื้นฐาน
2. ประเมินก่อนการประชุม
3. กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์
4. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ร่วมกัน
5. ให้ความรู้
6. อภิปราย
7. ฝึกปฏิบัติ
8. วางแผนการติดตามผล
9. ประเมินผล
10. ติดตามผล และประเมินผลหลังการประชุม

การประชุมระหว่างครูกับบิดามารดา คือ ความงอกงามของความสัมพันธ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็ก เมื่อครูและบิดามารดาสามารถสร้างและดำรงความสัมพันธ์ที่เหมาะสม และยอมรับซึ่งกันและกัน ติดต่อสื่อสารกันโดยไม่ตัดสินผิดถูก และทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมความงอกงามของเด็ก ก็แสดงว่าทั้งสองฝ่ายประสบความสำเร็จในการพัฒนาความร่วมมือของครู

และบิดามารดา เพื่อสร้างวงจรแห่งการสนับสนุนให้กันและกันด้วย ซึ่ง เอปสไตน์ (Epstein, 1990, p. 704) ได้เสนอแนวทาง เพื่อนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. โรงเรียนได้จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารเพื่อเพิ่มทักษะของครอบครัวในทุกวิชาทุกระดับชั้น
2. โรงเรียนมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและการติดตามการบ้านที่บ้าน
3. โรงเรียนมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กในการปรับปรุงทักษะในแต่ละชั้น และงานที่โรงเรียนมอบหมาย

4. โรงเรียนจัดให้มีการบ้านที่让孩子ต้องปรึกษาหรือปฏิบัติสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นประจำ เพื่อให้ครอบครัวรู้ว่าเด็กได้เรียนอะไรบ้าง
5. โรงเรียนจัดให้มีปฏิทินกิจกรรมที่บ้านสำหรับผู้ปกครองและนักเรียน
6. โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมการอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ที่บ้าน
7. โรงเรียนจัดให้มีการเรียนรู้และกิจกรรมในช่วงปิดเทอม
8. โรงเรียนจัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายของนักเรียนและโรงเรียนทุกปี

เอปสไตน์ (Epstein, 1990, p. 706) ยังได้คาดหวังผลที่จะได้รับจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ ดังนี้

1. ผลที่ได้รับต่อผู้ปกครอง คือ
 - 1.1 ผู้ปกครองได้เรียนรู้วิธีสนับสนุน กระตุ้น และช่วยนักเรียนที่บ้านทุกปี
 - 1.2 ผู้ปกครองมีการพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียน การเรียน และการบ้าน
 - 1.3 ผู้ปกครองเข้าใจหลักสูตรในแต่ละปีและสิ่งที่เด็กได้เรียนในแต่ละวิชา
 - 1.4 ผู้ปกครองได้แสดงความชื่นชมต่อทักษะการสอนของครู
 - 1.5 ผู้ปกครองตระหนักว่าเด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา
 2. ผลที่ได้รับต่อครู
 - 2.1 ครูได้ปรับปรุงการมอบหมายการบ้านอยู่เสมอ
 - 2.2 ครูได้เคารพในเวลาของครอบครัว
 - 2.3 ครูได้ตระหนักว่าต้องช่วยเหลือและเสริมแรงการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว ครอบครัวที่มีการศึกษาน้อย ครอบครัวที่ต้องทำงานทั้งพ่อและแม่
 - 2.4 ครูได้แสดงความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมหรือการสนับสนุนของครอบครัว
- กุลยา ตันติผลชีวะ (2547, หน้า 34-36) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองกับโรงเรียน ซึ่งวิธีการที่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมให้ง่ายและสะดวกในการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. กิจกรรมโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่เน้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โดยทางโรงเรียนเป็นฐานของการจัดกิจกรรม เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแนะนำโรงเรียน วิถีปฏิบัติและการดำเนินงานของโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรม การหารายได้ การแสดงของนักเรียน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในโอกาสพิเศษต่าง ๆ

2. กิจกรรมสานสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ และความคุ้นเคยกัน ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาและการเยี่ยมเยือน ได้แก่ การประชุมปรึกษา และการเยี่ยมบ้าน

3. กิจกรรมสื่อสารสนเทศ กิจกรรมที่เน้นให้ผู้ปกครอง เป็นผู้รับข้อมูลเป็นหลักส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น นโยบายการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมของโรงเรียน และกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเห็นภาพรวมของโรงเรียน เห็นภาพการเรียนการสอนของเด็ก นอกจากนี้ ยังมี โทรศัพท์สายด่วน จดหมายข่าว โคมเพจ แผ่นพับข้อมูลโรงเรียนและปฏิทินการศึกษา

4. กิจกรรมการตัดสินใจ เป็นกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองระดับสูง ที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการตัดสินใจ และวินิจฉัยสั่งการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ดังนี้คือ การวางแผนนโยบายร่วมกับโรงเรียน การสรรหาบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาการเรียน การสอน และการจัดหาหลักสูตร เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544, หน้า 26) ได้เสนอกิจกรรมการเข้าร่วมประชุมในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนี้

1. ให้ข้อมูลพื้นฐานของบุตรหลานแก่ครู/ สถานศึกษา
2. พบปะครูของบุตรหลานตามกำหนดนัดหมายของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและรับทราบ/ ติดตาม พัฒนาการเรียนรู้ของบุตรหลาน
3. ศึกษาทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ซึ่งโรงเรียนแจ้งหรือประสานมาและพิจารณาให้ความคิดเห็นพร้อมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูด้วย
4. ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เพื่อร่วมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. พบปะเครือข่ายผู้ปกครองและขยายผลการปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่กลุ่มผู้ปกครองให้กว้างขวางต่อไป
6. พ่อ แม่ ควรอ่านรายงานผลการเรียนรู้ของลูกจากสถานศึกษาอย่างตั้งใจ ถึงแม้คะแนนจะไม่ใช่ว่าสิ่งสำคัญที่สุด แต่ก็เป็นตัวบ่งชี้หนึ่งที่ว่าลูกมีความสามารถและความถนัดในด้านใด

จะเห็นได้ว่า การร่วมประชุมของผู้ปกครองกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพราะเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยพร้อม กับการแลกเปลี่ยนความรู้กัน การแก้ปัญหาร่วมกัน นอกจากนั้นการจัดประชุมปรึกษาอย่างเป็นทางการจะช่วยให้ผู้ปกครองได้ทราบข้อมูล ความก้าวหน้าของเด็กและช่วยให้ผู้ปกครองมองเห็นความมุ่งหวังของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีต่อเด็ก

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ประสบความสำเร็จ โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูง พบว่า เกิดขึ้นได้ด้วยความพยายามของครูและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่จะอำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษามากขึ้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาก็จะสูงขึ้นในโรงเรียนที่กระตือรือร้นในความพยายามที่จะสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง (Epstain, 1990, pp. 85-87)

การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาสามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้ (นภเนตร ธรรมบวร, 2543, หน้า 300-306)

1. เข้าร่วมในการกำหนดนโยบายหรือหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการการพัฒนาหลักสูตรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งจะมามีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรและนโยบายของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่จะส่งผลกระทบต่อเด็กหรือผู้เรียนโดยตรง
2. เข้าร่วมในจัดกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียนสำหรับเด็ก เช่น ช่วยจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ในชั้นเรียน เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เด็กในชั้นเรียนในหัวข้อที่ตนสนใจ หรือมีความชำนาญ อาสาสมัครเป็นผู้ช่วยครูในการทำงานร่วมกับเด็กในชั้นเรียน มีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง หรือฟังเด็กอ่านหนังสือ รวมถึงการเป็นอาสาสมัครสาธิตการทำอาหาร เล่านิทาน และร่วมพาเด็กไปทัศนศึกษา
3. พบปะ สนทนา พูดคุย หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น พูดคุยกับครูเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ และพฤติกรรมของเด็กที่บ้าน ซึ่งอาจเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มาส่งเด็กที่ชั้นเรียน หรือในช่วงเย็นขณะมารับเด็กกลับบ้าน การสนทนาพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ที่ดีเป็นการสร้างความรู้สึกระประทับใจ และไว้ใจซึ่งกันและกัน

4. เข้าร่วมประชุมครู-ผู้ปกครองซึ่งมีรูปแบบต่างๆ กันไป ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการประชุมนั้นๆ เช่น การจัดประชุมเชิงบรรยาย และซักถามเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะการประชุมนิเทศผู้ปกครอง เป็นต้น

5. สื่อสารกับผู้ปกครองโดยผ่านสมุดบันทึกเกี่ยวกับตัวเด็กซึ่งเป็นการสื่อสาร 2 ทางระหว่างผู้ปกครองและครู โดยครูจะเขียนบอกเล่าเรื่องราว หรือพฤติกรรมต่างๆ เกี่ยวกับตัวเด็กให้ผู้ปกครองรับทราบและมีที่ว่างให้ผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กกลับมา

6. มีส่วนร่วมในการประเมินผลเด็กโดยผ่านแฟ้มผลงาน (Portfolios) การประเมินผลเด็กโดยการใช้แฟ้มผลงานเป็นรูปแบบหนึ่งของการประเมินผลที่เปิดโอกาสให้ครู เด็ก และผู้ปกครองได้ร่วมมือกันในการประเมินผลเด็ก โดยผู้ปกครองสามารถนำผลงานที่เด็กทำที่บ้านมามอบให้ครูเพื่อเก็บใส่แฟ้มผลงาน หรือผู้ปกครองอาจมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยเลือกงานที่เด็กทำที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเก็บในแฟ้มผลงานก็ได้

7. มีส่วนร่วมของผู้ปกครองอาจอยู่ในรูปแบบง่าย ๆ เช่น อ่านหนังสือให้เด็กฟังก่อนเข้านอน การดูแล และให้กำลังใจเด็กในขณะที่ทำการบ้าน จำกัดระยะเวลาในการดูโทรทัศน์ที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของเด็ก การดูโทรทัศน์ร่วมกับเด็ก รวมถึงสนทนา พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเด็กเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะประสบผลสำเร็จอย่างสูงนั้นส่วนสำคัญ คือ การเสริมสร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับผู้ปกครอง การประชุมจะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการประสานความสัมพันธ์ระหว่างกันให้ใกล้ชิดขึ้น เพราะการประชุมเป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้า มีความสำคัญต่อการปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ผลสำเร็จของการประชุมจะทำให้เกิดความร่วมมือในระดับสูงระหว่างผู้ปกครองและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งด้านการเรียนการสอน นโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือวิธีการปฏิบัติงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับผู้ปกครอง การประชุมจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบโดยส่วนรวมและก่อให้เกิดความร่วมมือขึ้นพื้นฐานด้วย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

นักการศึกษา กอร์ดอน และวิลเลียมส์-บราวน์ (Gordon & Williams-Browne, 1995) กล่าวว่า พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูล้วนมีมุมมอง หรือทัศนคติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับตัวเด็กซึ่งล้วนแต่ส่งผลที่ดีต่อการจัดการศึกษาของเด็กทั้งสิ้น กล่าวคือ พ่อแม่ ผู้ปกครองมีความรู้เกี่ยวกับตัวเด็กในมุมมองที่แตกต่างจากที่ครูมี พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้ที่ทราบประวัติและภูมิหลังของเด็กเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพการเจ็บไข้ได้ป่วย ทักษะในการเข้าสังคม รวมถึงพัฒนาการทางการเรียนรู้

ของเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครองรู้จักดีในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งซึ่งมีบทบาทในครอบครัวด้วยเหตุนี้ การพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง จะช่วยให้ครูเรียนรู้และรับทราบเกี่ยวกับชีวิตในบ้านของเด็กเช่น เด็กอาศัยอยู่กับใคร เด็กมาจากสถานะทางครอบครัวแบบใด และเด็กมีวิถีความเป็นอยู่อย่างไร

ในความเป็นจริงปัจจัยที่สำคัญในการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองแต่ละครอบครัว ต่างก็มีข้อจำกัดที่ควรคำนึงถึง ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในเรื่องแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่า ที่แต่ละครอบครัวมีต่างกัน สถานะทางเศรษฐกิจ ข้อจำกัดทางทรัพยากร รูปแบบความสัมพันธ์ของ พ่อแม่ และลูกในครอบครัว โดยเฉพาะในกลุ่มครอบครัวรายได้มีจำนวนน้อยที่มีความไม่พร้อม และเห็นว่ามีภาระหน้าที่ด้านอื่นที่ต้องทำ ซึ่งพวกเขาคิดว่าเร่งด่วนและสำคัญกว่าการเข้ามาดูแลลูก ในเรื่องการศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจความแตกต่างเหล่านี้ของแต่ละครอบครัว และต้องสร้าง เงื่อนไขที่จะให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นฝ่ายรุก ก่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพและความร่วมมือที่เหมาะสม และเป็นไปได้ ด้วยการทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือที่สม่ำเสมอ (อภิญา เวชชัย, 2544, หน้า 34)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2533) ได้ระบุถึงการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนี้คือ

1. การสร้างความสัมพันธ์โดยสื่อบุคคล หมายถึง บุคลากรทั้งในและนอกศูนย์พัฒนา เด็กเล็กทุกฝ่าย ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันอันจะเอื้อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองโดยสื่อบุคคลมีดังนี้

- 1.1 การทักทาย พูดคุยสนทนอย่างไม่เป็นทางการ เช่น เวลาเช้าขณะที่ผู้ปกครอง มาส่งเด็กหรือมารับเด็กกลับบ้านตอนเลิกเรียน ผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองสามารถพูดคุยเล่าเรื่องราว เกี่ยวกับเด็ก สอบถามความประพฤติ พัฒนาการ ตลอดจนคำแนะนำเพื่อแลกเปลี่ยนกัน การสร้างความสัมพันธ์โดยการทักทายนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

- 1.2 บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องมีสำนึกว่าพ่อแม่ ผู้ปกครองและบุคคลอื่น ๆ ต้องการไม่ตรีจิตจากการเข้ามาติดต่อเยี่ยมชม หรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัด ดังนั้น บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะต้องเป็นผู้ริเริ่มความสัมพันธ์ ไม่ใช่บุคลากรนอกศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กเป็นผู้ริเริ่ม นอกจากนี้ พ่อแม่ส่วนใหญ่มักจะยุ่งอยู่กับธุรกิจหรือการประกอบอาชีพจนมีเวลาให้ กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพียงเล็กน้อย แต่โดยความเป็นจริงแล้วพ่อแม่ทุกคนล้วนต้องการสร้าง สายสัมพันธ์กับผู้ดูแลเด็ก อยากจะให้ผู้ดูแลเด็กชอบลูกของตน และเอาใจใส่ลูกของตนอย่างใกล้ชิด ดังนั้น บุคลากรของสถานศึกษาจะต้องหาวิธีการทำงานร่วมกับผู้ปกครองให้มีประสิทธิภาพ

1.3 การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเด็ก (กพต.) ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประกอบด้วย ผู้ปกครอง ราษฎร และผู้ที่ได้รับการยกย่องนับถือในหมู่บ้านหรือชุมชนมาร่วมกันบริหารงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คณะกรรมการดังกล่าวจะมีความสามารถในการประสานสัมพันธ์กับระบบหรือ กลไกการทำงานของชุมชน เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เนื่องจากมีความเข้าใจ สภาพความเป็นอยู่ ค่านิยม และการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว

2. การสร้างความสัมพันธ์โดยสื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง การใช้ข้อมูลข่าวสารและเอกสาร สิ่งพิมพ์ทุกชนิดที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักการ จัดการปฐมวัยศึกษา การจัดประสบการณ์และกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่ประสงค์จะให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบและปฏิบัติ แนวทางการสร้างความสัมพันธ์โดย สื่อสิ่งพิมพ์ มีดังนี้

2.1 จดหมายเวียน ลักษณะจดหมายเวียน ส่วนใหญ่จะเป็นจดหมายเวียนเขียนสั้น ๆ กระทัดรัด น่าสนใจ และให้ความรู้สึกรอบอุ่นเป็นมิตร เพื่อกระตุ้นให้ผู้ปกครองสนใจติดตามอ่าน และรู้สึกว่าจดหมายนั้นเจาะจงมาที่ผู้ปกครองโดยตรง โดยทั่วไปแล้วเนื้อหาสาระของจดหมายเวียน จะหวังผลการดำเนินงานตลอดจนกิจกรรมประจำภาคเรียน หรือในแต่ละสัปดาห์ เช่น กำหนดวัน กิจกรรมลอยกระทง กิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ

2.2 ข่าวสารประจำสัปดาห์ เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถติดตามสิ่งที่ลูกได้เรียนรู้ และ ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการได้อย่างเป็นปัจจุบัน อันจะส่งผลให้ผู้ปกครองสามารถให้การส่งเสริม ที่บ้านได้สอดคล้องกันอีกด้วยประกอบด้วยเนื้อหาส่วนสำคัญ ๆ 4 ส่วน คือ

2.2.1 รายละเอียดของเนื้อหาประสบการณ์และกิจกรรมที่เด็กจะได้เรียนรู้ใน สัปดาห์นั้น

2.2.2 กิจกรรมเสนอแนะที่บ้าน ประเภท “เล่นกับลูก” เช่น การร้องเพลง วาดภาพ หรือเล่นิทาน เป็นต้น

2.2.3 รายการเมนูอาหารประจำสัปดาห์ เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบและ สามารถพูดคุยสนทนากับลูก พร้อมทั้งติดตามตรวจสอบคุณภาพโภชนาการได้

2.2.4 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของผู้ปกครอง เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รับทราบปรับปรุงหรือปฏิบัติ

2.3 จุลสาร เพื่อประชาสัมพันธ์ความเป็นไปหรือสรุปกิจกรรมที่ผ่านมาหรือที่เกิดขึ้น ในอดีต ซึ่งการจัดทำจุลสารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะช่วยให้ผู้ปกครองได้รับทราบข่าวสารและ ความเคลื่อนไหวของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างสม่ำเสมอ ถึงแม้จะไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กก็ตาม

2.4 แผ่นป้ายนิเทศ เนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่งอาจจะมีข้อจำกัดในการจัดทำสิ่งพิมพ์ด้วยขนาดงบประมาณ กำลังคน ฯลฯ ผู้ปกครองยังไม่รู้หนังสือมากนัก และไม่นิยมการอ่าน การให้ข้อมูลจากจุดสาร แผ่นป้ายนิเทศจะสามารถกระตุ้นความสนใจได้มาก ซึ่งทำได้ 3 ลักษณะ คือ

2.4.1 ศูนย์พัฒนาเด็กแสดงข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ปกครองและชุมชนฝ่ายเดียว

2.4.2 ผู้ปกครองร่วมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แสดงข้อมูลข่าวสารร่วมกัน

2.4.3 ผู้ปกครองแสดงข้อมูลข่าวสารฝ่ายเดียว

3. การสร้างความสัมพันธ์โดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ สไลด์ วีดิทัศน์ วิทยุโทรทัศน์ เทปบันทึกเสียงหรือการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น สไลด์มัลติวิชชั่น เพื่อให้การติดต่อประสานสัมพันธ์ ตลอดจนการให้ความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญและถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางมีดังต่อไปนี้คือ

3.1 การใช้เครื่องโทรศัพท์ เป็นการสื่อสารแบบสองทาง การติดต่อกับผู้ปกครองโดยใช้วิธีการโทรศัพท์นี้ช่วยให้เกิดความคล่องตัว ประหยัด รวดเร็วและสะดวก สามารถทำได้เมื่อต้องการแจ้งข่าวสารอย่างกะทันหัน

3.2 การใช้สื่อโสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง ภาพสไลด์ फिल्मสตริป ภาพยนตร์ แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ เทปโทรทัศน์ การใช้สื่อประเภทนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับปฐมวัยได้เป็นอย่างดี สามารถทำให้ผู้ชมมองเห็นภาพ เกิดความเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งและละเอียด

3.3 การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น โทรพิมพ์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

4. การสร้างความสัมพันธ์โดยสื่อสารกิจกรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมประเภทการประชุมการอบรม การสัมมนา ฯลฯ ตลอดจนการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น เช่น กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมกีฬาครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองมีโอกาสเข้าร่วมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน กิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์มีดังนี้

4.1 การเยี่ยมบ้าน เป็นกิจกรรมที่จำเป็นและมีความสำคัญมากกิจกรรมหนึ่งเพราะทำให้บุคลากรทราบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเด็กและเข้าใจพฤติกรรมของเด็กมากยิ่งขึ้นและให้โอกาสกับบุคลากรในการชี้แจงให้ความเข้าใจกับผู้ปกครองได้ส่งเสริมบุตรของตนให้พัฒนาสอดคล้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ข้อควรคำนึงในการเยี่ยมบ้านเด็กมีดังต่อไปนี้

4.1.1 มีการนัดหมายผู้ปกครองล่วงหน้าด้วยตนเองหรือจดหมาย

4.1.2 ไปเยี่ยมบ้านตามเวลานัดหมาย

4.1.3 พยายามสร้างบรรยากาศที่ดีและเป็นกันเองมากที่สุด

4.1.4 ใช้เวลาพูดคุยแต่พอเหมาะ แต่ให้เกิดประโยชน์

4.1.5 ถ้าการพูดคุยเป็นการพูดคุยถึงปัญหาเด็ก ไม่ควรให้เด็กร่วมฟังด้วย

4.1.6 รักษา มารยาทของแขกที่ดี ไม่พูดถึงความลับของครอบครัว หรือชอกแซก
จนเจ้าของบ้านไม่สบายใจ

4.1.7 ลากลับด้วยท่าทีที่ประทับใจ

4.1.8 โอกาสที่ไป นอกจากไปเยี่ยมขณะเด็กป่วยแล้ว อาจไปในโอกาสร่วมแสดง
ความยินดี เช่น คุณแม่คลอดบุตร เป็นต้น

4.2 กิจกรรมวันเปิดบ้าน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนในต่างประเทศนิยมมาก เป็นกิจกรรม
ที่จัดในวันที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดเตรียมการเรียนการสอนให้ผู้ปกครองมาสังเกตการณ์ และร่วม
กิจกรรมกับเด็ก ๆ โดยจะมีการตกแต่งห้องด้วยผลงานของเด็ก ๆ อาจมีการแสดงขนาดเล็กที่ไม่ต้อง
แต่งตัว แต่งหน้า เป็นการร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง หรือทำท่าประกอบเพลงสั้น ๆ แต้นรัก

โคราเลค และคณะ (Koralek et al., 1993) กล่าวว่า คุณภาพของสถานศึกษานั้น
จะต้องนำพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนพัฒนารับผิดชอบ และตัดสินใจเกี่ยวกับเด็กของตน ดังนั้น
การเชิญพ่อแม่หรือผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมวันเปิดบ้านจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่
บุคลากรในสถานศึกษาและพ่อแม่ ผู้ปกครอง มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และทำงานร่วมกัน เพื่อ
เด็กในความรับผิดชอบของทุกคนจะได้ประโยชน์จากกิจกรรมนี้มากที่สุด

จากรายละเอียดและตัวอย่างของสื่อประเภทต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าแนวทางในการสร้าง
ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในปัจจุบัน จึงมิได้จำกัดอยู่แค่เพียงแต่สื่อ
ประเภทสิ่งพิมพ์อย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีสื่อประเภทอื่น ๆ อีกมากมายที่มีให้เลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม
กับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทรัพยากรและสถานการณ์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่ละแห่ง และผู้บริหาร
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำเป็นต้องมีความสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดีและข้อจำกัดของสื่อประเภท
ต่าง ๆ ได้เพื่อประกอบการตัดสินใจ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

ลีออนส์, รอปบินส์ และสมิธ (Lyons, Robbins & Smith, 1983) ได้ศึกษาและวิเคราะห์
ถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา
ประสบผลสำเร็จ และพบว่าปัจจัยสำคัญเบื้องต้นอยู่ 2 ประการ ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ความสัมพันธ์
ระหว่างบ้านกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจากปฏิสัมพันธ์ (Interactions) ระหว่างบ้านกับสถานพัฒนา
เด็กปฐมวัยใน 2 ลักษณะ คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Exchange) และ

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relations)

1.1 การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การที่ผู้ปกครองและบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยติดต่อสื่อสารด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก และเพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาปฐมวัย จนเกิดความสัมพันธ์และคุ้นเคยกัน และสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันได้อย่างเปิดเผย เทคนิคการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีดังนี้

1.1.1 สื่อสิ่งพิมพ์ (Written Communications) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยส่วนมากนิยมใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและกิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้ปกครองได้รับทราบและสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ส่วนมาก คือ แผ่นพับ จดหมายข่าวและคู่มือผู้ปกครอง

1.1.2 การเยี่ยมชมสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง (School Visit) ทำให้ผู้ปกครองได้รับทราบจุดมุ่งหมาย และวิธีการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมทั้งได้ซักถามปัญหาและข้อสงสัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สิ่งที่คุณเองสงสัยหรือกังวลเกี่ยวกับตัวเด็ก ผู้ดูแลเด็ก และเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจ

1.1.3 การเยี่ยมบ้าน (Home Visit) การเยี่ยมบ้านเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ดูแลเด็กได้รู้จักเด็กขณะอยู่ที่บ้านมากขึ้น และในขณะเดียวกันก็ยังสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ปกครอง ซึ่งช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการเรียนการสอนระดับปฐมวัยผู้ปกครองจะได้ส่งเสริมบุตรของตนให้พัฒนาสอดคล้องกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

1.1.4 แบบสำรวจความคิดเห็นผู้ปกครอง (Parent Survey) เป็นเครื่องมือที่รวบรวมความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินหัวข้อหรือเรื่องที่คุณปกครองสนใจอยากให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัด และเพื่อให้ทราบถึงปัญหาความพึงพอใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อหารูปแบบและวิธีการสื่อสารระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.1.5 มุมผู้ปกครอง (Parent Library or Parent Room) จัดไว้ ณ ที่ใดที่หนึ่งในบริเวณสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มุมผู้ปกครองจัดไว้อย่างเรียบร้อย มีระเบียบ และสวยงาม สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ปกครอง มีแสงพอเพียง อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีเก้าอี้ที่นั่งสบาย มีโต๊ะสำหรับเขียนหนังสือ และที่สำคัญมีเอกสารและข้อมูลที่ให้ความรู้ผู้ปกครองเกี่ยวกับตัวเด็ก หลักการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย นอกจากนี้อาจมีรูปภาพการทำกิจกรรมของเด็กเนื่องในโอกาสต่าง ๆ

1.1.6 การใช้โทรศัพท์ (Parent Hot Line) เป็นการสื่อสารแบบสองทางช่วยให้เกิดความคล่องตัว ประหยัด รวดเร็วและสะดวก สามารถทำได้เมื่อต้องการแจ้งข่าวสารอย่าง กระตือรือร้น หรือแจ้งข่าวดีให้ผู้ปกครองทราบถึงความสำเร็จหรือความก้าวหน้าของเด็กที่ได้รับใน กิจกรรมบางอย่างเพื่อให้ผู้ปกครองจะได้ให้คำชมเชยเด็กเมื่อถึงที่บ้าน บางครั้งผู้ปกครองอยู่ไกลหรือ ทำงานพลัดเป็นกะ ไม่สะดวกในการมาพบผู้ดูแลเด็ก แต่ต้องการคำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เด็กก็สามารถใช้โทรศัพท์ติดต่อกันได้

1.1.7 การประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนา เด็กปฐมวัย (Parent - Teacher Conferences) การประชุมเป็นกิจกรรมที่บุคลากรของสถานพัฒนา เด็กปฐมวัยนัดพบผู้ปกครองเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือปรึกษาหารือเรื่องต่าง ๆ ในเรื่อง ที่เกี่ยวกับเด็กโดยการส่งจดหมายนัดหมาย วัน เวลา และจุดมุ่งหมายในการประชุมให้ชัดเจน การประชุมดังกล่าวอาจจัดในลักษณะเชิงประชุมส่วนตัวหรือเป็นกลุ่มก็ได้

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่วนมากจะเกิดหลังความสัมพันธ์ที่เกิดจากการ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล กล่าวคือ มีความสนิทสนมคุ้นเคย และรู้ข้อมูลส่วนตัวซึ่งกันและกัน พอสมควร สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ โดยที่ไม่ต้องกังวลว่าอีกฝ่ายจะเข้าใจผิด เทคนิคที่ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีดังนี้คือ

1.2.1 การทำกิจกรรมและรับประทานอาหารร่วมกัน (Luncheons and Dinners) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอาจเชิญครอบครัวของผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมทั้งผู้นำในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน โดยทำอย่างน้อยปีละครั้ง หรือถ้ามีปัญหาด้านงบประมาณ อาจให้แขกรับเชิญทุกคนนำอาหารมารับประทานร่วมกัน โดยที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดเครื่องดื่ม การแสดงของเด็ก หรือกิจกรรมนันทนาการ อาจมีการประกาศเกียรติคุณของผู้ปกครองที่ให้การช่วยเหลือและร่วมมือกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยตลอด

1.2.2 การไปทัศนศึกษา (Field Trips) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอาจเชิญครอบครัว ผู้ปกครอง บุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และผู้นำชุมชนไปทัศนศึกษาในระยะทางใกล้ ๆ ที่สามารถไปกลับในวันเดียวได้อย่างน้อยปีละครั้ง

1.2.3. งานชุมชนรื่นเรึง (Assemblies) งานชุมชนรื่นเรึงสามารถดึงดูดความสนใจ ของผู้ปกครองได้มาก เนื่องจากบรรยากาศภายในงานมีความเป็นกันเอง และเด็กได้มีส่วนร่วม ในการแสดงบนเวที ผู้ปกครองอาจได้รับเชิญให้อยู่ต่อหลังงานชุมชนรื่นเรึงเสร็จสิ้นลง เพื่อให้มี โอกาสพูดคุยกับบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2. ขั้นตอนการวางแผนเพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย (Steps in Planning for Successful Parent Involvement)

2.1 การจัดหาผู้ประสานงานกิจกรรม (Provide Coordination for Activities)

ในการเตรียมการเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นที่จะต้องมีการติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย ดังนั้นจึงต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงาน (Coordinator) เพื่อรับผิดชอบโดยตรง บุคคลนั้นต้องเป็นที่ยอมรับของทั้งผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ปกครองในฐานะผู้ร่วมงานในการจัดการศึกษาด้วย ซึ่งจะทำให้การทำงานร่วมกันของบุคลากรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย หน้าที่ของผู้ประสานงานมีดังนี้คือ

2.1.1 อำนวยความสะดวก (Facilitator) ผู้ประสานงานต้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและให้ความสะดวกแก่ผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยขณะร่วมกิจกรรม

2.1.2 ให้ข่าวสารข้อมูล (Provider of Information) ผู้ประสานงานเป็นศูนย์กลางของการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง ดังนั้นผู้ประสานงานจะได้รับความไว้วางใจจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.1.3 ผู้บริหาร (Administrator) ผู้ประสานงานมีบทบาทหน้าที่ในการผลักดันและจัดระบบงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.1.4 ผู้ฝึกอบรม (Trainer) ผู้ประสานงานมีหน้าที่ในการให้ความรู้และฝึกอบรมผู้ปกครองทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคลเพื่อให้มีความรู้ ทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก

2.2 การเข้าถึงปัญหาและแหล่งทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม (Assess Needs and Resources)

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องประเมินความต้องการและความสนใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งของผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร รวมทั้งทรัพยากรที่ต้องใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อมั่นใจว่าการจัดกิจกรรมนั้น ๆ สามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของคนส่วนใหญ่ และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพียงพอสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่กำหนดไว้ ทั้งนี้การประเมินความต้องการและความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สามารถทำได้ 2 วิธี คือ

2.2.1 การประเมินแบบไม่เป็นทางการ (Informal Assessment) อาจใช้การสังเกตและการสนทนาซักถาม ผู้ประเมินต้องใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีความรู้เกี่ยวกับระบบการบริหารงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.2.2 การประเมินแบบเป็นทางการ (Formal Assessment) อาจใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครอง และบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเกี่ยวกับลักษณะของกิจกรรม ทักษะ หรือหัวข้อความรู้ที่สนใจ

2.3 การระบุและการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครอง (Specify and Communicate Parent Roles)

การประเมินความต้องการและความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม จะช่วยให้มองเห็นภาพรวมของประเภทและลักษณะของกิจกรรมที่ควรทำตามลำดับก่อน-หลัง ขั้นตอนต่อไปต้องมีการกำหนดบทบาทและขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ปกครองที่จะให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ให้ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาข้อขัดแย้งและความยุ่งยากสับสนที่อาจเกิดขึ้นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองวิธีการที่ดีที่สุด คือ การให้ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็กและผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทของผู้ปกครอง เพื่อเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายและมีความชัดเจนที่จะเข้าใจตรงกัน

2.4 การรับสมัคร การคัดเลือก และการมอบหมายงาน (Recruit, Select and Assign Parent Participants)

ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่จะต้องติดต่อกับผู้ปกครองโดยตรง ต้องมีการจูงใจหรือกระตุ้นให้ผู้ปกครองอยากเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.4.1 การประกาศรับสมัครผู้ปกครองสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองทุกคนได้ทราบถึงโครงการที่จะให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยระบุรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมให้มากที่สุดเพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ปกครองใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจเทคนิคและวิธีการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด คือ การติดต่อกับผู้ปกครองโดยตรง

2.4.2 การคัดเลือกผู้ปกครอง เมื่อผู้ปกครองสมัครหรือแสดงความจำนงที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแล้ว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะแต่งตั้งกรรมการหรือกำหนดตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่พิจารณาคัดเลือกผู้ปกครองให้เข้าร่วมในกิจกรรมที่เหมาะสม และคณะกรรมการคัดเลือกประกอบด้วย ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ผู้ดูแลเด็ก และตัวแทนจากผู้ปกครอง

2.4.3 การมอบหมายงานให้ผู้ปกครอง เมื่อคณะกรรมการคัดเลือกดำเนินการคัดเลือกผู้ปกครองที่เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ประสานงานมีหน้าที่โดยตรงในการชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับงานที่จะต้องทำในกิจกรรมนั้น ๆ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและบุคลากรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ซักถามปัญหาข้อข้องใจต่าง ๆ ก่อนเริ่มปฏิบัติงานร่วมกัน

2.5 การฝึกอบรมผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (Train Parents and Staff)

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรจัดอบรมเพื่อให้ความรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นให้แก่ผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งในระยะก่อนดำเนินงาน (Preservice) และในขณะดำเนินงาน (Inservice) ในการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง และบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ 2 ประการคือ เพื่ออธิบายถึงบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการทำงาน รวมทั้งการฝึกทักษะที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การวางแผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ผู้ปกครอง และบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีสิ่งที่ควรคำนึงถึง 3 ประการ

2.5.1 การฝึกอบรมควรจัดในลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้มี โอกาสฝึกปฏิบัติและแก้ปัญหา ร่วมกัน

2.5.2 การให้ผู้เข้าฝึกอบรมได้มีโอกาสดแสดงความคิด ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ประโยชน์ หรือคุณค่าของกิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละครั้ง

2.5.3 การใช้ข้อมูลที่ได้จากข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้เข้าฝึกอบรมนำมา เป็นแนวทางในการพัฒนา กิจกรรมการฝึกอบรมในครั้งต่อไป

2.6 การจัดช่องทางการสื่อสาร (Establish Communication Channels) เพื่อให้ การดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองประสบความสำเร็จควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้ปกครองและบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยติดต่อสื่อสารกันใน 3 ลักษณะดังนี้

2.6.1 การติดต่อสื่อสารระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับผู้ปกครองที่เข้าร่วม ในกิจกรรม สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวหรือนโยบายของชุมชน ให้ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมได้รับทราบ เช่นเดียวกับที่แจ้งแก่บุคลากรของ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้ผู้ปกครองรู้สึกว่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ความสำคัญ และเห็นคุณค่าของผู้ปกครองเช่นเดียวกัน

2.6.2 การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับผู้ปกครอง ซึ่งข้อมูลและข่าวสารที่ติดต่อกันส่วนมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับงานในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

2.6.3 การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่คล้ายกันและรู้จักสนิทสนมกันคืออยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ย่อมจะช่วยให้ผู้ปกครองสามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือกันได้รับรู้สึกสบายใจเมื่อเข้าใจว่าผู้ปกครองคนอื่นก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน

2.7 การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (Support Ongoing Activities)

การจัดบริการในรูปแบบต่าง ๆ ก็เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด และนานที่สุด สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.7.1 การจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรม เพราะผู้ปกครองมีภาระงานประจำหลายอย่างที่ต้องรับผิดชอบ มีเวลาจำกัดที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนั้น การให้ความสะดวกหรือจัดบริการบางอย่างให้ผู้ปกครองขณะเข้าร่วมกิจกรรมจึงมีความจำเป็น เช่น การจัดห้องทำงานให้อย่างเป็นสัดส่วน การจัดงานเลี้ยงแสดงความขอบคุณ เพื่อให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

2.7.2 การดำเนินการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม การประเมินผลการจัดกิจกรรมรวมทั้งพัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพราะผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมและผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่างต้องการรู้ผลการดำเนินงาน และต้องการให้มีการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมให้ดียิ่งขึ้น

ครอบครัวรายได้น้อยหรือยากจน (Working-Class Family) มีแนวโน้มที่จะฝากความหวังไว้กับโรงเรียน พวกเขาจะวางใจครูและมอบภาระหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งหมดที่มีต่อการศึกษาลูกไว้กับโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

ครอบครัวที่ร่ำรวย (Upper-Middle Class Family) มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาเด็ก มีการให้เวลาและเตรียมเด็กสำหรับสังคมโรงเรียนมากขึ้น เช่น มีการจ้างครูสอนพิเศษ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้ปกครองด้วยกัน เป็นต้น

ผลงานวิจัยที่น่าสนใจอีกชิ้นหนึ่ง คือการศึกษาถึงปัจจัยของความสำเร็จที่ทำให้การร่วมมือมีประสิทธิภาพ ได้แก่ปัจจัยเหล่านี้คือ

1. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรมีระยะเวลาที่สืบเนื่องยาวนาน โดยเฉพาะตั้งแต่วัยก่อนเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษา และควรเป็นการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอเพราะจะนำไปสู่การกระตุ้นและพัฒนาคุณภาพของพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วย

2. บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษาลูกจะมีคุณภาพมากขึ้นถ้าโรงเรียนได้เปิดโอกาสหรือสร้างเงื่อนไขในการพัฒนาความรู้ของตัวพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในบทบาทต่างๆ ที่เหมาะสมทั้งในระดับปฏิบัติ จนถึงระดับการร่วมตัดสินใจกับโรงเรียน

3. การศึกษาความสัมพันธ์ของครอบครัวที่ต่างฐานะ ต่างพื้นฐานกัน กับการมีส่วนร่วมทางการศึกษา พบว่าระดับความรู้และฐานะทางครอบครัว ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับทางโรงเรียนในระดับที่ต่างกันเช่น

3.1 ครอบครัวรายได้น้อยหรือยากจน (Working-Class Family) มีแนวโน้มที่จะฝากความหวังไว้กับโรงเรียนพวกเขาจะวางใจครูและมอบภาระหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งหมดที่มีต่อการศึกษาลูกไว้กับโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

3.2 ครอบครัวที่ร่ำรวย (Upper-Middle Class Family) มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาเด็ก มีการใช้เวลาและเตรียมเด็กสำหรับสังคมโรงเรียนมากขึ้น เช่นมีการจ้างครูสอนพิเศษ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้ปกครองด้วยกันเป็นต้น

การแสวงหาการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการสนับสนุนทรัพยากรด้านต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องจำเป็น พ่อแม่ ผู้ปกครองอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญยิ่งของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการระดมสรรพกำลังทั้งหลายมาช่วยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการพัฒนาการศึกษาของลูกหลานของเขาเอง

ปัญหาและอุปสรรคในการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

จอห์นสตัน (Johnston, 1990) ได้สรุปอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ไว้ดังนี้คือ

1. กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยลดน้อยลง
2. การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครองและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่เป็นไปด้วยดีขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัยและวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
3. ความคาดหวัง ความสนใจ และบรรทัดฐานของผู้ปกครองและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความแตกต่างกัน
4. บทบาทของผู้ปกครองมีน้อยเมื่อเข้ามามีส่วนร่วมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

5. ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือ และส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กทั้งที่บ้านและที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

เนดเลอร์ (Nedler, 1977 อ้างถึงใน นิติยา ประพฤติกิจ, 2539) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ผู้ปกครองไม่ค่อยมีส่วนร่วมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไว้ในเรื่อง “Parent on the Run” ว่าเนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี ตารางที่ตายตัวไม่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองที่ทำงานนอกบ้านหรือต้องทำงานตามเวลา ได้ร่วมมือกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เขากล่าวว่า ถ้าหากจะให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรจัดตารางสอนให้มีความยืดหยุ่น และจัดเพื่อความสะดวกของผู้ปกครองเป็นรายบุคคลอาจจะเป็นอย่างอื่น ๆ หรือวันสุดสัปดาห์ตามแต่ผู้ปกครองจะสะดวก

อรุณี หรดล (2537) ได้สรุปสาเหตุที่ทำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน้อยมากเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้คือ

1. ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันที่รัดตัวผู้ปกครองเด็กจึงจำเป็นต้องทำงานนอกบ้านทั้งสองคน ดังนั้น จึงไม่ค่อยมีเวลาที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนอกจากนี้ ผู้ปกครองของเด็กมีหลายประเภทหลายลักษณะ บางคนยินดีเข้าร่วม ในขณะที่บางคนพยายามหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมในทุกโอกาสและทุกรูปแบบ ทั้งนี้ เบอร์กอร์ (Berger, 1995) ได้แบ่งลักษณะของผู้ปกครองไว้ 5 ประเภท ดังนี้คือ

1.1 ผู้ปกครองที่พยายามหลีกเลี่ยงเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองประเภทนี้ส่วนมากจะมีทัศนคติที่ไม่ดีหรือมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น ไม่เคยได้รับการต้อนรับที่ดีจากบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเมื่อเข้ามาติดต่อ ดังนั้น จึงไม่ให้ความร่วมมือกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุกเรื่อง

1.2 ผู้ปกครองที่ต้องเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ปกครองประเภทที่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือการชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงจะสนใจให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในกิจการด้านต่าง ๆ

1.3 ผู้ปกครองที่พร้อมมีส่วนร่วมถ้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องการผู้ปกครองประเภทนี้ไม่ค่อยมีความรู้ลึกซึ้งหรือไม่ชอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นพิเศษ แต่ถ้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องการช่วยเหลือหรือความร่วมมือในเรื่องใดที่สามารถช่วยได้ก็พร้อมที่จะช่วยเหลือ

1.4 ผู้ปกครองมีความยินดีและเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองประเภทนี้จะชอบและรู้สึกสนุกสนานที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม และยินดีให้การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.5 ผู้ปกครองที่ชอบและกระตือรือร้นช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมด้วยกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ มีความกระตือรือร้นและสนิทสนม

ใกล้ชิดกับบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างมาก ผู้ปกครองบางคนอาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วย

ผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยส่วนมากจะอยู่ในสองประเภทแรก กล่าวคือ ไม่ค่อยเต็มใจให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ต้องใช้เวลาพอสมควร เพื่อให้ผู้ปกครองลิ้มลองประสบการณ์ที่ไม่ดีเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และในขณะเดียวกันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องพยายามทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง หรือทำให้ผู้ปกครองเกิดความเลื่อมใสศรัทธาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ว่าเป็นสถานที่ที่ผู้ปกครองสามารถให้ความไว้วางใจ นำบุตรหลานมาดูแลให้คำแนะนำช่วยเหลือได้

2. บทบาทและหน้าที่สำคัญในการจัดกิจกรรมให้น่าสนใจรวมทั้งเชิญชวนและจูงใจให้ผู้ปกครองเห็นประโยชน์และความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งแยกออกได้เป็น 2 ประการคือ

2.1 ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เนื่องจากผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดนโยบายและการวางแผนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนั้น ถ้าผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย และไม่ให้การสนับสนุน โอกาสที่ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยคงเป็นไปได้ยาก สาเหตุที่ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

2.1.1 ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ และความจำเป็นของการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม

2.1.2 ขาดเงินงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ที่จะให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วม

2.1.3 ผู้บริหารเกรงว่าผู้ปกครองจะเข้ามาวุ่นวายในการบริหารงาน และรู้ความลับบางอย่างที่ไม่อยากเปิดเผยต่อคนทั่วไป

2.1.4 ผู้บริหารคิดว่าการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการเพิ่มภาระงานให้กับตนเองและบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งโดยปกติมีงานมากอยู่แล้ว

2.1.5 ผู้บริหารขาดความรู้ ความสามารถในการดำเนินการ เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.2 บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดูแลเด็กซึ่งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการทำงานหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้ปกครอง ปัญหาในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ดูแลเด็ก มีหลายประการทั้งนี้สาเหตุที่ แคทซ์ (Katz, 1986 อ้างถึงใน อรุณี หรดาณ, 2537) ได้รวบรวมมาจากผลงานวิจัย คือ

2.1.1 ผู้ดูแลเด็กไม่แน่ใจว่าจะให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะใด และมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็กบางคนยังไม่แน่ใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองเมื่อผู้ปกครองเข้ามาร่วมงานด้วย

2.1.2 ผู้ดูแลเด็กเกรงว่าจะมีปัญหากับผู้ปกครอง เนื่องจากแนวความคิดเกี่ยวกับการดูแลเด็กของผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองอาจไม่เหมือนกัน

2.1.3 ผู้ดูแลเด็กเชื่อว่า การจัดกิจกรรมที่จะให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมต้องใช้เวลามากในการวางแผนและการเตรียมการ

2.1.4 ผู้ดูแลกังวลว่าผู้ปกครองที่สมัครเป็นผู้ช่วยผู้ดูแลเด็กโดยไม่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเด็กปฐมวัยมาก่อน อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากและความสับสนในการจัดการเรียนการสอนได้

2.1.5 ผู้ดูแลเด็กเชื่อว่าผู้ปกครองบางคนไม่สามารถเก็บรักษาความลับได้ ดังนั้นจึงอาจเอาข้อมูลบางอย่างที่เป็นความลับของเด็ก หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปเล่าให้ผู้อื่นฟังได้

สุวดี สุมะโมสกุล (2529 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2533) ได้รวบรวมปัญหาของการไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองที่เกิดจากครู ดังนี้

1. ครูส่วนมากมีรายได้น้อย ต้องทำงานนอกเวลา ต้องหารายได้จุนเจือครอบครัวทำให้ไม่มีเวลาติดต่อกับผู้ปกครอง

2. จำนวนนักเรียนในห้องหนึ่งมากเกินไป ไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึงว่าเด็กคนใดมีปัญหาที่ต้องขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ทำให้ครูขาดความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง

3. ครูบางคนขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก เมื่อเด็กมีปัญหาจึงไม่กล้าปรึกษาครู ทำให้ครูไม่ทราบปัญหาและไม่ได้ติดต่อกับผู้ปกครอง

สุภาพร ธารินเจริญ (2535 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2533) ได้กล่าวถึงปัญหาที่ทำให้ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเด็กร่วมกันคือ

1. ผู้ปกครองโดยทั่วไปยังขาดความเข้าใจงานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนั้น จึงมองไม่เห็นความสำคัญในเรื่องนี้ ทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุน หรือกระตุ้นไปในทิศทางที่เหมาะสม

2. การขาดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพราะโดยส่วนใหญ่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยดังกล่าวมุ่งให้ความสำคัญกับเด็กเพียงอย่างเดียวโดยแยกบทบาทของพ่อแม่ออกไปจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วพ่อแม่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทั้งทางกายและทางใจ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก คือ การพัฒนาที่สอดคล้องครบถ้วนในทุกส่วน แต่ในทางปฏิบัติบ้านและสถานศึกษายังขาดความร่วมมือกันในการพัฒนาเด็กในลักษณะเดียวกัน

4. ปัญหาเรื่องการขาดความร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างผู้ปกครองและครูในการพัฒนา การศึกษาอบรมเด็ก แม้จะมีคณะกรรมการหรือสมาคมผู้ปกครองและครู แต่บทบาทอยู่ในวงจำกัด เช่น การจัดสรรทุนการศึกษา การจัดอาหารกลางวัน เป็นต้น แต่บทบาทด้านการเผยแพร่ความรู้ และการแก้ไขปัญหาเด็กโดยตรงยังมีค่อนข้างน้อย

กิติมา ปรีดีดิลก (2532) ได้กล่าวถึงปัญหาในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับผู้ปกครอง ดังนี้คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองมีน้อยกว่าที่ควร ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจาก ครูไม่มีโอกาสได้ไปคลุกคลีกับผู้ปกครอง โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมและใช้ทรัพยากรของโรงเรียน และโรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ที่จะให้บริการแก่ ผู้ปกครอง

2. ผู้ปกครองขาดความศรัทธาในตัวครูและผู้บริหาร เนื่องจากครูและผู้บริหารวางตัว ไม่เหมาะสม ขาดความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบ

3. ผู้ปกครองส่วนมากไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา เนื่องจากผู้ปกครองได้รับการศึกษา น้อยฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับล่าง ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

4. ผู้ปกครองเข้าใจว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น

5. ความแตกต่างกันทางภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2533) ได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวโดย สถานศึกษาควรจะไปมีบทบาทในลักษณะดังนี้

1. รมรณรค์ให้ควมรู่แ่ผู้ปกครองในเรื่องของความสำคัญองเด็กปฐมวัย ความสำคัญองการจัดการศึกษาแ่เด็กปฐมวัย รูปแบบที่เหมะสมองการให้การศึกษาแ่เด็กปฐมวัย กิจกรรมที่จัดให้ได้แ่ การเข้าไปให้ควมรู่แ่ผู้ปกครอง การดึงผู้ปกครองมารับควมรู่จาก สถานศึกษา การจัดอบรมเลี้ยงดูเด็กแ่ผู้ปกครอง ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาเด็กสอดคล้องกันองแนวทาง และวิธีการทั้งองสถานศึกษาและเมื่อเด็กกลับป้ไปอยู่ในครอบครัว

2. สังคมไทยยังให้ควมสำคัญต่อแม่ในฐานะเป็นผู้ที่ให้การเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิดคังนั้น สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้แม่ได้เข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมองการพัฒนาเด็กองสถานศึกษา ผู้ปกครองได้เข้ามาพบสนทนการณที่แท้จริง ซึ่งจะช่วยพัฒนาควมรู่สึกที่มีต้งานพัฒนาเด็ก และ ในส่วนนี้เองจะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ ควมสำคัญองงานพัฒนาเด็กให้เผยแพร่แ่ชุมชน ด้วยอีกทางหนึ่ง

3. ครอบครัวเป็นหน่วยสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็ก ดังนั้นสถานศึกษาต้องเข้าใจว่าการพัฒนาเด็กนั้นจะต้องผ่านกระบวนการพัฒนาครอบครัว เพราะเด็กจะเรียนรู้และเลียนแบบจากสิ่งที่เด็กได้พบเห็นจากครอบครัวของเด็ก ถ้าครอบครัวมีความมั่นคงเด็กจะรู้สึกว่าคุณมีความมั่นคงทางจิตใจไปด้วย อันมีผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจของเด็ก

4. สถานศึกษาจะต้องพัฒนาความเข้าใจในบทบาทของตนเองในการร่วมมือกับผู้ปกครองให้เข้ามาสู่การพัฒนาเด็กไปพร้อม ๆ กัน ขณะเดียวกันต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองถึงประโยชน์ของการทำงานร่วมกันจะส่งผลต่อคุณภาพของเด็กในสังคมต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความเชื่อว่าการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย คือ การส่งเสริมให้เด็กได้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ไปอย่างมีคุณภาพพร้อม ๆ กัน ดังนั้นการพัฒนาไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ต้องทำงานไปพร้อมกันทั้งสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องพิจารณาปัญหา หรืออุปสรรคที่มีต่อเป้าหมายด้านการพัฒนาเด็ก อันเกิดจากสภาพของครอบครัว ซึ่งในการดำเนินงานนั้น บุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้นจะต้องมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการดำเนินงานร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาเด็ก ซึ่งการจะดำเนินงานร่วมกันได้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันงานดังกล่าวจึงจะบรรลุสู่เป้าหมาย

แนวทางส่งเสริมการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

โพลล์ (Poole, 2001) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในชั้นเรียนว่าทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัยเมื่อผู้ปกครองได้ทำงานร่วมกับเด็ก บรรยากาศของการทำงานเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ที่ดีโดยมีเป้าหมายที่จะร่วมกันพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน โดยได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนไว้ดังนี้

1. ผู้ดูแลเด็กสังเกตกิริยาท่าทางต่าง ๆ ของผู้ปกครองเพื่อให้ทราบว่าผู้ปกครองมีความรู้สึกอย่างไรเมื่ออยู่ในชั้นเรียน ถามความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการเข้ามามีส่วนร่วมในชั้นเรียน

2. สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร แต่ไม่ใช่เป็นการควบคุมการแสดงความคิดเห็นของผู้ปกครอง

3. แสดงให้ผู้ปกครองเห็นว่าผู้ดูแลเด็กเต็มใจให้การต้อนรับ และเห็นคุณค่าของผู้ปกครองที่ต้องทำงานหนักในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

4. มีการจัดเตรียมพื้นที่ในชั้นเรียนที่สะดวกสบายให้ผู้ปกครอง โดยจัดพื้นที่เป็นส่วนสำหรับผู้ปกครอง มีโต๊ะ เก้าอี้ สมุดจด ฯลฯ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองมีความรู้สึกว่าการสถานพัฒนาเด็กมีความเต็มใจ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้รับทราบเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

แคสตีตี้ และแฮร์ริส (Cassity & Harris, 2000) ได้เสนอแนะการวางแผนงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. มีการวางแผนงานในการเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างบ้านและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นก้าวแรกของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีบนพื้นฐานของความไว้วางใจ ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้การต้อนรับ
2. มีการจัดตารางการประชุมที่แน่นอนในช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับผู้ปกครอง ช่วยให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับผู้ดูแลเด็ก และสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและความก้าวหน้าของเด็ก
3. มีการเตรียมการเดินทางและแหล่งความรู้ ในกรณีที่ผู้ปกครองต้องการศึกษาหาความรู้หรือสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ต้องการศึกษาหาแหล่งข้อมูลที่จำเป็น
4. จัดทำจดหมายข่าวในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองด้วยภาษาท้องถิ่นและภาษากลาง ในกรณีที่ชุมชนนั้น ๆ ใช้ภาษาท้องถิ่นในการติดต่อสื่อสาร
5. ขอความร่วมมือทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานในชุมชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อร่วมวางแผนการดำเนินงานในการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
6. มีความยืดหยุ่นในการจัดเวลาพบปะกับผู้ปกครองระหว่างวัน ในกรณีที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาในช่วงเย็น อาจจะมีการพบปะที่ทำงานของผู้ปกครอง
7. มีการสนับสนุนให้จัดงานตามประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในชุมชน ในกรณีที่ชุมชนนั้นมีความหลากหลายทางประเพณีและวัฒนธรรมจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงทัศนวิสัยของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เข้าถึงชุมชนด้วยการยอมรับและนับถือผู้ปกครองและเด็ก

กอร์ดอน (Gordon, 1995) ได้แนะนำการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมากขึ้น สรุปได้ดังนี้

1. การเตรียม เนื่องจากผู้ปกครองมีความคาดหวังว่าเด็กจะได้รับประสบการณ์ที่ดีจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงควรมีการกำหนดนโยบาย และการจัดกิจกรรมในแต่ละปีให้มีความชัดเจนมีการนำมาตรวจสอบกับผู้ปกครองอย่างละเอียดการเตรียมการ

ในสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ปกครองทราบว่าตนเองมีความรับผิดชอบอะไรบ้าง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จะช่วยเหลือผู้ปกครองได้อย่างไรบ้างและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยคาดหวังอะไรในตัวผู้ปกครอง

2. การป้องกัน เนื่องจากในความสัมพันธ์ผู้ปกครองกับเด็ก ผู้ปกครองย่อมภูมิใจที่เห็น เด็กมีพัฒนาการในทางที่ดีขึ้นมีความสุขและมีความสุขเมื่อได้รับฟังความก้าวหน้าของเด็ก ดังนั้น จึงควรป้องกันหรือหลีกเลี่ยงการพูดกับผู้ปกครอง ที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในลักษณะที่เป็นลบ หรือพูดถึงปมด้อย หรือพฤติกรรมที่ไม่พัฒนาของเด็ก

เอลเลียสัน และเจนกินส์ (Elaison & Jenkins, 1999) ได้กล่าวถึงขั้นตอนแรกในการทำงาน ร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างมีประสิทธิภาพว่า คือ การสร้างความสัมพันธ์อันอบอุ่นให้เกิดขึ้น ระหว่างครูและผู้ปกครองซึ่งถือเป็นงานที่ท้าทายมากสำหรับครู ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ ผู้ปกครอง บางท่านอาจมีทัศนคติในทางลบต่อสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครูจึงจำเป็นต้องเอาชนะความรู้สึก ดังกล่าวของผู้ปกครอง ขณะเดียวกัน ครูบางท่านอาจมีทัศนคติในทางลบต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาทัศนคติในทางบวกของครูต่อการทำงานร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครองจึงถือเป็น ก้าวที่สำคัญมากในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพ่อแม่ ครูจำเป็นต้องเคารพ และยอมรับในความแตกต่างของแต่ละครอบครัวโดยการรับฟังความคิดเห็นและเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้สึก ค่านิยม และทัศนคติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

อภิญา เวชชัย (2544, หน้า 143-150) กล่าวถึง การส่งเสริมบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่สำคัญ ได้แก่

บทบาทการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่บ้าน

บทบาทดังกล่าวจัดว่าเป็นบทบาทที่ครอบครัวต่างดำเนินการอยู่แล้วโดยผ่านกระบวนการ อบรมบ่มสอนในครอบครัว การเฝ้าสังเกตพัฒนาการการเติบโตทุกด้านของเด็กสุขภาพกายจิตใจ พัฒนาการทางอารมณ์ สังคม สติปัญญาของเด็ก กล่าวได้ว่าเป็นบทบาทพื้นฐานที่ครอบครัวจะเป็นฝ่ายดำเนินการเบื้องต้นก่อนเด็กจะออกไปสู่สังคม

บทบาทการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติ

บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในระดับปฏิบัติเป็นบทบาทในวงกว้างที่สามารถระดม ความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครองมาเข้าร่วมได้อย่างกว้างขวางตามเงื่อนไขเวลาและความพร้อม ของพ่อแม่ผู้ปกครองเอง ตัวอย่างของกิจกรรมในระดับปฏิบัติ เช่น

1. การจัดหาและให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องทุนทรัพยากร การบริจาคเพื่อ วัตถุประสงค์บางอย่างที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกำหนดไว้

2. การเข้ามาส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาด้านวิชาการให้แก่เด็ก เช่นการเข้ามาช่วยงานเป็นอาจารย์พิเศษให้แก่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในกรณีที่บุคลากรขาดแคลน

2. การร่วมงานกิจกรรมประจำของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย หรือกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เช่น ทักษะศึกษา การเป็นโค้ชทีมกีฬา การจัดโครงการส่งเสริมจริยธรรมต่าง ๆ

4. การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในงานด้านต่าง ๆ การจัดกลุ่มกัลยาณมิตรในหมู่ผู้ปกครองกันเอง เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็ก หรือพ่อแม่ การเยี่ยมบ้านให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษ หรือมีภาวะวิกฤตที่ทำให้ครอบครัวอ่อนแอลงฉับพลัน และการช่วยงานในห้องสมุด

5. การเข้าร่วมปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้แก่นักเรียน

6. การร่วมงานด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การศึกษาวิจัย การร่วมบริหารโครงการที่เป็นประโยชน์แก่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

บทบาทการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารและการตัดสินใจ

เป็นการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมพิจารณาปัญหา ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมจนถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายมาตรการที่กำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในระดับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ระดับท้องถิ่น การร่วมให้คำปรึกษา ช่วยเหลือด้านวิชาการ เช่น การจัดฝึกอบรมในหัวข้อที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและตัวพ่อแม่ ผู้ปกครอง

บทบาทในการแก้ปัญหาเชิงสังคมและการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก

คือการเข้าร่วมแก้ปัญหาความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของเด็ก เช่น การปฏิเสธการเรียนก้าวร้าว การใช้ความรุนแรงในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้โดยทั่วไปเป็นบทบาทที่หลายประเทศให้ความสนใจเข้าร่วมช่วยเหลือทั้งต่อเด็กและครอบครัวของเด็ก เป็นต้น

บทบาทในการขยายความร่วมมือด้านเครือข่ายของผู้ปกครอง

เป็นบทบาทในการขยายการรวมกลุ่มของผู้ปกครองให้มีความเข้มแข็งมีการสนับสนุนช่วยเหลือกันในหลายด้าน ทั้งในด้านข้อมูลทรัพยากร ความรู้ทางกฎหมาย การพัฒนาบุคลากร การแลกเปลี่ยนทักษะการทำงานและบทเรียนต่าง ๆ เพื่อเสริมพลังขององค์กรผู้ปกครองด้วยกันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทบาทของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการส่งเสริม และระดมความร่วมมือของพ่อแม่ผู้ปกครอง

บทบาทของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการส่งเสริมและระดมความร่วมมือของพ่อแม่ผู้ปกครองมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นส่งเสริม และเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าร่วมมือกับทางสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมากขึ้น

ขณะเดียวกันสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะยาวอีกด้วย บทบาทที่สำคัญ ได้แก่ (อภิญา เวชชัย, 2544, หน้า 144-150)

1. การสนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาความสามารถของพ่อแม่ ผู้ปกครองในด้านต่าง ๆ เช่น การให้ข้อมูล คำแนะนำ การจัดระบบการสื่อสารที่สอดคล้องเหมาะสม และการสร้างบรรยากาศของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นระบบเปิด เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้ปกครองกลุ่มต่าง ๆ

2. การจัดฝึกอบรมให้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพในด้านต่าง ๆ การอบรมให้ความรู้ในเรื่องภาษา การใช้คอมพิวเตอร์ การอ่านหนังสือ ทักษะในการสอนวิชาสำคัญต่าง ๆ ให้แก่ลูกหลาน รวมถึง การพัฒนาทักษะชีวิตสัมพันธภาพทางสังคมให้แก่ผู้ปกครอง เพื่อที่จะถ่ายทอดและแนะนำลูกหลานได้อย่างเหมาะสมและเท่าทัน เช่น การดูแลเด็กที่พิการหรือความต้องการพิเศษ การแก้ปัญหาความประพฤติไม่เหมาะสม เป็นต้น

3. การพัฒนาและขยายความร่วมมือของอาสาสมัครที่เข้าร่วมงานกับทางสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้มีความรู้ความชำนาญพิเศษเพิ่มขึ้น

4. การทบทวน แก้ไข ปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาของเด็ก

5. การให้บริการคำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง เพื่อเสริมสมรรถนะในความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพและรวดเร็วทันคว้นมากขึ้น เช่น บริการให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ เป็นต้น

6. การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจแก่นักเรียนที่มีปัญหา เพื่อลดความกดดันทางจิตใจ อารมณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กในระยะยาว

7. ผู้บริหารและครูในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ แนวคิด ปรับวิสัยทัศน์ให้กว้าง ยอมรับที่จะทำงานกับผู้ปกครองที่มีความแตกต่าง และอดทนที่จะสื่อสารให้เข้าใจท่ามกลางข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

แนวคิดการส่งเสริมด้านการสื่อสาร

สาระสำคัญของการสื่อสารที่จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. การสื่อสารควรเป็นการสื่อสาร 2 ทาง และข้อมูลข่าวสารในการสื่อสารจำเป็นต้องเป็นระบบเปิด มีความโปร่งใส ชัดแจ้ง

2. รูปแบบการสื่อสารควรมีหลายรูปแบบทั้งการเผชิญหน้า การเชิญประชุม ปรึกษาหารือระหว่างครูและพ่อแม่ ผู้ปกครอง การสื่อสารโดยจดหมาย โทรศัพท์ อีเมล การประชาสัมพันธ์ผ่านรายการวิทยุโทรทัศน์ต่าง ๆ

3. ระยะเวลาในการสื่อสาร ควรจัดอย่างสม่ำเสมอ มีวาระที่นัดหมายล่วงหน้าใช้เวลาอย่างเพียงพอไม่ยืดเยื้อเกินไป

4. บางแห่งอาจกำหนดแผนปฏิบัติการ เพื่อช่วยให้มีการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรเป็นการสื่อสารแบบเร่งด่วนในเวลาที่กระชั้นเร่งรัดเกินไป จนพ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีความพร้อมจะเข้าร่วมและเกิดความเบื่อหน่าย

5. คุณภาพของข้อมูล ควรกระชับ กะทัดรัด แต่ชัดเจนในประเด็นที่ต้องการสื่อสารและควรเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายไม่เป็นทางการหรือเป็นวิชาการเกินไป (Ubben & Hughes, 1992, p. 302)

แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของบุคลากรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง การให้ความร่วมมือจะประสบผลสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรตระหนักและเห็นคุณค่าของครอบครัวพร้อมกับเปิดโอกาสให้ครอบครัวเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (อภิญา เวชชัย, 2544, หน้า 55)

1. ศึกษา ทำความเข้าใจนโยบายของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจกับผู้ปกครองให้เป็นเอกภาพ สามารถอธิบายรูปธรรมของนโยบายหรือโครงการที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดขึ้นได้
 2. รับฟังทัศนะเสียงสะท้อนทั้งด้านบวกและด้านลบของผู้ปกครองอย่างหนักแน่นเอาใจใส่ที่จะเข้าถึงความเข้าใจของผู้ปกครองอย่างไม่มีอคติ
 3. หลีกเลี่ยงการโต้แย้งเกี่ยวกับความถูกต้อง เพราะแต่ละคนมีทัศนะแตกต่างกันไม่จำเป็นต้องเอาชนะกัน
 4. สร้างบรรยากาศประชาธิปไตย ยอมรับในสิทธิของพ่อแม่ในการตัดสินใจ
 5. สนับสนุน เปิดโอกาสในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง โดยสนใจในกระบวนการทำงานร่วมกัน มากกว่าผลสำเร็จของงาน
- กล่าวโดยสรุปในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของเด็ก ดังนี้

1. เวลา ครูควรจัดตารางเวลาที่ยืดหยุ่นได้ในการพบปะกับผู้ปกครองเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากที่สุด
2. การรับฟัง ครูจำเป็นต้องจัดหาเวลาที่แน่นอน เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองรับทราบว่าครูยินดีรับฟังปัญหา และความวิตกกังวลต่าง ๆ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง
3. ปฏิบัติต่อเด็กทุกคนและครอบครัวด้วยความนับถือและละเอียดอ่อน รวมตลอดถึงให้คุณค่าการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในชั้นเรียน
4. ครูต้องแน่ใจว่าตนรู้จักเด็กแต่ละคนในชั้นเรียนของตนดีพอที่จะให้ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ด้วยเหตุนี้ การจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับเด็กแต่ละคนจึงถือว่ามีค่ามาก

นอกจากนั้นการเก็บผลงานที่เด็กทำก็จะทำให้พ่อแม่ทราบและเข้าใจพัฒนาการความก้าวหน้าของเด็กมากขึ้น

5. สื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับตัวเด็กด้วยความรู้สึกในทางบวก ทั้งเพื่อแสดงให้พ่อแม่ ผู้ปกครองทราบว่าครูมีความสนใจในพัฒนาการ ความก้าวหน้าของเด็กทั้งสองฝ่าย จำเป็นต้องมีความละเอียดอ่อนต่อความต้องการของกันและกัน ครูต้องเรียนรู้สิ่งที่พ่อแม่ ผู้ปกครองแต่ละคนคาดหวังจากเด็กมีความจริงใจกับการทำงานกับเด็ก ถ้าครูรู้สึกว่าเด็กมีปัญหาบางอย่างเกิดขึ้น ครูจำเป็นต้องพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และให้ความร่วมมือ ตลอดจนคำแนะนำแก่ผู้ปกครองในการช่วยเหลือเด็ก เช่น แนะนำผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในปัญหาดังกล่าว

6. เป็นแหล่งข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครองอาจต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับหนังสือที่ مناسبกับเด็กแต่ละวัย หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่บ้าน การเลือกของเล่นสำหรับเด็ก นอกจากนี้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจำเป็นต้องดึงความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

7. สื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับหน่วยงาน การเรียนรู้และกิจกรรม ที่ให้เด็กสนใจในชั้นเรียนโดยอาจสื่อสารในรูปของจดหมายข่าวติดไว้ที่บอร์ดหน้าชั้นเรียน เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการที่ผู้ปกครองสามารถใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กที่บ้านรวมถึงการเข้ามีส่วนร่วมในชั้นเรียน

สัมพันธภาพที่ดีงามระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูจะเริ่มดีขึ้นก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายตระหนักถึงข้อดีที่แต่ละฝ่ายมีเกี่ยวกับตัวเด็ก การแลกเปลี่ยน และการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับตัวเด็กระหว่าง พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูจะช่วยให้สองฝ่ายเห็นภาพรวมที่สมบูรณ์ของเด็กได้ด้วย เหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูจะต้องตระหนักในบทบาทของตนที่มีต่อชีวิตของเด็กแต่ละคน เพราะจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายเรียนรู้และเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเอกชนในจังหวัดชลบุรี โดยผู้วิจัยได้เลือกตัวแปรที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในจังหวัดชลบุรี คือ สถานภาพของผู้ปกครอง ได้แก่ ขนาดของครอบครัวผู้ปกครอง จำนวนบุตรของผู้ปกครอง อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัวผู้ปกครอง อาชีพ และค่าใช้จ่ายในการศึกษา

สุวัช พานิชวงษ์ (2546) ได้วิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า ปัจจัยด้านสถานภาพ

ของผู้ปกครอง คือ วุฒิการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วม และเจตคติต่อการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านสถานภาพของผู้ปกครอง และด้านอาชีพของผู้ปกครองนั้น มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านความรู้ และด้านพฤติกรรม ส่วนตัวแปรจำนวนบุตร และตำแหน่งทางสังคมในท้องถิ่น พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

วัชรภรณ์ พยัคฆ์เมธี (2546) ได้วิจัยเรื่อง “ความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อเปรียบเทียบความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย จำแนกตามความเกี่ยวข้องกับเด็ก วุฒิการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพของผู้ปกครอง

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ในภาพรวม พบว่า ผู้ปกครองมีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับดังนี้ ด้านครูและ พี่เลี้ยงเด็ก ด้านอาหารและสุขภาพ ด้านความปลอดภัย ด้านการส่งเสริมภูมิปัญญา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และด้านบริการอื่น ๆ
2. การเปรียบเทียบความต้องการ คือ จำแนกตามความเกี่ยวข้องกับเด็กและอาชีพของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองมีความต้องการเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยไม่แตกต่างกัน จำแนกตามวุฒิการศึกษาและรายได้ต่อเดือน พบว่า ผู้ปกครองมีความต้องการเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ ยกเว้นด้านอาหารและสุขภาพผู้ปกครองมีความต้องการไม่แตกต่างกัน

เปนา (Pena, 2000) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา คือ ภาษา สมาคมผู้ปกครอง ระดับการศึกษาผู้ปกครอง ทักษะคิดของบุคลากรในโรงเรียน วัฒนธรรม ขนาดของครอบครัว และความไม่ตระหนักของครูเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สถานะรับเลี้ยงเด็ก : สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้บริการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของสถานรับเลี้ยงเด็ก ได้แก่ ปัญหาความคับแคบของสถานที่ สถานรับเลี้ยงเด็กตั้งอยู่ในบริเวณที่แออัดความไม่สะดวกในการเข้า-ออกสถานรับเลี้ยงเด็ก ปัญหาเสียงดังรบกวน การไม่มีสถานประกอบการเป็นของตนเอง ปัญหาครู/ผู้ดูแลเด็กมีไม่เพียงพอ ครู/ผู้ดูแลเด็กขาดความรู้และประสบการณ์ในการดูแลเด็ก ตลอดจนการเปลี่ยนงานบ่อย ปัญหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์มีราคาแพง ไม่ทน แตกหัก เสียหาย ไม่เพียงพอ บางอย่างใช้แล้วต้องทิ้ง ปัญหาการขาดเงินทุนหมุนเวียน ปัญหาผู้ประกอบการขาดความรู้ด้านการบริหารงาน ขาดบุคลากรด้านการบริหาร ปัญหาด้านภาษี ปัญหาค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ปัญหาการแข่งขัน ปัญหาของจำนวนเด็กที่ลดลง ผู้ใช้บริการไม่จ่ายเงินหรือจ่ายล่าช้า และผู้ให้บริการไม่เข้าใจระบบของสถานรับเลี้ยงเด็ก

2. การเตรียมความพร้อมเพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ พบว่า มีการจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สังคม และสติปัญญา

3. ปัจจัยที่มีผลให้มีการใช้บริการสถานรับเลี้ยงเด็ก ได้แก่ ความต้องการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนที่จะเข้าโรงเรียน การไม่มีผู้ดูแลเด็กที่บ้าน การเกรงว่าเด็กจะถูกตามใจมากเกินไป หากเลี้ยงที่บ้าน สถานรับเลี้ยงเด็กเปิดสอนในชั้นอนุบาลด้วย การใช้บริการสถานรับเลี้ยงเด็กเสียค่าใช้จ่ายถูกกว่าจ้างพี่เลี้ยงเด็กมาเลี้ยงเด็กที่บ้าน

4. แนวโน้มการใช้บริการสถานรับเลี้ยงเด็กของผู้ใช้บริการนั้น พบว่า อัตราเกิดของทารกในช่วง พ.ศ. 2537-2541 มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่การใช้บริการสถานรับเลี้ยงเด็กของผู้ใช้บริการสูงขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว แต่ในปี พ.ศ. 2542 มีการลดลงของการใช้บริการสูงมาก ซึ่งภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้แนวโน้มการใช้บริการลดลง

5. ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ของผู้ให้บริการ พบว่า บิดาของเด็กส่วนใหญ่มีอายุ 26-40 ปี มารดาของเด็กมีอายุ 26-35 ปี ผู้ปกครองมีอายุ 36-40 ปี ทั้งบิดาและมารดามีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ส่วนผู้ปกครองมีการศึกษาระดับประถมศึกษา เกือบทั้งหมดของบิดา มารดา และผู้ปกครองนับถือศาสนาพุทธ โดยมีโครงสร้างครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วย พ่อ-แม่-ลูก ทั้งบิดา มารดา และผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และมีรายได้รวมของครัวเรือนระหว่าง 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือน

6. ปัญหาในการเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ปัญหาการขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูเด็ก การไม่มีเวลา ไม่มีคนช่วย เหนื่อย ต้องดูแลบุตรหลายคน สภาพแวดล้อมไม่ดี และปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพเด็ก ส่วนปัญหาจากการให้ญาติเป็นผู้เลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ญาติดูแลไม่ไหวเนื่องจากอายุมาก และเด็กชน สำหรับปัญหาจากการให้พี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแลเด็ก ได้แก่ พี่เลี้ยงไม่มีความรู้ในการดูแลเด็ก พี่เลี้ยงหยาก เสียค่าใช้จ่ายแพง และไม่ไว้วางใจพี่เลี้ยง

7. สถานรับเลี้ยงเด็กบางส่วนได้รับการสนับสนุนด้านสื่อพัฒนาการเด็ก นม และขนมจากหน่วยงานของรัฐ ส่วนการสนับสนุนและควบคุมสถานรับเลี้ยงเด็กนั้น ได้มีการออกกฎหมายคือประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ในการกำหนดคุณสมบัติของเจ้าของและผู้ดำเนินสถานรับเลี้ยงเด็ก การป้องกันโรค และการควบคุมโรคติดต่อ การออกใบอนุญาต และการต่อใบอนุญาต รวมทั้งค่าธรรมเนียมเรื่องใบอนุญาต ข้อบังคับในการปฏิบัติต่อเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก ตลอดจนบทบัญญัติกำหนดโทษผู้ที่ฝ่าฝืน

ภทริยา สุวรรณบุรณ์ (2537) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็ก และคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก คือ รายได้ครอบครัว การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ความรู้ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สำหรับลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ผู้ปกครองเด็กมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การร่วมสมทบเงินทุน แรงงาน และวัสดุ รองลงมาคือ การร่วมประชุมในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

อิคเคิลส์ และฮาโรลด์ (Eccles & Harold, 1993) ได้วิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนในเด็กวัยรุ่นตอนต้น” พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษามี 5 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยผู้ปกครอง/ครอบครัว ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ระดับรายได้/ทรัพยากรการเงินของผู้ปกครอง เพศของผู้ปกครอง อายุของผู้ปกครอง จำนวนเด็กในการดูแลของผู้ปกครอง สถานภาพการสมรสของผู้ปกครอง
2. ปัจจัยชุมชน ได้แก่ ความสามัคคีในชุมชน การสนับสนุนทางสังคมของชุมชน โครงสร้างโอกาส บรรทัดฐานของชุมชน ภัยอันตรายของชุมชน การควบคุมทางสังคมของชุมชน แบบอย่างในชุมชน
3. ปัจจัยเด็ก ได้แก่ อายุของเด็ก เพศของเด็ก ผลงานในอดีตของเด็ก ทักษะของเด็ก พรสวรรค์ของเด็ก ความสนใจของเด็ก บุคลิกภาพของเด็ก
4. ปัจจัยครู ได้แก่ อายุของครู เพศของครู อายุงานของครู
5. ปัจจัยโรงเรียน ได้แก่ แบบ/ระดับการศึกษาที่โรงเรียนสอน แหล่งทรัพยากรของโรงเรียน บรรยากาศของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของโรงเรียน โครงการพิเศษ และงานวิจัยยังพบอีกว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาส่งผลต่อผลลัพธ์ของเด็ก (Child Outcome)

คัลลาร์ด (Callard, 1979) ได้ศึกษาผลของการเพิ่มความคาดหวังของบิดามารดาต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียน พบว่า ผู้บริหารที่มุ่งเพิ่มความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของ

นักเรียนจะต้องสร้างความเข้าใจกับบิดามารดา และต้องยอมรับความคาดหวังของบิดามารดาต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน สัมพันธ์กับการเพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนจะมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของนักเรียนอย่างยิ่ง

จากผลการศึกษาพอสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสถานภาพของผู้ปกครอง คือ ขนาดของครอบครัวผู้ปกครอง จำนวนบุตรของผู้ปกครอง อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัว ผู้ปกครอง อาชีพ และค่าใช้จ่ายในการศึกษา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และสถานภาพของผู้ปกครองยังเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาจากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีผู้ทำวิจัยไว้ดังนี้

1. งานวิจัยภายในประเทศ

เกตุเดช กำแพงแก้ว (2546) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษากิจกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถมศึกษา วิจัย พบว่า กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดมี 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) โรงเรียนควรกำหนดนโยบายและจัดระบบอาสาสมัครเพื่อช่วยงานโรงเรียนที่ชัดเจน 2) ผู้ปกครองควรมีเวลารับฟังและช่วยแก้ปัญหาให้เด็กทุกครั้งที่เกิดต้องการ และกิจกรรมที่มีฉันทามติจากพหุคุณลักษณะที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดมี 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) โรงเรียนควรจัดให้มีการพบปะระหว่างครูประจำชั้นกับผู้ปกครอง 2) ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่โรงเรียนเปิดโอกาส ส่วนกิจกรรมที่มีพิสัยสูงที่สุดมี 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) ผู้ปกครองควรดูแลเด็กให้ทำการบ้านอย่างสม่ำเสมอ 2) ผู้ปกครองควรให้ข้อมูลหรือเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้โรงเรียน และกิจกรรมที่มีพิสัยต่ำที่สุด ได้แก่ โรงเรียนควรปฐมนิเทศและฝึกอบรมผู้ปกครองที่เป็นอาสาสมัครให้เหมาะสมกับงานนั้น ๆ ในขณะที่กิจกรรมที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงที่สุด ได้แก่ ผู้ปกครองให้ข้อมูลหรือเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้โรงเรียน และกิจกรรมที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำที่สุด ได้แก่ ผู้ปกครองควรพบปะครูประจำชั้นอย่างสม่ำเสมอ

เยาวนุช ทานาม (2545) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนสอนภาษาจีน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนสอนภาษาจีน โดยรวมและแยกเป็นห้าด้าน คือ

ด้านการจัดหลักสูตรตามปกติในโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และด้านการประสานความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน และเพื่อเปรียบเทียบความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนสอนภาษาจีน จำแนกตามระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และอาชีพของผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม และด้านการประสานความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ผู้ปกครองมีความต้องการอยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการจัดหลักสูตรตามปกติในโรงเรียน และด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้ปกครองมีความต้องการระดับปานกลาง 2) ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความต้องการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .01$ แต่ผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีความต้องการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยไม่แตกต่างกัน

นิภาพรรณ หงษ์ชูเกียรติ (2544) วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาล งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาล ด้านการพัฒนาเด็กเล็ก ด้านกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครอง ด้านการช่วยเหลือและสนับสนุน และด้านการติดต่อสื่อสาร ผลงานวิจัยพบว่า ผู้บริหารและผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับการปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้างใน 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาเด็ก ด้านกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครอง และด้านการติดต่อสื่อสาร ส่วนด้านการช่วยเหลือและสนับสนุนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับการปฏิบัติเป็นประจำ ได้แก่ การรับบริจาคสิ่งของหรือวัสดุเหลือใช้และเงินทุน การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อม ตกแต่งอาคารสถานที่เข้าร่วมและช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การเป็นผู้ช่วยผู้ดูแลเด็กในชั้นเรียน และการจัดหาสื่อประกอบการเรียนรู้สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครอง และด้านการติดต่อสื่อสาร นอกนั้นมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางในด้านการพัฒนาเด็กและระดับมากที่สุดในการช่วยเหลือและสนับสนุน ได้แก่ การร่วมบริจาควัสดุสิ่งของเหลือใช้และเงินทุน การช่วยเหลือผู้ดูแลเด็กและกิจกรรมต่าง ๆ การจัดหาสื่อประกอบการเรียนรู้ การร่วมเป็นกรรมการและประเมินผลการจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ การร่วมเป็นกรรมการประสานงานการทำงานระหว่างบ้านกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การให้ข้อเสนอแนะในการกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายการใช้บริการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การร่วมพัฒนาสภาพแวดล้อม ตกแต่งอาคารสถานที่ และจัดงานพิเศษ

เพื่อหารายได้บำรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผู้บริหารและผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่พบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านการพัฒนาเด็ก ด้านกิจกรรมให้ความรู้ผู้ปกครอง และการติดต่อสื่อสาร คือ ผู้ปกครองไม่มีเวลาและไม่ให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กส่วนปัญหาด้านการช่วยเหลือและสนับสนุนคือผู้ปกครองฐานะยากจนสำหรับปัญหาของผู้ปกครองส่วนใหญ่ที่พบในด้านการพัฒนาเด็ก คือ การขาดสื่ออุปกรณ์และการที่ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็ก ด้านกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม และด้านการช่วยเหลือและสนับสนุน คือ การขาดงบประมาณ

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ (2544) วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างและทดลองใช้โปรแกรมการใช้สารนิทัศน์ เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล โดยโปรแกรมฯ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เตรียมการ ขั้นที่ 2 สร้างโปรแกรมฯ ขั้นที่ 3 ทดลองใช้โปรแกรมฯ และขั้นที่ 4 นำไปใช้และปรับปรุงโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ ผู้ปกครองมีคะแนนความร่วมมือสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ครูและผู้ปกครองทั้งหมดมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ อยู่ในระดับมากที่สุด

บังอร อ้วนล้ำ (2540) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็ก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็ก เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมด้านการแก้ไขปัญหามากที่สุด และรองลงมาคือด้านการติดตามผลการดำเนินกิจกรรม ด้านการวางแผนการดำเนินกิจกรรม ด้านการดำเนินกิจกรรม และด้านการลงทุนบริจาคแรงงานในกิจกรรมตามลำดับ

ปัจจัยด้านภูมิหลัง การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน สถานภาพสมรส และการดำรงตำแหน่งในหมู่บ้าน ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ปัจจัยภูมิหลัง เพศ อายุ รายได้ ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

คณิงกิจ ประเสริฐศรี (2540) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการมีส่วนร่วม 5 ลักษณะ คือ

การค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข การวางแผน การดำเนินงาน การปฏิบัติ การบริจาค และ การติดตามประเมินผล ผู้ดูแลเด็กมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากกว่ามีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ ส่วนผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาสูงสุด

จากการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า รายได้ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เมื่อพิจารณาแยกย่อยด้านต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการบริจาค หรือสนับสนุนก็มีความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกันกับการมีส่วนร่วม ส่วนความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการดำเนินงาน และด้านความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองก็ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการดำเนินงานเช่นกัน

ปัทมาศิริ ชีรานุรักษ์ (2539) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กวัยอนุบาล การวิจัยนี้วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและพัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กวัยอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นสูงกว่าผู้ปกครองกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ ส่วนมากมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการดำเนินการใช้โปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ครูประจำชั้นอนุบาลที่ผู้ปกครองเป็นตัวอย่างประชากรส่วนมากมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการดำเนินการใช้โปรแกรมอยู่ในระดับมาก

ชาคริต คล้ายพิมพ์ (2535) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการพัฒนาเด็กและผู้ปกครองเด็กในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กของหมู่บ้าน จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า บทบาทพฤติกรรมกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กของกรรมการพัฒนาเด็ก และผู้ปกครองเด็กมีมากในกิจกรรมที่เป็นงานปฏิบัติลงมือกระทำ ส่วนกิจกรรมเกี่ยวกับการใช้ความคิด วางแผน และตัดสินใจแสดงพฤติกรรมน้อยกว่า

ชุมพร ขงกิตติกุล, (2535) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของสมาคมผู้ปกครองและครูในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงานของสมาคมผู้ปกครองและครู ที่สำคัญมี 2 ประการ คือ ความร่วมมือจากสมาชิกฝ่ายผู้ปกครองมีน้อย และการประชาสัมพันธ์ของสมาคม

ผู้ปกครอง และครูไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ 2) กิจกรรมที่สมาชิกสามารถสนับสนุนสมาคมผู้ปกครองและครูได้ตามลำดับ คือ การเสนอความคิดเห็นการบริจาคสิ่งของและเงินให้สมาคมผู้ปกครองและครู และการช่วยจัดกิจกรรมหาทุน 3) กิจกรรมที่สมาชิกต้องการให้สมาคมผู้ปกครองและครู จัดทำมากที่สุด คือการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รองลงไปคือ การสนับสนุนทางด้านโภชนาการของนักเรียน กิจกรรมที่สมาชิกเห็นว่าสมาคมผู้ปกครองและครู ทำมากอยู่แล้ว คือ การให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ขาดแคลน 4) กิจกรรมบริหารสมาคมฯ ส่วนใหญ่ต้องการให้สมาคมผู้ปกครองและครู จัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง และครู ให้มากขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฟานตุสโซ (Fantuzzo, 2000) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาระดับปฐมวัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาระดับปฐมวัย มี 3 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่บ้าน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียน และการเข้าร่วมประชุมของโรงเรียนสำหรับผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วม พบว่า ผู้ปกครองที่มีการศึกษาสูงกว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็กปฐมวัยมากกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาน้อยกว่า ส่วนผู้ปกครองที่มีการติดต่อกับโรงเรียนในระดับสูง ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาของเด็ก

ทาวเซนด์ (Townsend, 1999) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาของเด็กในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ผู้ปกครองบางส่วนที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน เพราะไม่มีเวลา ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ การกำหนดตารางการจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่ตายตัว การจัดกิจกรรมไม่น่าสนใจ สถานที่จัดกิจกรรม และวันที่จัดกิจกรรมจากการศึกษายังพบว่า เด็กที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นมากกว่าเด็กที่ผู้ปกครองไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน

เดลลิกอลลิ (Dellacolli, 1999) ได้วิจัยเรื่อง ทักษะคิดและการรับรู้ของผู้ปกครองที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ในความเป็นจริงผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็กหลายรูปแบบเมื่ออยู่ที่บ้าน สำหรับเหตุผลของผู้ปกครองที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเพราะผู้ปกครองมีความรู้สึกท้อแท้และไม่ได้รับการต้อนรับจากโรงเรียน และปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ วัฒนธรรม ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการในการนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนความไม่เข้าใจกันของผู้ปกครองและโรงเรียนที่เกี่ยวกับความต้องการและลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียน

แวนคาว่าลา (Vankawala, 1999, pp. 103-A) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัวเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงโปรแกรมการอบรมครูในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองจากการศึกษาพบว่า อุปสรรคที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและโรงเรียน คือ พื้นฐานทางการศึกษาของผู้ปกครอง ซึ่งจะต้องใช้กลยุทธ์ในการทำงานร่วมกับครอบครัวเด็กเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและโรงเรียน

เฮนเดอร์สัน และเบร์ลา (Henderson & Berla, 1994) ได้ศึกษากลุ่มนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในโรงเรียน จำนวน 66 คน พบว่า การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการศึกษาของลูกที่โรงเรียน ใ้ก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาของเด็กหลายประการคือ

1. คะแนนและผลการเรียนของเด็กอยู่ในระดับสูง
2. เด็กสามารถทำการบ้านได้สำเร็จ และทำได้ด้วยตนเองดีขึ้น
3. เด็กไม่ประสบปัญหาในการลดชั้นหรือลดระดับการเรียน
4. เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน และมีพฤติกรรมเชิงบวกทั้งในกลุ่มเพื่อนฝูงและในกลุ่มครูของโรงเรียน
5. อัตราการเรียนจบสูง ไม่มีการสอบตกซ้ำชั้น
6. เด็กประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับสูง

ฮูเปอร์ (Hooper, 1994) ได้พัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองชั้นเรียนเกรด 1 โดยใช้กิจกรรมตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ และสามารถนำไปใช้กับลูกที่บ้านได้ ผู้ปกครองและเด็กจะทำกิจกรรมตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติร่วมกันทุกวันเป็นเวลา 10 สัปดาห์ และผู้ปกครองมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับแนวทางการสอนภาษาแบบธรรมชาติ เด็กมีความสามารถมากขึ้น และทั้งผู้ปกครองและเด็กได้รับบรรยากาศที่ดีขณะทำกิจกรรมร่วมกันนอกจากนี้โปรแกรมนี้ยังช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและครูให้ดีขึ้นด้วย

เวทเทม (Wethem, 1994) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการติดต่อประสานงานและทัศนคติต่อการติดต่อประสานงานระหว่างผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก ตัวอย่างประชากรเป็นผู้ปกครอง 88 คน และพี่เลี้ยงเด็ก 34 คน จากสถานรับเลี้ยงเด็ก 4 แห่ง ในรัฐอิลลินอยส์ คันทรีย์ รัฐนิวยอร์ก การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความถี่ และเนื้อหาในการติดต่อสื่อสาร ความพอใจในระดับของการติดต่อสื่อสารและทัศนคติระหว่างผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลทางสถิติ และใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้บริหารเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะ การเตรียม

บุคลากร และโอกาสของผู้ปกครองในการร่วมวางแผนนโยบาย และตัดสินใจในกิจการสถานรับเลี้ยงเด็ก จากข้อมูลแสดงว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างผู้ปกครองและบุคลากรในหลายด้านที่มีผลต่อการติดต่อสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กและผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ในด้านอุปสรรคที่มีผลต่อการติดต่อสื่อสารถูกระบุว่ายังมีในทั้ง 2 ระบบ โดยเกี่ยวข้องกับนโยบายของสถานรับเลี้ยงเด็ก การวิจัย และการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยที่ถูกอภิปรายถึง

กิลเคอร์สัน (Gilkerson, 1993) ศึกษาบทบาทของการมีปฏิสัมพันธ์ขณะทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง โดยสำรวจผู้ปกครองเด็กที่มีอายุ 4-5 ปี จำนวน 57 ครอบครัว พบว่าเด็กในครอบครัวที่ทำกิจกรรมรู้หนังสือร่วมกับผู้ปกครองบ่อย ๆ จะทำคะแนนเกี่ยวกับการรู้หนังสือขั้นต้นได้ดีกว่าเด็กในครอบครัวอื่น ๆ

กิบสัน (Gibson, 1992) ได้วิจัยเรื่อง กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับโดยได้ศึกษากระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเด็กให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษา บรรยายภาพโรงเรียน และผู้นำของโรงเรียน พบว่าผู้ปกครองทั้งหมดต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็ก การวางแผนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและตรงกับความสามารถของผู้ปกครองและบุคลากรของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียน

เบล (Bell, 1992) ได้วิจัยเรื่อง การตัดสินใจของผู้ปกครองในการเข้ามามีส่วนร่วมและไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของโรงเรียน พบว่า เหตุผลของผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของโรงเรียน คือ ผู้ปกครองเชื่อว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนเป็นการช่วยเหลือครูและเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนเหตุผลของผู้ปกครองที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาของโรงเรียน คือ โรงเรียนไม่ได้เรียกร้องขอความร่วมมือและผู้ปกครองไม่มีเวลาต้องทำงาน นอกจากนี้ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ การศึกษาอาชีพ แต่ปัจจัยทางเชื้อชาติไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ปารองโต (Parenteau, 1990) ได้ศึกษา การสร้างความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและเด็ก และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในการให้การศึกษาเด็กที่มีผลต่อพัฒนาการการรู้หนังสือโดยผู้วิจัยได้ผลิตเอกสารเพื่อให้ผู้ปกครองใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการอ่านเขียนให้ลูก ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่อยู่ในกลุ่มทดลองมีผลการทดสอบสูงกว่าเด็กกลุ่มควบคุม ทั้งในด้านการอ่านและการเขียน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การสอนการกระตุ้น การสนับสนุน และการให้คำชมมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา และยังชี้ให้เห็น ความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีต่อพัฒนาการการรู้หนังสือ และการประสบความสำเร็จของเด็กในการเรียนที่โรงเรียน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองให้การร่วมมือในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยคือ การวางแผนงานร่วมกัน การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และพัฒนาสัมพันธภาพที่เหมาะสมระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองและครู คือการให้ความสำคัญกับสื่อสารความสัมพันธ์ที่เป็นทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ เพื่อที่จะเข้าถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีหลากหลายลักษณะ ในการเข้ามามีส่วนร่วมตามความสนใจ ดังนั้น บทบาทที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาควรเป็นอย่างองค์รวมในระยะยาว รวมทั้งการมีบทบาทเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ที่มีผลต่อการให้ความร่วมมือของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมพิจารณาปัญหา ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม จนถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับนโยบายของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพในทุกๆ ด้าน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กต่อไป